

**T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
KELAM BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSLAM İNANCINDA CİNLER

HAZIRLAYAN

Veysel Olkan YEŞİL

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Yener ÖZTÜRK

DİYARBAKIR-2011

ÖZET

Bu tezde, gaybî bir mesele olan varlığın metafizik sakinlerinden cinler ve İslam inancındaki konumu vahyin ışığında araştırılmaya çalışılmıştır.

Çalışma, giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Girişte cinlerin varlığı ve mahiyetleriyle ilgili bilgilere yer verilmiştir. Birinci bölümde, Kur'an ve Sünnet ışığında cinlerin tanımı üzerinde durulmuş yeme-içme, meskenleri ve ömürleri gibi onların hususî yönleri ele alınmıştır.

Son bölümde ise cinlerin sorumlu bir varlık olmaları, mükellef olmalarından dolayı kendilerine peygamber gelmesi, gaybî bir varlık olması yönüyle gaybî bilip bilmemeleri gibi yönleri incelenmiştir.

ABSTRACT

In this thesis, the topic studied in the light of revelation and related to unknown was the jinn from metaphysical living creatures and their position in Islamic belief.

The study consists of an introduction and two chapters. In the part of introduction, the knowledge given was related to the existence and true nature of the Jinn. In the first chapter, the subject presented in the light of Qur'an and the Sunnah was the definition of the Jinn and their particular characters that are relevant to dietary, settlement, and lifestyle.

In the last part of the study, some various ways of the Jinn were examined. These were related to their responsibilities, having the prophet due to religious duties and obligations, and whether or not they know the unknown things because they are metaphysical living creatures.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Bu çalışma jürimiz tarafından.....
.....

Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(imza)

Başkan :.....

(Akademik Ünvanı, Adı-Soyadı)

(imza)

Üye :.....

(Akademik Ünvanı, Adı-Soyadı)

(imza)

Üye :.....

(Akademik Ünvanı, Adı-Soyadı)

(imza)

Üye :.....

(Akademik Ünvanı, Adı-Soyadı)

(imza)

Üye :.....

(Akademik Ünvanı, Adı-Soyadı)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçene öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

İmza

.....

Akademik Unvan, Adı Soyadı

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Allah'a, ezeli ilminin ihata ettiği şeyler adedince hamd-u senalar ve O'nun sevgili kulu ve elçisi Resulü's-Sekaleyn Hz. Muhammed'e sonsuz salat ve selamlar olsun.

Belli bir dönemden sonra inanan insanlarda dinî, ahlakî, birçok çöküntü meydana gelmiş, bunun sonucunda dinî hassasiyet sarsılmış, kitap ve sünnetten gelen emir ve yasaklara 'işittik-tasdik ettik' sözü yerine 'neden, nasıl' karşılıkları verilmeye başlamıştır. Öyle ki 'gözümün görmediğine inanmam' veya 'bilim bunu kabul etmiyorsa ben de kabul etmem' diyerek gaybî konular laboratuvarlara veya aklın dar kalıpları içerisine sıkıştırılmaya çalışılmıştır. Hâlbuki akli da aklın bir meyvesi olan bilimi de gayb âlemini de yaratan Allah'tır. Bunun içindir ki akli gayb âlemini anlayacak, onu idrak edecek bir kapasitede yaratmıştır.

İnanç probleminin bir getirisi olarak buhranlar anaforunda yaşayan insan, iç ve dış donanım probleminden ötürü Semavî dinlerin kabul etmediği maneviyat adına aldatıcı ve öldürücü zehirli bal niteliğinde olan tenasüh gibi birçok dipsiz çukurların kenarında gezinir hale gelmiştir. Yine bununla birlikte 'satanizm' adı altında intihara sebebiyet veren tamamen içi boş düşüncelerle insanlarımız aldatılmış, yeri geldiğinde korkutulmuş ve cinler bu türlü insanlara Kitap ve Sünnette olduklarından tamamen farklı bir şekilde anlatılır olmuştur.

Bütün bu düşünceleri göz önünde bulundurarak ele aldığımız 'İslam İncında Cinler' isimli çalışmamızda hayatlarını tamamen insanlardan farklı şekillerde yaşayan ve tenteneli bir perde arkasında bulunan bu dünyadaki şuurlu komşularımız olan cinler konusunu aklın idrakine, bilimin kanunlarına ters olmadığını araştırmaya çalıştık. Kur'an'ın ve Allah Resulü'nün (sas) ifadeleriyle onların kim olduklarını, hangi maddeden neden ve niçin yaratıldıklarını, nasıl yaşadıklarını ve insanlarla nasıl münasebet kurduklarına dair fikir vermeye çalıştık.

Araştırmamız bir giriş, iki ana bölüm, bir de sonuçtan oluşmaktadır. Girişte, varlık ve fizikötesine, cinlerin varlıklarıyla ilgili yapılan tartışmalara, onların görülüp-görülememesine, hayat için bünyenin gerekliliğine ve onların sayısı ve diğer canlılara olan nispetine yer verdik.

Birinci bölümde cin kavramı üzerinde durduktan sonra cinleri Kur'an'da ve Sünnette ele alındığı hususiyetleriyle maddeler halinde sıraladık. Yine Kur'an ve sünnet

ışığında hangi maddeden yaratıldıkları, isimleri, sınıfları, yeme- içme gibi hususiyetleri, meskenleri vb. konulara değindikten sonra cinlerle ilgili farklı yaklaşımlar üzerinde durup bunların kritiğini yapmaya çalıştık.

İkinci bölümde ise yine Kur'an ve Sünnetle beraber İslam âlimlerinin düşünceleri ışığında onların yaratılış gayeleri, mükellef varlık olmaları bunun sonucu olarak kendilerine peygamber gelip gelmemesi, Allah Resulü (sas) ile grşenlerin sahabe olup-olmaması gibi muhtelif meseleler üzerinde durduk.

Tez konusunun belirlenmesinden, sonraki aşamalara kadar maddi-manevi desteğini esirgemeyip kıymetli saatlerini bana ayıran değerli danışman hocam Doç. Dr. Yener ÖZTÜRK' e teşekkürlerimi arz ediyorum. Ayrıca çalışmamla alakalı kitap temininde bana katkı sağlayan değerli hocalarım Prof. Dr. İbrahim COŐKUN ve Yrd. Doç. Dr. Metin YİğİT başta olmak üzere emeği geçen diğer hocalarıma şükranlarımı sunuyorum.

Veysel Olkan YEŞİL

Diyarbakır / 2011

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	4
İÇİNDEKİLER.....	6
KISALTMALAR.....	8
GİRİŞ.....	9
METAFİZİK ALAN VE CİNLER.....	9
A. VARLIK VE FİZİKÖTESİ.....	9
B. KABUL VE RET NOKTASINDA CİNLERİN VARLIKLARIYLA İLGİLİ YAPILAN TARTIŞMALAR.....	14
C. CİNLERİN GÖRÜLÜP-GÖRÜLEMESİ.....	16
D. CİNLERİN YAŞADIĞI HAYAT İÇİN BÜNYENİN GEREKLİ OLUP OLMAMASI.....	17
E. CİNLERİN SAYISI VE DİĞER CANLILARA NİSBETİ.....	18
I. BÖLÜM.....	20
İSLAM İNANCINDA CİN KAVRAMI.....	20
1. Cin Kavramı.....	20
a. Lügatte.....	20
b. Dinî Terminolojide.....	21
2. Cinlerin Varlığının Delilleri.....	25
a. Kur'an-ı Kerimde.....	25
b. Hadis-i Şeriflerde.....	37
3. Yaratılışları.....	47
4. İsimleri ve Sınıfları.....	50
5. Yeme-içmeleri.....	54
6. Evlenip çoğalmaları.....	57
7. Meskenleri.....	57
8. Ölümleri ve Ömürleri.....	59
9. Cinlerin Varlığını Mikroplardan İbaret Gören Yorumlar ve Kritiği.....	62

II. BÖLÜM.....	68
CİNLERLE ALAKALI BAZI MESELELER.....	68
1. Cinlerin Sorumlu Varlık Olmaları.....	68
2. Gaybı Bilmemeleri.....	72
3. Cinlere Peygamber Gönderilmesi.....	74
4. Allah Resulü'nün (s.a.s) Cinlere ve İnsanlara Peygamber Olarak Gönderilmesi.....	77
5. Cinlerin Kur'an'ı İşitmeleri ve Hz. Peygamber'in (s.a.s) Cinleri İrşadı.....	80
6. Cinlerde Sahabilik.....	85
7. Müşahedelerde Cinler.....	88
8. Cinlerin İnsanlar Gibi Muhtelif Fırkalara Ayrılması.....	94
9. Hz. Süleyman'ın Cinleri İstihdamı Ve Düşündürdükleri.....	95
10. Cinlerin Sultası.....	98
11. Korunma Yolları.....	101
SONUÇ.....	106
BİBLİYOGRAFYA.....	108

KISALTMALAR

a.g.e	: Adı geçen eser
a.s	: Aleyhi's-Selam
b.	: Bin
bkz.	: Bakınız
c.c.	: Celle Celaluhu
çev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
H.z.	: Hazreti
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MÜİFD	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
r.a.	: Radiyallahu Anhu/ Anha
s.	: Sayfa
sy.	: Sayı
s.a.s	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
thk.	: Tahkik eden
trc.	: Tercüme
y.	: Yıl
Yay.	: Yayınları

GİRİŞ

METAFİZİK ALAN VE CİNLER

A. VARLIK VE FİZİK ÖTESİ

İnsan, görmediğine “yoktur” deyip geçemez. Nice şeyler var ki, varlığını bildiğimiz hâlde onları göremiyoruz. Görmemek, yokluğa sebep oluşturmaz. Dün meçhulümüz olan birçok mesele, bugün artık malumumuz olmuştur. Fakat bildiklerimiz, birçok bilmediğimize kapı açmış olduğundan, biz yine bilinmeyenlere yelken açmak mecburiyetindeyiz. Nitekim bir zamanlar mikrobun varlığı ile ilgili şüpheli konuşulurken mikroskobun icadıyla bu gözle görünemeyecek kadar küçük cisim görülebilmiş ve varlığıyla ilgili bütün şüpheleri ortadan kaldırmıştır. Yine teknolojinin ilerlemesiyle dev nebülözleri görmemize yardımcı olan teleskoplarla içinde yaşadığımız Samanyolu galaksisi dışında başka galaksilerin varlığına da ayne’l yakîn şahit olduk. Bütün bunlar âlemin sadece görebildiklerimizle sınırlı olmadığını göstermektedir.

Kur’an-ı Kerim önemine binaen kasem ederek, dikkatlerimizi görmediğimiz âlemlere de çekmektedir.¹ Öyleyse göremediğimiz, his ve duyularımızın ihata edemediği nice şeyler vardır.

Her keşfedilen şey, keşfedilmemiş koskoca bir âlemi karşımıza çıkarmaktadır. B. Said Nursî’nin (v.1960) ifade ettiği gibi şu âlem-i şehadet, görünmeyen gayb âlemi üzerinde tenteneli bir perdedir.² Madde ve fizik ötesi varlıklar, maddî varlıklardan hem daha çok hem de varlıkları daha kesindir. İşte cin de bu varlıklardandır ve o perdenin arkasındadır. Vasıtalı-vasıtasız oraya ittilamız ölçüsünde, perde arkası o varlıklarla tanışma imkânı olacaktır.

Dış âlemin varlığı, eşyanın gerçekliği, yaşanan hayatın hakikat olduğu ancak ilimle, bilgiyle kavranılır.³ Dış âlemin varlığı şayet bilgi yoluyla biliniyorsa bizim de bilgiyi elde etmenin vasıtaları üzerinde kısaca durmamız yararlı olacaktır.

İslam âlimlerine göre ilmin sebebi üçtür: Bunlar; Duyular (Havâss-ı Selîme), akıl ve haber (Haber-i Sâdık) olarak sıralanmaktadır.⁴

¹Hakka 69/38-39.

² Nursî, Bediüzzaman Said (v.1960), *Mesnevî-i Nuriye*, trc. (Abdülmecid Nursî), Şahdamar Yayınları, İstanbul 2007, s.126.

³ Gölcük, Şerafettin-Toprak, Süleyman, *Kelam, Tarih-Ekoller-Problemler*, Tekin Kitabevi, 5. Baskı, Konya 2001, s.90.

Cinlere dair bilgi aslında ilmin bu üç vasıtasıyla da ilgilidir. Biz şimdi burada cinlerin varlığının ‘haber’ açısından ele alacağız. Haber vâkıa, realiteye uygun olana denir. İki kısma ayrılır: a) Haber-i Mütevatir: Yalan üzerinde birleşme ihtimali olmayan bir topluluğun rivayet ettiği habere denir. Haber-i mütevatir ile meydana gelen bilgi de zarurî bilgi ifade eder. b) Haber-i Resul: Mucize ile desteklenmiş peygamberin verdikleri haberlerdir.⁵

Gerek Kur’an’ın gerek Allah Resulü’nün (sas) onlarla ilgili beyanları ilmin sebeplerinden bir tanesi olan haber-i sâdik kısmına girmektedir. Nitekim Kur’an-ı Kerim’in Allah kelâmı olduğunu ispat eden bütün deliller ve Allah Resulü’nün (sas) peygamberliğini tasdik eden bütün hüccetler, aynı zamanda cin ve şeytanın varlığı hakkında da delil ve burhandırlar. Onları inkâr edemeyen, bunları da inkâr edemez. Zira bu mevzular, hem Kur’an-ı Kerim’de, hem de Allah Resulü’nün (sas) mübarek sözlerinde çeşitli vesilelerle ele alınıp incelenmiş ve varlıkları bizzat onlar tarafından tasdik edilmiştir. Hâsılı cin meselesi, işte böyle muhkem ve sağlam delillerle teyid edilmektedir.

Cinlerle, cinlerin başı şeytanın varlığıyla alâkalı başka hiçbir delil olmasa bile, çok mevzuda olduğu gibi bu meselede de Allah Resulü (sas) ve Kur’an, delil olarak yeter. Zira on dört asırdır, ne Kur’an’ın, ne Resulullah’ın (sas) tek bir sözü yalanlanmadığı gibi, aksi de ortaya konamamıştır. İlim adına sabit ve değişmez kabul edilen ne kadar kanun bulunmuş, ne kadar keşif yapılmışsa, hemen hepsinin fezleke ve aslının Kur’an’da bulunup, on dört asır önce haber verildiğini görüyoruz. O hâlde, cinin varlığı, bizim varlığımız gibi kesin, Kur’an ve Allah Resulü’nün (sas) doğruluğunun kat’iyeti kadar da kat’îdir. İnanmayıp inkâra sapanlar, ancak kibir, gurur, inat, peşin fikir ve Kur’an’a, İslâm’a düşmanlıklarından dolayı bu garip ve anlaşılmaz duruma düşmektedirler.

Hâsılı konumuzu teşkil eden cinlerin binlercesi, binlerce insan tarafından nakledilmiştir. Hayatlarında hiç yalan söylememiş yüz yirmi dört bin peygamber ve milyonlarca evliya, aynı adetlere baliğ başka kimseler, binlerce defa melek ve ruhanî görmüş, onlarla görüşmüş.. Aralarında geçen muhavereleri, görüşmeleri başkalarına

⁴es-Sabunî, Nureddin Ahmed b. Mahmud b. Ebibekir (v. 580 h.), *Mâtürîdiyye Akaidi*, trc. (Bekir Topaloğlu), DİB Yay., Ankara 2005, s.55; et-Teftazânî, Saduddin Mesut b. Ömer (v.793/1390) *Şerhu’l-Makâsîd*, I-IV Âlemu’l-Kütüb, Beyrut, 1989, I, 189.

⁵ Aynı yer. Ayrıca bkz. Kılavuz, Saim, *Ana hatlarıyla İslam Akaidi ve Kelam’a Giriş*, Ensar Neşriyat, 14. Baskı, İstanbul 2009, s. 506.

nakletmiş ve bu nakledilen şeyler kayda geçirilerek bize kadar intikal ettirilmiştir. Ayrıca, hemen her zaman akıl ayağıyla yürümeyi şiar edinmiş yüzlerce filozof ve ilim adamının bilerek veya duyarak bu meseleyi kabullenmiş bulunmaları da, aynı meseleyi teyid etmesi bakımından üzerinde durulmaya değer bir başka husustur.⁶

Burada cinlerin varlığının aklen imkânı üzerinde de durmamız gerekecektir. Fahrettin Razî bu çerçevede bize İmam Eş'arî'nin yaklaşımından hareketle şunları ifade eder: 'Görülen şeyin mevcut olması; engellerin bulunmaması; duyu organlarının sağlıklı olması ile birlikte aklen cinleri idrak etmek mümkün müdür? Eş'arî'ye göre bu iki sebepten ötürü mümkündür. Birincisi; büyük bir şey uzaktan küçük görülür. Bunun sebebi o şeyin bazı cüzleri görülebilirken bazı cüzleri görülememektedir. Hâlbuki duyunun ve bütün şartların görülebilen cüzlere nispeti, görülemeyen cüzlere nispeti gibidir. Böylece duyuların sağlam ve görülecek şeyin mevcut olması bununla beraber şartların bulunmasına rağmen, idrakin mutlaka meydana gelmesi gerekmediğini anlıyoruz. İkincisi; Büyük bir nesne, ancak meydana geldiği parçaların tümünden ibarettir. Binaenaleyh o büyük nesneyi uzaktaki haliyle gördüğümüzde o nesneyi görmüş oluruz. Binaenaleyh bu parçayı görme işi ya diğer parçayı görme işine bağlıdır veya değildir. Birinci ihtimal, devr-i fasit olduğu için söz konusu olamaz. Çünkü o bütünü parçaları aynıdır. Dolayısıyla eğer bu parçanın görülmesi, o parçanın görülmesine muhtaç ise, o parçanın görülmesi de bu parçanın görülmesine muhtaçtır. Dolayısıyla bundan devr-i fasit söz konusu olur. Eğer böyle bir muhtaçlık söz konusu değilse, bu durumda o tek cevherin, diğer cevherler kendisine eklenmeksizin var olması halinde görülemeyeceği malumdur. Böylece biz, şartlar mevcut olduğunda görülmenin, vacip değil mümkün olduğunu anlıyoruz.⁷

Aklen cinleri algılamanın mümkün olmadığını ileri süren Mutezile'ye göre ise, bu mümkün olsaydı görmediğimiz-duymadığımız halde yanımızda (mesela) bir takım davul ve zurnaların var olabileceğini söylemiş oluruz.⁸

Son olarak burada Ahmet Naim Efendi'nin konuyu hulasa edici izahlarına kısmî bir sadeleştirmeye yer vermekte fayda mülâhaza ediyoruz:

⁶ Filozofların cinlerle ilgili görüşleri için bkz. Akçam, Haluk, *Batı İnançlarında Cinler ve Cincilik*, 1996.

⁷ Razî, Fahrüddin(v.606), *Tefsir-i Kebîr Mefâtihu'l-Gayb*, XXIII, Huzur Yay., 1. Baskı, Ankara 1988, XXII, 171.

⁸ Aynı yer.

“Meleklerin de cinnin de varlığı Allah Resulü’nün (sas) ihbarı ve Kur’an nassı ile malum olduğundan bu türlü mahlûkat yoktur demek, Allah Resulü’nü (sas) inkara varır ve küfürdür. “Modern ilimlerin, müspet ilimlerin bunlardan haberi yoktur. Biz nasıl tasdik edelim?” diyenlere diyeceğimiz pek basittir. Müspet ilimlerin, fennin daha bilmediği neler var?

Güvenilir bilgilerin asıl gayesi hep hakikati araştırmaktır. Bildikleri bilmediklerine nispetle hiçbir şeydir. Güvenilir bilgi her şeyi bilirim dediği gün, yöneldiği gayeden sapmış olur. İlimlikten çıkıp cehle dönüşmüş olur. İlimin kemali, pek az bildiğini takrir edip cehaleti itiraf etmektedir. ‘ilim ve fennin müspet olarak kabul ettiklerini kabul, sessiz kaldığı şeyler hakkında hükmümü vermem susarım’ deyip de âlim tavrı takınanlar da ötekilerden daha bahtiyar sayılamazlar. Acaba fennin sessiz kaldığı şeylere itikadı nüfuz ediyor mu ki, tasdik etmekten sakınıyor? Bu sessizlik tasdik etmemek olunca hakikatte Resul’ü (sas) yalanlamayı seçmiş demek olur. Bu, hakkı kabul etmemek için bakış alanını değiştirmekten başka bir şey değildir. Bilimin hükmünü kabul ve bilimin inkâr etmediği hususta bilime tabi olma hakikat arayışı aşkından ileri geliyorsa –haktan yüz çevirmek istemeyene göre- akıl ve naklin üstün teyidiyle açık olan Hz. Muhammed’in peygamberliğine dayalı sahih haberlerin aslını araştırmamak neden? Herhalde hakikat arayışına âşık olan kimse bu sahaya da biraz yüzünü çevirip aramağa çalışsa, doğru yolu bulur. Özellikle mevzu-i bahsimiz olan meselenin yeni yeni delilleri de zihinleri işgal edip durmaktadır.⁹

Alafranga cincilikten, bizim eski ıstılahımızca hüddamcılık mukaddimesinden başka bir nam veremeyeceğim metapsişik (métapsychique) garip olayların araştırılması Avrupa ve Amerika’da o kadar ileri gitmiştir ki, hile ve aldatmadan uzak olanların birçoğu fenne müntesib en müteassib, en inatçı madde perestleri bile şaşkırtmış ve evvelleri ‘Adam sen de!’ deyip yüz çevirenlerden nice kimseleri ‘bunda bir şey var. Bakalım ne çıkacak?’ diye araştırmaya sevk etmiştir. Herhalde bu hadiseler içinden Telekinezi (Télékinésie), Ektoplasm (Ectoplasme), Tecessüd (Materialisation) dedikleri nevileri, alıştığımız tabii olaylar cinsinden şeylere pek de benzemeyip bugün, müspet ilimlerin sınırına girmemekle beraber büsbütün nazar-ı itibara alınmayacak, (bu ilmin)

⁹Naim, Babanzâde Ahmet- Kamil Miras, *Sahih-i Buhari Muhtasari Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi*, I-XII, DİB Yay., 7. Baskı, Ankara, II, 403-406.

alanına doğru yaklaşıldıkça bugünkü nazari ilimleri herhalde alt üst edecek şeylerdendir.

Telekinezi, Metapsiştirlerin ıstılahınca çekim kanunu, ısı, elektrik... v.s gibi malum olan tabii kuvvelerin tesiri altında olmayarak bir cismin kendi kendine harekete gelmesine kullanılıyor. “Medyun” denilip beş duyunun dışında hissî tecrübelerle ilgili gösteren kimselerin huzurunda yapılan tecrübeler esnasında sandalyelerin, oda içindeki diğer ağır eşyaların insan teması olmaksızın yerlerinden oynaması, yer çekimi kanununu hafife alıp havaya yükselip dolaşması ve bu harikulade hareketlerin hazır bulunanların isteklerine tabi olması akıl sahibi görülemeyen bir şahsın vücudunu pek a’la hissettiriyor.

Ektoplasme bir takım medyumların farklı farklı uzuvlarından sızan ancak karanlıkta köpük suretinde göze görünebilen bir sıvının ismidir ki, bu köpükler fotoğraf safhası üzerine akis bırakacak mahiyette olmaları dışında bazen insan ve saireye benzer bir hayat sahibi bir fert suretine bile giriyor. Bu da ‘Tecessüd’dür (yani cisimleşme). İngiltere’nin en büyük Fizik ve heyet ulemasından Kroks’un (Krookes) bu sahadaki araştırmalarından bahseden bir kitapta ‘keti king’ namını alan bu şekilde görünen şahsa dair birçok malumat yer almış olduğu gibi ‘keti king’in birçok fotoğraflarını görmüştüm. Bunlar masal değildir. Tecrübelerini fizik aletleri ile icra eden Kroks araştırmalarının sonucunu İngiliz kraliyet ailesine haber verdiği zaman ‘Aldanmıştır, gözü bağlanmıştır.’ diyen münkirlere hitaben: ‘Haydi benim aldanmış olduğuma, gözümün bağlanmış olduğuna inanayım. Ya şu fizik aletlerinin de aldanmış, gözü bağlanmış olduğuna nasıl inanayım?’ demiştir. İlmin henüz ter-ü taze olan, yol açmak için içine tecrübeler baltası girmeyen bu ormanlarda araştırmada bulunmak üzere bugün Avrupa ve Amerika’da birçok cemiyetler kemal-i ciddiyetle teşekkül edip çalıştıkları gibi yüzlerce dergi de yaymaktadır. Münkirlerin, ‘Adam sen de!’ diyenlerin inatçı burunları ve kibirlenmeleri günden güne yere sürünüyor. Bu cemiyetlere dâhil olan üye, mühendis, tabib, çoğunlukla üniversite üyesi olmak üzere mütefekkirinin en yüksek tabakasına mensub olanlardır. Sahifelerimiz müsaid olsa da bu gibi şeylerle iştigali ilim ve fen namına artık utanç sebebi saymayan yüzlerce profesör ismi zikredebilsek! Yalnız Birmingham Üniversitesi Emimi Sir Oliver Lodge ile Charles Richet ve Lazareff gibi zatların bu meyanda olduklarını haber vermek madde aleminin

arkasında ruhanîler âleminde gıda-yı ilim arayanların kimler olduğu hakkında bir fikir verebilir.

Bununla beraber biz cinnin de, meleklerin de varlıklarına delil olması için bu zatların yarım yamalak araştırmalarına, kalın sır perdesi arkasından ve ihtisat kabilinden sezdikleri zayıf bilgilere tenezzül etmiyoruz. Bunların nazarî bilgileri daha doğrusu henüz ‘ilmî’ vasfına hak sahibi olmayan faraziyeleri pek ham olduğundan ruha gıda olacak ve kalbe itminan verecek kuvveti haiz olmadığı için zanniyyat kabilinden söyledikleri bu kabilden sözlerini ihtiyat ile telakki ediyoruz. Bizim bu babda itimadımız bu nevi mahlûkatı bi’l-fiil müşahede buyurmuş, vahy-i semavi ile de bilgi alanı fevkalade genişlemiş olan Muhbir-i Sadık’ın (sas) beyanatıdır. Ve hükümlerimiz o doğru beyanların hududu ile mahduttur. Oradan nasıl telakki etmiş isek öylece kabul eder, ona kendiliğimizden bir şey katmayız. Avrupalı ve Amerikalı ilim erbabından bahsedişimiz –onların bu babdaki fikir ve nazarları bize uysun uymasın- yalnız vahyi inkâr edenlere bilgi alanlarının henüz pek dar olduğunu, hakikatleri kendilerince meçhul olan her şeyi ulu orta iyice düşünmeksizin inkâra kalkışmanın hakikat namına tehlikeli ve ilim namına küfür ve ilhad olduğunu anlatmak içindir.”¹⁰

B. KABUL VE RET NOKTASINDA CİNLERİN VARLIKLARIYLA İLGİLİ YAPILAN TARTIŞMALAR

İslam düşünce tarihinde cinlerin varlığını kabul ve ret noktasında muhtelif görüşler ileri sürülmüştür.

Çeşitli dinlere mensup olup, peygamberleri tasdik eden insanların çoğu, cinlerin varlığını kabul ederler. Yine eski filozoflarla, ashab-ı ruhaniyyâtın büyük bir kesimi de, cinin varlığını kabullenir ve bunlara, ‘suffî ruhlar’ derler.¹¹

Cinlerin varlığını kabul eden kimseleri daha geniş bir perspektiften sıralayan İbn Teymiyye ise şöyle der: “Bütün Müslümanlar, -Müslümanlar gibi- ehl-i kitap olan bütün Yahudi ve Hıristiyanlar, bütün Arap müşrikleri ve bunlar dışında kalan bütün Sâam oğulları; Hindîler ve bunlar dışında kalan bütün Hâm oğulları; yine bunlarla

¹⁰ Aynı yer.

¹¹ Razî, a.g.e, XXII, 167.

beraber bütün Kenanîler, Yunaniyyîn ve bunlar dışında kalan Yâfes oğulları cinlerin varlığını kabul etmektedirler.”¹²

Bununla beraber cinlerin varlığını kabul edenler de ikiye ayrılır: Birinci kısım: Cinlerin maddi varlık olmadıklarını ve maddelerde bulunan bir hal, bir sıfat olmadıklarını, aksine kendi kendilerine kaim cevherler olduklarını iddia edenler. İkinci kısım: Cinlerin maddi varlık olduğunu iddia edenler.¹³

Cinleri reddedenleri ifade sadedinde Cüveynî eş-Şamil isimli eserinde şunu ifade etmiştir: “Bil ki, filozofların çoğu, Kaderiyye ve bütün Zenâdika şeytanları ve cinleri inkâr etmiştir.”¹⁴

Bu bağlamda büyük bir filozof olan İbn-i Sina'nın cinlerin varlığıyla alakalı yaptığı tarifî kritiğe tabi tutan F. Razî (v. 606) şunu ifade eder: “İbn-i Sina yaptığı tanımda der ki; ‘cin çeşitli şekillere bürünebilme kabiliyetinde olan, havâî canlılardır. Bu cin maddesinin (kelimesinin) tanımıdır.’ ‘Onun bu sözü, bu kelimeyi tarif etmeye yöneliktir, yoksa görünür âlemde böyle bir varlığın bulunduğunu göstermek için değildir.’”¹⁵

Cinleri inkâr edenlerin delillerini ise Fahrüddin er-Razîşöyle sıralar: Birinci delil: Şayet şeytan var olsaydı ya kesîf bir cisim olacaktı ya da latif bir cisim. Bu iki ihtimal da temelsizdir. Öyleyse onun var olduğunu öne süren görüş geçersiz olur. İkinci delil: Cin diye isimlendirilen şu varlıklar bu âlemde mevcutsa ve insanlarla içiçe girmişlerse bu durumda, uzun müddet insanlarla bir arada yaşamaları ve beraberlikleri sebebiyle insanlara ya dost ya da düşman olmaları gerekirdi. Dost olmaları durumunda, bu dostluk sebebiyle bir takım menfaatlerin; düşman olmaları durumunda da bu düşmanlık sebebiyle bir takım zararların görülmesi gerekirdi. Ne var ki biz ne o dostluk ne de düşmanlıktan herhangi bir eser göremiyoruz. Üçüncü delil: Cin gibi şeyleri bilmenin yolu ya his, ya haber veya delildir. Hisse gelince, o bu gibi şeylerin varlığını göstermemiştir. Bu gibi şeylerin varlığını Resullerin ve Nebilerin haberleri vasıtasıyla ispat etmeye gelince bu da geçersizdir. Çünkü bu gibi şeyler şayet var olsaydı, Peygamberlerin peygamberliği asılsız olurdu. Çünkü varlıklarının kabul edilmesi

¹² İbn Teymiyye, Ahmed b. Abdu'l-Halim, *Mecmû'u Fetâvâ*, XXXVII, Mecmau'l-Melik Fahd li Tibaati'l-Mushafu's-Şerif, Medine 2004, XIX, 13.

¹³Razî, a.g.e, I, 104.

¹⁴el-Cüveynî, İmamul-Harameyn Ebu'l-Meâlî (v.478), *eş-Şâmil fî Usulî'd-Dîn*, thk. (Ali Sami en-Neşşar), Münşaatü'l-Mearif, İskenderiyye 1969, s.543.

¹⁵ Razî, a.g.e, XXII, 167.

halinde, Peygamberlerin getirdikleri bütün mucizelerin, ancak cinlerin ve şeytanların yardımı ile meydana geldiği söylenebilirdi. Delille ve düşünmeyle bu gibi şeylerin varlığını ispat etmek imkânsızdır. Zira şeytanların ve cinlerin varlığını gösteren herhangi bir aklî delil bilmiyoruz.¹⁶

C. CİNLERİN GÖRÜLÜP-GÖRÜLEMESİ

Cinlerin görülüp-görülememesi ile alakalı dört ayrı görüş mevcuttur. Birincisi; Allah'ın peygamberlerine peygamberlik alameti olarak göstermesi hariç cinler görülemez. İkincisi; sadece aslî hüviyetlerinde görülemezler, başka bir halde görülebilirler. Üçüncüsü; aslî hüviyetleriyle bu dünyada da görülebilir. Dördüncüsü; Cinlerin varlığı söz konusu değildir (dolayısıyla onların görülüp-görülememesine dair tartışmaların bir anlamı yoktur).¹⁷

Cinlerin peygamberlerin dışındakiler tarafından görülemeyeceğini ileri sürenler İmam Şafî'nin (v.204) cinleri gördüğünü iddia edenlerin şahitliklerini kabul edilmeyeceğini ve Kur'an'a muhalif bir şey söylediklerinden ötürü de onlara tazir cezası verilmesi gerektiği şeklindeki sözünü¹⁸ gündeme getirirler.

İmam Şafî'nin bahis konusu ettiği ayet şöyledir. *إِنَّهُ يَرَأَكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ* “Çünkü o (cinlerden olan şeytan) da, askerleri de sizin kendilerini göremeyeceğiniz yerlerden sizi görürler.”¹⁹

Âlusî (v.1854)bu bağlamda şunları ifade eder: “İmam-ı Şafî'nin söylediği bu söz, cinleri yaratıldıkları hâl üzere yani aslî halleri üzere gördüğünü iddia edenlere mahmuldür. Çünkü cinlerin Allah'ın kendilerine vermiş olduğu bir kudretle başka şekle girmeleri (temessül etmeleri) Ehl-i Sünnet'in görüşüdür. İmam-ı Şafî ise Ehl-i Sünnetin önde gelenlerindedir.”²⁰

Mutezilî âlimler de bu ayeti göz önünde bulundurarak cinlerin görülemeyeceğini iddia ederler. Bir Mutezilî âlim olan Zemahşerî bu ayetle ilgili şunları ifade eder:

¹⁶ Razî, a.g.e, I, 104.

¹⁷ Eş'arî, Ebu'l-Hasan Ali b. İsmail (v.330), *Makâlâtü'l-İslâmiyyîn ve İhtilâfu'l-Musallîn*, el-Mektebetü'l-Asriyye, 1. Baskı, Beyrut 2005, s.327.

¹⁸ İmam Şafî'ye isnat edilen bu söz için bkz. el- Askalânî, Ahmed b. Ali b. Hacer (v.852), *Fethu'l-Bârî Şerhu Sahîhi'l-Buhari*, I-XIII, Daru'l-Marife, Beyrut 1379, VI, 344.

¹⁹ Araf 7/27.

²⁰ Âlusî, Ebu'l-Fadl Şihabuddin es-Seyyid Mahmud (v. 1270 h.), *Ruhu'l-Me'anî fî Tefsîri'l-Kur'ani'l-Azîm ve's-Seb'î'l-Mesânî*, I-XXX, Daru İhyâ't-Turâsî'l-Arabiyyi, Beyrut tsz., VIII, 286. Ayrıca bkz. el- Askalânî, a.g.e., VI, 344.

“Buradaki “ﻻ” lafzı nehiy içindir.. Burada insanların cinleri göremeyeceklerine dair apaçık bir delil vardır. Cinlerin kendilerini ortaya çıkarma kendi ellerinde değildir. Onları gördüğünü iddia edenlerin söylemleri ise yalandır, hiledir.”²¹

Ebu Bekir el-Bakillânî’ye (v. 1013) göre ise, cinlerin görülememesini iddia etmek aklın kazıyalarını ve usullerini çiğnemek manasına gelir..Cinlerin yokluğu veya görülememesi ile ilgili söylenen sözler insanı hafaza meleklerini inkâra kadar götürebilir.²²

İlgili ayetin tefsiriyle alakalı olarak Elmalılı(v.1942) şunları ifade eder: “Müfessirler demişlerdir ki, ‘Bundan, insanın Şeytanı (Cinleri) göremeyeceği zannedilmemelidir.’ Görülmeyecek cihetten görebilmek hiçbir vech ile görülemediği gerektirmez. Filvaki’ bir insan bile, diğer insanı göremeyeceği cihetten görebilir. Şeytan da insanı böyle görmediği tarafından aldatır ve hatta bazen görünür de Şeytan olduğunu sezdirmez. Şeytan olduğunu gizlemeyerek görüldüğü de olur.”²³

D. CİNLERİN YAŞADIĞI HAYAT İÇİN BÜNYENİN GEREKLİ OLUP OLMAMASI MESELESİ

Bugün bilimin gelmiş olduğu nokta itibarıyla daha iyi anlaşılmaktadır ki madde, sabit ve pasif; buna karşılık, mana, ruh ve hayat ise faal ve aktiftir. Hayat, iç ve öz;

²¹ Zemahşerî, Ebu’l-Kasım Mahmud b. Ömer (467-538 h.), *el-Keşşâf an Hakâiki Gavâmisi’t-Tenzil ve Uyûnu’l-Ekâvîl fî Vücûhu’t-Te’vîl*, I-VI, Mektebetü’l-Abîkân, 1. Baskı, Riyad 1998, II, 436.

Bu konuda kendince orta bir yol tuttuğunu düşünen İlyas Çelebi ise şunları ifade etmektedir: “Cinlerin görüldüğüne ilişkin örnekler baktığımızda onları gören kişilerin peygamber veya onun delalet ettiği yani görmesine sebep olduğu veya gördüğü şeyin cin olduğunu bildirdiği kişiler olduğu görülür. Buradan hareketle cinlerin aynen meleklerde olduğu gibi sadece peygamberler tarafından görülebileceğini, diğer insanlar hakkında vaki olduğuna dair açık ve sahih bir delilin bulunmadığını söylemek mümkündür. Cinlerin kara kedi, köpek ve keçi şekillerinde görüldüklerine (temessül ettiklerine) dair görüşler ise geçmiş kültürlerin Müslümanlar arasında devamından başka bir şey değildir. Sonuç olarak normal insanların cinleri aslî suretleri ile değil, temessül etmiş halleriyle görebileceği, bu durumda ise görünenin cin olduğunu tıpkı meleklerde olduğu gibi- beyan eden sadık bir haberciye ihtiyaç bulunduğu, bu tür habercinin de nübüvvetin sona ermesiyle mümkün olamayacağı anlaşılmaktadır. Bkz. Çelebi, İlyas, “Kur’an-ı Kerim’de İnsan-Cin Münasebeti”, MÜİFD, sy. 13-14-15-16, y. 1995-96-97, İstanbul 1997, s. 177-178.

²² Şiblî, *Akâmu’l-Mercân*, s.8.

Nesefî de cinlerin müşahade edilememeleri ile ilgili der ki; “Onların bizi görüp de bizim onları göremememizdeki hikmet nedir diye sorulursa deriz ki, bunun sebebi Allah’ın onları çirkin (kabîh) bir surette yaratmasıdır. Şayet onları görseydik yeme ve içmeden kesilecektik. Allah rahmeti eseri olarak onları bize gizledi. (Nesefî, Ebi Muin Meymun b. Muhammed (v. 508), *Bahru’l-Kelam*, Daru’l-Farfûr, 2. Baskı, Dimaşk 2000, s.201.)

²³ Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi (1878-1942), *Hak Dini Kur’an Dili*, I-X, Yenda Yayınları, İstanbul, 2001, IV, 77-78.

madde ise kışır ve kabuktur. Başka değil, madde, ancak hayata hizmetkârdır. O hâlde esas olan, görülenler değil, aksine görülmeyenlerdir. Eğer hayat maddeye bağlı olsaydı, bir fil ve gergedanın pireden daha hızlı ve seri, daha hassas ve daha duyarlı olması icap ederdi. Hatta en ince hislerle en keskin duyguların sinekte değil de, bir dağda bulunması gerekirdi. Everestler yerinde dururken, bir kuş, dünyayı küçük bir bahçesi hâline getiremezdi.

Bu noktaya dikkat çektikten sonra şimdi cinlerin mahiyetiyle ilgili olarak Ehl-i Sünnet ve Mutezile arasında ihtilaf konularından birini oluşturan ‘hayat için bünyenin şart olup olmaması meselesine kısaca değinmeye çalışacağız.

Fahrüddin Razî tefsirinde İmam-ı Eş’ari (v.330)’nin konuyla ilgili yaklaşımını bize şöyle nakleder: “Eğer hayat için bünye şart olsaydı, o zaman ya tek bir hayatın, parçaların tümü ile kaim olduğu yahut da her bir parçanın ayrı ayrı hayatiyet taşıdığı söylenebilirdi. Birincisi imkânsızdır. Çünkü tek bir arazın aynı anda pek çok mahalle hulul etmiş olması düşünülemez. İkinci ihtimal de olamaz. Çünkü cismin kendisinden oluştuğu cüzler birbirine denktir. Binaenaleyh şimdi şu parçada bulunan hayatiyet şu diğer parçada bulunan hayatiyetin varlığına muhtaç olsaydı, bu muhtaç oluş, karşı taraf içinde aynen söz konusu olurdu.. Böyle bir bağımlılık söz konusu olmayınca, tek bir parçanın, hayat, ilim, kudret ve irade gibi sıfatları taşıyabileceği sabit olmuş olur.²⁴

Yine bu çerçevede Razî Mutezilenin görüşünü şöyle aktarır: Onların delili istikra’ya dayanmaktadır. Bu da şöyledir. Müşahede etmekteyiz ki bünye bozulduğu zaman, hayat ortadan kalkmaktadır. Bünye bozulmadığında hayatiyet devam etmektedir. Binaenaleyh hayatiyetin olması bünyenin varlığına delildir. Ancak bu delil zayıftır. Çünkü istikra kesinlik ifade etmez.²⁵

E. CİNLERİN SAYISI VE DİĞER CANLILARA NİSBETİ

Zemahşeri’nin (v. 538) *Rabîu’l-Ebrar*’da naklettiği bir rivayete göre Allah bütün mahlûkatı melekler, şeytanlar, cinler ve insanlar şeklinde dört sınıfta yarattı. Sonra bunları on kısma ayırdı. On kısımdan dokuzunu melekler, geriye kalanını da şeytanlar, cinler ve insanlar oluşturdu. Sonra bu bir dilimi de on kısma böldü. Bunlardan dokuzunu şeytanlar, geriye kalan bir dilimi ise cinler ve insanlar teşkil etti. Sonra bu bir

²⁴ Razî, a.g.e, XXII, 170.

²⁵ Aynı yer.

kısmı da kendi içinde ona ayırdı. Bunun dokuzunu cinler geriye kalanını ise insanlar oluşturdu.²⁶ Bu rivayete göre insanın hayat sahibi şuurlu mahlûkata nispeti binde bir; cinlerin ise binde dokuzdur.

Doğrusu her şeyde olduğu gibi cinlerin de sayısını ancak Allah bilir. Bir damla suda milyonlarca canlıyı var eden, bir milimetre küp kanda 4-5 milyon alyuvarı yaşatan Allah (c.c), dilerse sayısını bilemeyeceğimiz kadar cinni de yaratır.

²⁶ Zemahşerî, *Rabîu'l-Ebrar*, I-II, Mektebetü'ş-Şâmile, 3.32, I, 64.

I. BÖLÜM

İSLAM İNANCINDA CİN KAVRAMI

1. Cin Kavramı

a. Lügate

Arapça bir kelime olan “cin” ((الجن kavramı bir şeyi örtmek manasına gelir. Arapçada aynı kökten türetilmiş pek çok kelime mevcuttur. Şimdi bunları kısaca ele alalım.

a. جَنُّ gece demektir. Gece, karanlığı ile her şeyi örttüğünden ona bu isim verilmiştir. “Üzerine gece basınca (İbrahim) bir yıldız gördü...”²⁷ ayetindeki جَنَّ fiili, bu manaya gelmektedir ki, “Karanlık bastı.” demektir.

b. جَنْن Bu kelime de Arapça’da kabir ve kefen mânâsına gelir. Ölüyü örtmeleri sebebiyle onlara bu isim verilmiştir.

c. جَنَّ kalb demektir. Nice manalar onda ve o da cesette gizlendiğinden dolayı kalb جَنَّ ismini almıştır. İnsanı örten elbise manasına da gelmektedir. Aynı zamanda her gizli işe verilen bir isimdir. Emr-i hafi, gizli iş demektir.

d. الْمَجْنُّ kalkan demektir. O da جَنَّ kökünden gelen bir kelimedir. Sahibini örttüğü için kalkana الْمَجْنُّ denilmiştir.

e. الْجَنَّةُ sütire manasıdır. Sütire ise örtü demektir.

f. إِيْتَانُ istitar, yani örtünme demektir.

g. الْجَنَّةُ kelimesinin bir manası da zırhtır. İnsanı koruyan her şeye bu isim verilir. Kadının başını yüzüyle beraber örttüğü örtüye de الْجَنَّةُ denilir. Bu manadandır ki, ayette “Oruç جَنَّةُ الصَّوْمِ”²⁸ hadiste de “Onlar yeminlerini siper edinip...”²⁸ hadiste de “Oruç kalkandır”²⁹ denilmiştir. Oruçta insanı şehvete karşı koruyan bir özellik söz konusudur. Yine bu mana kastedilerek “imam koruyucudur.”³⁰ denilmiştir. Zira imam, kendisine tabi olanları dünyevî-uhrevî felaketlerden korumakta, muhafaza etmektedir.

²⁷ En’am 6/76.

²⁸ Mücadile 58/16.

²⁹ Buhârî, Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmail (v.256 h.); *Sahîhu’l-Buhârî*, I-VIII, el-Mektebetü’l-İslâmiyye, İstanbul, 1979, Savm 2; Tevhid, 35; Müslim, Ebu’l-Hüseyin el-Haccac en-Neysâbü’rî (206-261 h.); *Sahîhu Müslim*, I-V, Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî, Beyrut, tsz., Siyam 161, 162; Ebu Dâvûd, Süleyman b. Eş’as es-Sicistânî (202-275 h.); *es-Sünen*, thk. (Muhammed Muhsin Abdulhamîd), I-IV, el-Mektebetü’l-İslâmiyye, İstanbul, tsz., Savm 25; Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa (209-279 h.); *el-Câmiü’s-Sahîh*, I-V, Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî, Beyrut, tsz., Cuma 79; Savm 54; İman 8; Nesaî, Ebû Abdîrrahman Ahmed b. Şuayb (215-303 h.); *es-Sünen*, thk. (Abdülfettah Ebû Gudde), I-VIII, Mektebetü’l-Matbûâti’l-İslâmiyye, Halep, 1986, Sıyâm 42.

³⁰ Müslim, Salât 88, İmâre 43, Buhârî, Cihad 109; Ebu Davud, Cihad 151.

h. *الْجَنَّةُ* kelimesi de yine aynı kökten gelen bir kelimedir. Cennet ağaçları boy boy bahçelere denir. Bundan dolayı ayette *لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي لِسْبَائِهِمْ فِي مَسْكِنِهِمْ فِي لِسْبَائِهِمْ فِي مَسْكِنِهِمْ فِي لِسْبَائِهِمْ* Gerçekten Sebe' halkına, oturdukları diyarda bir ibret dersi vardı. Onların meskenleri sağdan soldan iki bahçe ile çevrili idi.³¹ denilmiştir. Bir başka ayette de buna delil olarak; *جَنَّاتِكُمْ خَلْتُمْ إِذْ وَرَلْتُمْ* ... *bağına girdiğinde...*³² denilir. Eğer bahçede ağaç yoksa oranın adı Arapça 'da *حَدِيقَةٌ* dır. Bu yönüyle Cennet'e bu ismin verilmesi, ağaçların sıklığı ve dalların birbirine girmesi ile bir örtü meydana getirmesi sebebiyledir. Diğer taraftan ebedî âleme ait cennet' in şu anda bizim zahirî duygularımıza kapalı olması hikmetine dayalı olarak da Cennet'e bu isim verilmiştir.

i. *مَجْنُونٌ* kelimesi de yine aynı kökten türemiş bir kelimedir. Bu kelime ism-i meful (edilgen) kalıbında bir kelimedir ve *جَنَّ* kökünden gelir. *مَجْنُونٌ* aklını bir şeye kaptırmış ve bu yönüyle de aklı örtülü demektir. Bu mealde Kur'an-ı Kerim'de şöyle geçer; *مَجْنُونٍ لِّشَاعِرٍ آلِهَتِنَا لِتَارِكُوا آئِنَّا وَيَقُولُونَ 'Deli bir şairin sözüne bakarak hiç biz ilahlarımızı bırakır mıyız, olacak iş mi bu?'* derler.³³

j. Son olarak aynı kökten gelen *جَنِينٌ* kelimesi üzerinde yoğunlaşalım. Henüz doğmamış, rahimde mestur, gizli çocuk manalarına gelir. Çoğulu *أَجْنَةٌ* gelir. Bu mealde Allah-u Teala Kur'an-ı Kerim'de buyurur ki; *وَأَجْنَةٌ أَنْتُمْ وَإِذْ...ve siz annelerinizin karnında döl halinde iken...*³⁴. Bütün bu kelimelerde bir gizlilik manası vardır.³⁵

Cinin, insanların gözünden uzak ve örtülü olması hasebiyle 'cinn' diye isimlendirildiği belirtilmiştir. Cinn (*الجن*) kelimesinin çoğulu "*el-cinne*" (*الجنَّة*) dir.³⁶ Buna delil olarak ayet-i kerimede şöyle buyrulur: *وَالنَّاسِ لَجِنَّةٍ مِّنْ O şeytan, cinlerden de olur, insanlardan da.*³⁷ Bir başka ayet-i kerimede de buna delil olarak şöyle geçer: *لَمْ حَضَرُوا إِنْهُمْ الْجِنَّةُ عَلِمَتْ وَلَقَدْ نَسَبًا الْجِنَّةِ وَبَيْنَ بَيْنَهُ وَجَعَلُوا* "Bir de tutup Allah ile melekler

³¹ Sebe' 34/15.

³² Kehf 18/39.

³³ Sâffât 37/36.

³⁴ Necm 53/32.

³⁵ Bkz. İsfehânî, Ebu'l-Kasim, Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal Rağib (v.425) *el- Müfredât fî Garîbi'l-Kur'an*, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1986, s. 138-139; İbn Manzur, Ebü'l-Fadl Cemaleddin Muhammed b. Mükerrrem b. Ali b. Ahmed el-Ensari (v. 711); *Lisanü'l-Arab*, I-IV, Daru Sadir, Beyrut, 1990, XIII, 93-100.

³⁶ İsfehânî, a.g.e, s. 138-139.

³⁷ Nas 114/6.

arasında bir soy bağı uydurdular! Ama o melekler, bunu iddia eden müşriklerin yargılanıp cehenneme tıklacaklarını pekiyi bilirler.”³⁸

Kur’an-ı Kerim’de kullanılan “cânn” (جَانٌّ)³⁹ kelimesi de yine ‘cinn’ (جِنٌّ) anlamında kullanılmaktadır.⁴⁰

“Cinn” kelimesinin Latincedeki “genius” kelimesiyle ilgili olabileceğini iddia edenler de vardır.⁴¹ Genius, ‘deha, dahi’ demektir. Fakat bu kelime, özellikle İslam öncesi Araplardaki ‘cinn’ anlayışıyla bağlantılı görünmektedir. Çünkü bilindiği gibi cahiliye Araplarında en dahi kimseler şairlerdi ve onların da cinlerle temasta bulunulduğuna inanılırdı. Herhalde aynı inanç Hristiyanlıktan kaynaklanarak Batı’da da yaygınlaşmış olsa gerek. Bu bakımdan Latincedeki “genius” –İngilizcede de aynıdır- cahiliye Araplarının şairleriyle eş manalı ve eş fonksiyonda olmaktadır. Bu “cinn” kelimesinin “genius” tan geldiğini göstermez, tam tersine, “genius” kelimesinin “cinn gibi, cinli” manasında “cinn” le münasebeti olduğunu ortaya koyar.⁴²

Bu kelime ile alakalı olarak Elmalılı Hamdi Yazır da şunu ifade eder: “Fransızca “Laros” ta “genie” kelimesinde şöyle denilmiştir: “Bu isim, (Demon ‘favarable / uyar şeytan veya melek demek olan Latince “genius” kelimesinden) eskilerin görüşüne göre herkesin iyi kötü hayatına hâkim olan divinite yani ulûhiyet; lutin yani rüyada hoş görünerek aldatan ruh; gnume, yani Yehudî tılsımcılarınca arzın sinesinde oturup oradaki defineleri koruduğu iddia edilen ve gnume denilen tabiatüstü cüceler; “Sylphe” silf, yani orta çağda selt ve cerman mitolojisinde hava cinni; bir iş yapmak için maharet, zevk, tabii meyil, beşer zihninin varabileceği en yüksek derece; cinn fikirlilik, deha” ve bununla vasıflanan şahsa ‘dâhi’ denir.”⁴³

b. Dinî Terminolojide

Cinlerin tarifinde bir ittifak olmamakla beraber genel olarak şöyle bir tanımlama yapılır: Ateşten yaratılmış olup, akıl ve irade sahibi, Allah’ın emir ve yasakları karşısında insanlar gibi sorumlu, normalde göze görünmez ve çeşitli şekillere bürünebilen varlıklardır. Şimdi ilgili tariflerden bir kaçını burada ele alacağız.

³⁸ Sâffât 37/158.

³⁹ Hicr 15/27; Rahmân 55/15,39,56,74.

⁴⁰ İsfehânî, *Müfredât*, s. 138-139.

⁴¹ Bkz. D.B. Macdonald, “Cin” *Md., İslâm Ansiklopedisi*, MEB. Yayını, İstanbul, 1977, III, 192-193.

⁴² Ünal, Ali, *Kur’an’da Temel Kavramlar*, Nil Yayınları, İzmir, 1999, s.227.

⁴³ Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, VIII, 277.

Teftazânî'nin (v.793) tarifi şu şekildedir: “Cinler, muhtelif şekillere girebilen ve kendilerinden acip (insanlar açısından olağanüstü bulunan) fiillerin zuhur ettiği, ateşten yaratılmış latif cisimlerdir. Onların insanlar gibi, hem mümin hem de kâfir olanı vardır.”⁴⁴

Beydavî (v.691) ise cinni; akıl sahibi, fizikî ağırlığı olmayan, ateş veya havanın galebe ettiği, sâfi, dumansız, zehirli bir ateşten yaratılmış süflî varlıklar olarak tanıtır.⁴⁵

Âlusî ise cinler hakkında şöyle der: Rum kelimesinin tekilinin rumî olduğu gibi, Cin kelimesinin tekili de cinnî'dir. Cinler akıl sahibi cisimlerdir. نَارٍ مِنْ مَّارِجٍ مِنَ الْجَانِّ وَخَلَقَ (Cinni ise hâlis ateşten yarattık.)⁴⁶ âyetinin şehadetiyle yaratılışlarında ateş unsuru galebe çalar. Bir başka kavle göre havaîdir. Cinlerin hepsi veya cinlerden bir grup muhtelif şekillere girmeye kabiliyetlidir. Gizlilik onların hususiyetlerindedir. Aslî suretleri dışında farklı suretlerde de görülebilirler. Ancak meleklerde olduğu gibi onları yaratıldıkları aslî suretleriyle, peygamberler ve Allah'ın dilediği havastan insanlar görebilir. Zor işleri yapacak güçlere sahiptirler.⁴⁷

Cinler hakkında genel bir tanım yapan İbn Aşur şu yorumu yapar; Cinler mücerred yani latif, kesif olmayan, görme ve işitme duyularından gizli, meçhul mekânlarda intişar eden varlıklardır. Cisim ve cismânî değillerdir, bilakis ateş unsurundan yaratılmış, kendine has hayat, irade ve idrak sahibi olan, ömrü bilinmeyen ruhanî varlıklardır.⁴⁸

Bu minvalde çağdaş İslam bilginlerinin de izahları olmuştur. Bu çerçevede Seyyid Sâbık, cinleri akıl sahibi, insanların mükellef oldukları konularda mükellef, irade sahibi ancak beşerî maddeden mücerret, duyulardan gizli, tabîî halleriyle ve hakikî suretleriyle görünemeyen farklı şekillere girmeye kudret sahibi olan varlıklar olarak tanımlar.⁴⁹

Muhammed Ferit Vecdî'ye göre de cinler; akıl sahibi, insan ruhu gibi irade sahibi, maddeden mücerret, bir çeşit ruhtur. Bu ruh hakkında Kur'an-ı Kerim'in bahsettiği bilgiler dışında bir bilgiye sahip değiliz. Kendi zatıyla kaim, (insanlar gibi) Müslüman ve kâfir gibi kısımlara ayrılmış bir çeşit ruhtur.⁵⁰

⁴⁴ et-Teftazânî, *Şerhu'l-Makâsid*, III, 368.

⁴⁵ el-Beydavî, Nasiruddin Ebi'l-Hayr Abdullah b. Ömer b. Muhammed (v.691), *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*, I-V, Daru'l-hayai't-Turâsi'l-Arabiyyi, Beyrut tsz., 1. Baskı, V, 251.

⁴⁶ Rahman 55/15.

⁴⁷ el-Âlusî, *Ruhu'l-Meanî*, XXIX, 102.

⁴⁸ İbn Aşur, et-Tahir, *Tefsîru't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, I-XXX, ed-Daru't-Tunusiyye, Tunus 1984, XXIX, 218.

⁴⁹ Sâbık, es-Seyyid, *el-Akâidu'l-İslamiyye*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1998, s.135.

⁵⁰ Vecdî, Muhammed, Ferit, *Dâiratu Meârifî'l-Karnî'l-İşrîn*, Daru'l-Marife, 3. Baskı, Beyrut 1971, III, 185.

Yine yakın bir manada Velizâr Şahzeddin'in verdiği tarife göre ise; cinler, havaî veya ateşten cisimleri bulunan akıl sahibi, gizli, değişik şekillere girebilen ve zor, meşakkatli işlere kudreti olan varlıklardır.⁵¹

Ömer Süleyman el-Eşkar cinleri insanlar âlemi ve melekler âlemi dışında başka bir âlem; akıl sahibi, idrak, hayır ve şerri seçmede insanlarla aynı özellikte olup, asıl mahiyet itibariyle insanlardan farklı varlıklar olarak tanımlar.⁵²

Muhammed Mahmud Hicazî de cinlerle alakalı şöyle der: “ Cinler âlemi, bizim âlemimizden başka, görülmeyen, gizli bir âlemdir. (Bu âlemin) hakikatini en iyi bilen Allah'tır. Allah veya Resul'ünün bildirmesi dışında bu âlem hakkında doğru bilgi sahibi olamayız. Ateşten yaratılmış varlıklardır. Çünkü ayet-i kerimede Allah-u Teâlâ şöyle buyurur: السَّمُومُ نَارٍ مِنْ قَبْلِ مِنْ خَلْقِنَاهُ وَالْجَانَّ (Cinleri de daha önce, zehirli ateşten yaratmıştık.)⁵³ Yine Kur'an'ın nassıyla onlara peygamberler gönderilmiştir. Allah-u Teâlâ buyuruyor ki: هَذَا يَوْمِكُمْ لِقَاءَ وَيُنذِرُونَكُمْ آيَاتِي عَلَيْكُمْ يَفْصُونَ مِنْكُمْ رُسُلٌ يَأْتِكُمْ أَلْمَ وَالْإِنْسِ الْجِنَّ مَعْشَرَ يَا (Ey cin ve insanlar topluluğu! İçinizden size ayetlerimi anlatan ve bu gününüzle karşılaşacağınızı bildirerek sizi uyaran peygamberler gelmedi mi?)⁵⁴ Onların da - insanlar gibi- aynı şekilde mümin olanları mükâfatlandırılacak, kâfirleri ise cezalandırılacaktır.”⁵⁵

Reşîd Lîzûl cinler hakkında genel olarak şöyle der: “Cinler âlemi Allah'ın yarattığı âlemlerden olup, cinlerin kendine ait kanunları vardır. Hâlis bir ateşten yaratılmışlardır. Cisimleri kesif değildir. İdrak ve akıl sahibi olup, görülmezler. Evlenir, çocuk sahibi olur, yer, içer ve ölümlülüdür. Mükellef varlıklardır. Allah onlara harika güçler vermiştir. Kehanet, sihir, tencim, ruh çağırma ve ruhlarla iltimas gibi birçok yolla insanlarla ilişki kurarlar. Gaylan, se'âlî, ifrit, şeytan gibi çeşitleri ve şekilleri vardır.”⁵⁶

Burada son bir husus olarak cinlerin kısımları açısından Ragıb el-İsfehânî'nin (v.425) yorumlarına yer vermek istiyoruz: “Cinn iki kısma ayrılır. Birisi umum manasındadır. İnsanlardan gizli olan bütün ruhanî şeylere denilir. Böylece melekler ve

⁵¹ Velizâr b. Şâhzeddin, *el-Cinn fi'l-Kur'an ve's-Sünne*, Daru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1. Baskı, Beyrut 1996, s.16.

⁵² el-Eşkar, Ömer Süleyman, *Alemu'l-Cinni ve's-Şeyâtîn*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2. Baskı, Beyrut 1985, s.7.

⁵³ Hicr 15/27.

⁵⁴ En'am 6/130.

⁵⁵ Hicazî, Muhammed Mahmud, *et-Tefsiru'l-Vâdih fi Ehadîsu't-Tefsîr*, I-III, Daru'l-Ceyl, 4. Baskı, Beyrut 1968, III, 110.

⁵⁶ Lîzûl, Reşîd, *el-Cinnu ve's-Sihru fi'l-Manzuri'l-İslâmiyyi*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut tsz, s.17; Ayrıca bkz. Ateş, Ali Osman, *Kur'an ve Hadislere Göre Cinler ve Büyü*, Beyan yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2003, s.20; Atiyyetullah, Ahmed, *el-Kâmûsu'l-İslâmiyye*, Mektebetü'n-Nehdatü'l-Misriyye, Kahire 1963, I, 565.

şeytanlar bunun içine girmiş olur. Buna göre her melek cin'dir. Ama her cin melek değildir. Diğerleri ise ruhanîlerin hepsine değil bazısına denilir. Çünkü ruhaniler üç kısma ayrılır:

- 1- Hepsi hayırlı olanlardır. Bunlar Allah'ın emrinden çıkmayan Melekler'dir.
- 2- Hepsi şerli olanlardır; insanları aldatan ve idlâl eden Şeytanlar'dır.
- 3- Hem hayırlısı ve hem de şerlisi olan yaratıklardır ki, hususî manası ile cin kelimesinden zihne gelen varlıklardır.⁵⁷

Yukarıdaki tanımları göz önünde bulundurarak diyebiliriz ki; cinler bizce mahiyeti belli olmayan bir cins ateşten yaratılmış olup, *لِيَعْبُدُونَ إِلَّا وَالْإِنْسَانَ الْجِنَّ خَلَقْتُ وَمَا* (*Ben cinleri ve insanları sırf Beni tanıyıp yalnız Bana ibadet etsinler diye yarattım.*)⁵⁸ ayetinin sırrınca insanlar gibi mükellef varlıklardır. Yine insanlar gibi -kendilerine has şartları ve boyutlarında- evlenir, çoğalır, beslenir, hayat sürer ve ölürler. *مَحَارِيبَ مِنْ يَشَاءُ مَا لَهُ يَعْمَلُونَ* (*O cinler ona kaleler, heykeller, havuz büyüklüğünde çanak ve leğenler, sabit kazanlar gibi istediği şeyleri yaparlardı.*)⁵⁹ ayetinin işaretiyle harika veya insan takatini aşan şeyler yapmaya güçleri yeten; akıl, şuur ve irade sahibi, genel kabule göre insan gözünün idrâkini aşan, aslî suretlerinde görülemeyen, çeşit çeşit şekillere girebilecek kabiliyette yaratılan, insanlarla kehanet gibi yollarla ilişki kurabilen, kendilerine ait hükümleri bildirecek peygamberler gönderilen, *الْمُسْلِمُونَ مِنَّا وَأَنَا* (*Bizden Allah'a itaat edenlerin yanında, hak yoldan sapan kâfirler de var.*)⁶⁰ ayetinin delaletiyle Müslümanı ve kâfiri olan varlıklardır.

2. Cinlerin Varlığının Delilleri

a. Kur'an-ı Kerimde

Kur'an-ı Kerim'de cinlerin yaratılışından ölümüne, yaratılış gayelerinden Kur'an'ı dinlemelerine kadar cinler hakkında geniş bilgi verilmektedir.

Cinlerle ilgili ayetleri iki ana başlık altında ele alabiliriz. a-1. Sarâhaten cinlerden bahseden ayetler. a-2. Dolaylı olarak cinlerden bahseden ayetler.

⁵⁷ İsfehânî, *Müfredat*, s. 138-139.

⁵⁸ Zâriyât 51/56.

⁵⁹ Sebe' 34/13.

⁶⁰ Cin 72/14.

a-1. Sarâhaten cinlerden bahseden ayetler

Kur'an-ı Kerim'de الجن (el-cinn) kelimesi 22, نالجا (el-cânn) kelimesi 7, جنه (cinne) kelimesi ise 10 defa geçmektedir.⁶¹

Cinlerle ilgili ayetleri burada istifadeye kolaylık sağlaması açısından birkaç madde halinde sunmaya çalışacağız.

1. Cinlerin de insanlar gibi yaratılış gayesinin olduğuna dikkat çeken ayet: خَلَقْتُ وَمَا خَلَقْتُ إِلَّا الْإِنْسَانَ لِيُعْبُدُنِي (Ben cinleri ve insanları sırf Beni tanıyıp yalnız Bana ibadet etsinler diye yarattım.)⁶²

2. Cinlerin de sorumlu birer varlık olduğunu ve bir kısım insanların cinler konusunda aldandıklarını konu edinen ayetler: وَمِنْ اسْتَكْبَرْتُمْ قَدِ الْجِنَّ مَعَشَرَ يَا جَمِيعًا يَحْشُرُهُمْ وَيَوْمَ فِيهَا دِينَ خَالٍ مَثْوَاكُمْ النَّارُ قَالَ لَنَا أَجَلَتْ الَّذِي أَجَلْنَا وَبَلَّغْنَا بَعْضُ بَعْضًا اسْتَمْتَعْنَا رَبَّنَا الْإِنْسَانُ مِنْ أَوْلِيَاؤُهُمْ وَقَالَ الْإِنْسَانُ عَلَيْكُمْ حَكِيمٌ رَبِّكَ إِنَّ اللَّهَ شَاءَ مَا إِلَّا (Gün gelecek, Allah onların hepsini huzurunda toplayıp: 'Ey cin topluluğu! İnsanlardan çoğunu yoldan çıkardınız ha!' diyecek. İnsanlardan onlara uymuş olanlar diyecekler ki: 'Ey Ulu Rabbimiz! Kimimiz kimimizden faydalandık ve bize tayin ettiğin müddetin sonuna ulaştık.' O buyuracak ki: 'meskeniniz ateştir. Allah'ın diledikleri hariç, hepiniz içinde ebedî kalmak üzere oradasınız. Gerçekten Rabbin hakîmdir, alîmdir.)⁶³

ظَهِيرًا لِبَعْضٍ بَعْضُهُمْ كَانَ وَلَوْ بِمِثْلِهِ يَأْتُونَ لَا الْقُرْآنَ هَذَا بِمِثْلِ يَأْتُوا أَنْ عَلَى وَالْجِنَّ نَسُوا إِلَّا اجْتَمَعَتْ لِنِ قُلْ (De ki: "Yemin ederim! Eğer insanlar ve cinler, bu Kur'an'ın benzerini yapmak için bir araya toplansalar, hatta birbirlerine destek olup güçlerini birleştireseler bile, yine de onun gibi bir Kitap meydana getiremezler.)⁶⁴

رَكُودًا إِذَا حَتَّى أَخْتَهَا لَعْنَتُ أُمَّةٍ نَخَلَتْ كُلَّمَا النَّارِ فِي وَالْإِنْسَانَ الْجِنَّ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنْ خَلَّتْ قَدْ أُمَّ فِي ادْخُلُوا قَالِ تَعْلَمُونَ لَا وَلَكِنْ ضِعْفٌ لِكُلِّ قَالَ النَّارِ مِنْ ضِعْفًا عَذَابًا فَآتِهِمْ أَصَلُّونَا هَوْلًا رَبَّنَا لِأَوْلَاهُمْ أَخْرَاهُمْ قَالَتْ جَمِيعًا فِيهَا (Hak Teâla: "Girin bakalım sizden önce gelip geçen cin ve insan topluluklarıyla beraber ateşe!" buyurur. Her ümmet oraya girdikçe, yoldaşına lanet eder. Nihayet hepsi birbiri ardından gelip orada bir araya gelince, sonrakiler öncekileri göstererek: "

⁶¹ Muhammed Fuad Abdulbaki, el- Mu'cemu'l-Müfrehes li Elfâzi'l-Kur'an'il-Kerim, Daru'l-Hadis, Kahire 1994, s.228.

⁶² Zariyat 51/56.

⁶³ En'am 6/128.

⁶⁴ İsra 17/88.

Ey Rabbimiz, derler. İşte şunlar bizi saptırdılar, onun için onlara iki kat ateş azabı cehtir. O da: “Her birinize iki misli azap var, lakin siz bunu bilmiyorsunuz.” buyurur.)⁶⁵

الْأَدَانُ وَلَهُمْ بِهَا يُبْصِرُونَ لَا أَعْيُنَ وَلَهُمْ بِهَا يَفْقَهُونَ لَا قُلُوبَ لَهُمْ وَالْإِنْسِ الْجِنَّ مِنْ كَثِيرًا لِحَبَّتَمَ نَرَأُنَا وَلَقَدْ
 (Biz cehennem için cinlerden ve
 insanlardan öyle insanlar yarattık ki onların kalpleri vardır ama bu kalplerle idrâk
 etmezler, gözleri vardır onlarla görmezler, kulakları vardır onlarla işitmezler. Hâsılı
 onlar hayvanlar gibi, hatta onlardan da şaşkındırlar. İşte asıl gafil olanlar onlardır.)⁶⁶

الْجِنَّ مِنْ قَبْلِهِمْ مَنْ خَلَّتْ قَدْ مِمَّا فِي الْقَوْلِ عَلَيْهِمْ وَحَقَّ خَلْفُهُمْ وَمَا أَيْدِيهِمْ بَيْنَ مَا لَهُمْ فَرَيْتُوا قُرْنَاءَ لَهُمْ وَفَيَضْنَا
 (Biz onların yanına bir takım arkadaşlar katarız. Bunlar, onların
 önlerinde ve arkalarında ne varsa yaptıkları her türlü işi süsler, cazip gösterirler.
 Böylece cinlerden ve insanlardan gelmiş geçmiş toplumlar hakkında yürürlükte olan
 cezalandırma hükmü, onlar hakkında da gerekli olur. Çünkü onların hepsi kendilerini
 hüsrana atmışlardı.)⁶⁷

مَنْ لِيَكُونَا أَفْئَامَنَا تَحْتِ نَجْعَلُهُمَا الْإِنْسِ وَالْجِنَّ مِنْ أَضْلَانَا الَّذِينَ أَرْنَا رَبَّنَا كَفَرُوا الَّذِينَ وَقَالَ
 (Kâfirler cehennemde: “Ey Ulu Rabbimiz!” derler, “gerek cinlerden, gerek
 insanlardan bizi saptıran o şeytanları bize bir gösteriver de onları ayaklarımızla
 çiğneyelim, aşağıların aşağısı olsunlar”)⁶⁸

(İşte onlar, خَاسِرِينَ كَانُوا إِنَّهُمْ وَالْإِنْسِ الْجِنَّ مِنْ قَبْلِهِمْ مَنْ خَلَّتْ قَدْ مِمَّا فِي الْقَوْلِ عَلَيْهِمْ حَقَّ الَّذِينَ أُولَئِكَ
 kendilerinden önce insanlardan ve cinlerden gelmiş geçmiş topluluklar içinde,
 haklarında azap hükmü kesinleşmiş olanlardır. Çünkü onlar hüsrana uğramış
 kimselerdir.)⁶⁹

(بِسُلْطَانٍ إِلَّا تَنْفُذُونَ لَا فَانْفُذُوا وَالْأَرْضِ السَّمَاوَاتِ أَقْطَارٍ مِنْ تَنْفُذُوا أَنْ اسْتَطَعْتُمْ إِنْ وَالْإِنْسِ الْجِنَّ مَعْشَرَ يَا
 (Ey cin ve ins topluluğu! تَنْتَصِرَانِ فَلَا وَنَحَاسٌ نَارٍ مِنْ شَوَاطِئِ عَلَيْكُمْ يُرْسَلُ) تُكذِّبَانِ رَبِّكُمْ ءِآلَا قِيَايِي
 Yapabilirsiniz haydi göklerin ve yerin hududundan geçin bakalım. Ama geçemezsiniz,

⁶⁵ A'raf 7/38.

⁶⁶ A'raf 7/179.

⁶⁷ Fussilet 41/25.

⁶⁸ Fussilet 41/29.

⁶⁹ Ahkâf 46/18.

ancak üstün bir güç, kuvvetli bir delil ve ilimle geçebilirsiniz. O halde Rabbinizin nimetlerinden hangi birini inkâr edebilirsiniz? Üzerinize ateşler, duman alevleri gönderilir de artık kendinizi savunamazsınız.)⁷⁰

جَانُّ وَلَا إِنْسٌ ذَنْبِهِ عَنْ يُسْأَلِ لَا فَيَوْمِئِذٍ (Artık o gün insanlara ve cinlere günahları sorulmaz. Herkesin siması, soruya hacet bırakmaz.)⁷¹

أَجْمَعِينَ وَالنَّاسِ الْجِنَّةِ مِنْ جَهَنَّمَ لِأَمْلَانِ رَبِّكَ كَلِمَةً وَتَمَّتْ خَلْقُهُمْ وَلِذَلِكَ رَبُّكَ رَحِمٌ مَنْ إِلَّا (Ancak Rabbinin lütfederek hakta birleşmeyi nasib ettiği kimseler bunun dışındadır. Esasen O, insanları bunun için yaratmıştır. Böylece, Rabbinin “Ben cehennemi, bütün cin ve insanlardan müstehak olanlarla dolduracağım” sözü gerçekleşecektir.)⁷²

أَجْمَعِينَ وَالنَّاسِ الْجِنَّةِ مِنْ جَهَنَّمَ لِأَمْلَانِ مِنِّي الْقَوْلُ حَقٌّ وَلَكِنْ هَذَاهَا نَفْسٍ كُلِّ لَأَتَيْنَا شَيْئًا وَلَوْ (Eğer dileseydik bütün insanlara hidayet verir, doğru yola koyardık. Lâkin, “Cehennemi cinlerden ve insanlardan bir kısmıyla dolduracağım” hükmü kesinleşmiştir.)⁷³

عُرُورَ الْقَوْلِ زُحْرَفَ بَعْضٍ إِلَى بَعْضِهِمْ يُوحِي وَالْجِنَّ الْإِنْسِ شَيْطَانِينَ عَدُوًّا نَبِيِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا لَكَ وَكَذَلِكِ (Böylece biz her peygambere, insan ve cin şeytanlarını düşman yaptık. Onlardan kimi kimine, aldatmak için birtakım yaldızlı sözler fısıldayıp telkin ederler.)⁷⁴

وَالنَّاسِ الْجِنَّةِ مِنْ (O şeytan, cinlerden de olur, insanlardan da.)⁷⁵

وَجَعَلُوا (Bir de tutup Allah ile cinler (melekler) arasında bir soy bağı uydurdular!))⁷⁶

وَحَلَقَهُمُ الْجِنَّاءُ شُرَكَاءَ اللَّهِ وَجَعَلُوا (Böyle iken tuttular, cinleri Allah’a şerik yaptılar, hâlbuki bunları da O yaratmıştır.)⁷⁷

⁷⁰ Rahman 55/33-35.

⁷¹ Rahman 55/39.

⁷² Hud 11/119.

⁷³ Secde 32/13.

⁷⁴ En’am 6/112.

⁷⁵ Nas 114/6.

⁷⁶ Saffat 37/158.

⁷⁷ En’am 6/100.

(Onlar: “Müşriklerin iddialarından Seni tenzih ederiz. Bizim dostumuz, koruyucumuz onlar değil, sadece Sensin! Hayır, onlar bize değil, cinlere tapıyor ve ekserisi onlara inanıyorlardı.”)⁷⁸

3. Cinlerin yaratılmış olduğu aslî unsura dikkat çeken ayet-i kerimeler: الْجَانُّ وَخَلَقَ نَارٍ مِنْ مَارِجٍ مِنْ (Cinni ise halis ateşten yarattı.)⁷⁹

(Cinleri de daha önce, zehirli ateşten yaratmıştık.)⁸⁰

Son olarak bu başlık altında cinleri muhtelif yönleriyle ele alan cin suresindeki ilgili kısmı sunmak istiyoruz:

بَرَبَّنَا نُشْرِكُ وَلَنْ بِهِ فَاَمْنَا الرُّشْدَ إِلَى يَهْدِي (عَجَبًا قُرْنَا سَمِعْنَا إِنَّا فَقَالُوا الْجِنَّ مِنْ نَفَرٍ اسْتَمَعَ أَنَّهُ إِلَيَّ أُوْحِي قُلْ تَقُولُ لَنْ أَنْ ظَنَّنَا وَأَنَا) شَطَطَ اللَّهِ عَلَى سَفِيهِنَا يَقُولُ كَانَ وَأَنَّهُ) وَلَدًا وَلَا صَاحِبَةً خَدَانًا مَا رَبَّنَا جُدُّ تَعَالَى وَأَنَّهُ) أَحَدًا كَمَا ظَنُّوا وَأَنَّهُمْ) رَهَقًا فَرَادُوهُمْ الْجِنَّ مِنْ بَرَجَالٍ يَعُودُونَ الْإِنْسِ مِنْ رِجَالٍ كَانَ وَأَنَّهُ) كَذِبًا اللَّهُ عَلَى وَالْجِنَّ الْإِنْسِ لِلْسَّمْعِ مَقَاعِدَ مِنْهَا نَفَعُ كُنَّا وَأَنَا) وَشُهَبًا شَدِيدًا حَرَسًا مَلْنَتْ فَوَجَدْنَاهَا السَّمَاءَ لَمَسْنَا وَأَنَا) أَحَدًا اللَّهُ يَبْعَثُ لَنْ أَنْ ظَنَّنْتُمْ مِنَّا وَأَنَا) رَشْدًا رَبُّهُمْ بِهِمْ أَرَادَ أَمْ الْأَرْضِ فِي بَمَنْ أُرِيدُ أَشْرُ نَذْرِي لَا وَأَنَا) صَدَارَ شِهَابًا لَهُ يَجِدُ الْآنَ يَسْتَمِعُ فَمَنْ سَمِعْنَا لَمَّا وَأَنَا) رَبَّاهُ نُعْجِزُهُ وَلَنْ الْأَرْضِ فِي اللَّهِ نُعْجِزُ لَنْ أَنْ ظَنَّنَا وَأَنَا) قَدَدًا طَرَائِقَ كُنَّا ذَلِكَ دُونَ وَمِنَّا الصَّالِحُونَ تَحَرَّوْا فَأُولَئِكَ أَسْلَمَ فَمَنْ الْقَاسِطُونَ وَمِنَّا الْمُسْلِمُونَ مِنَّا وَأَنَا) رَهَقًا وَلَا بَخْسًا يَخَافُ فَلَا بِرَبِّهِ يُؤْمِنُ فَمَنْ بِهِ أَمْنَا الْهُدَى وَمَنْ فِيهِ لِنَفْتِنَهُمْ () غَدَقًا مَاءً لَأَسْقِيَنَاهُمْ الطَّرِيقَةَ عَلَى اسْتَقَامُوا لَوْ وَأَنْ) حَطْبًا هَتْمَلِجَ فَكَانُوا الْقَاسِطُونَ وَأَمَّا) رَشْدًا (De ki: Bana vahyolunduğuna göre, bir cin cemaati Kur'an'ı dinledikten sonra şöyle dediler: “ Biz gerçekten, doğru yolu gösteren harikulade bir Kur'an dinledik. Bundan böyle Rabbimize asla bir ortak tanımayacağız. Rabbimizin şanı çok yücedir, O ne eş, ne de çocuk edinmiştir! Meğer içimizden bir takım cahiller, Allah hakkında gerçek olmayan sözler söylüyormuş! Biz de saf saf, insanları ve cinleri, Allah hakkında yalan söylemez sanmışız! Meğer bir kısım insanlar cinlerden bazılarına sığınıp, böylece onları daha da azgın hale getirmişler! Onlar da, sizin zannettiğiniz gibi, Allah'ın ölen hiçbir kimseyi diriltmeyeceğini zannetmişler. Biz göğe çıkmak istedik. Bir de ne görelim: orası sert ve kuvvetli bekçiler, şihablar(alevler, roket gibi mermiler)le dolu! ‘Önceleri biz göğün bazı yerlerinde oturup dinleme merkezleri edinirdik. Ama şimdi kim dinlemeye kalkışırsa, derhal kendini gözetleyip

⁷⁸ Sebe' 34/41.

⁷⁹ Rahman 55/15.

⁸⁰ Hicr 15/27.

izleyen bir alevle karşılaşıyor.’ ‘Doğrusu, iyi anlayamadık: Yerde oturanlara fenalık mı irade edildi, yoksa Rab’leri onlar hakkında hayır ve hidayet mi diledi, bilemiyoruz.’ Bizden iyi kimseler olduğu gibi, iyi olmayanlar da var. Biz türlü türlü yollar tutmuşuz. Şunu anladık ki, biz yerde Allah’ın iradesine karşı koyamayacağımız gibi, kaçmaya teşebbüs etmekle de O’nun elinden yakamızı kurtaramayız. Biz hidayet rehberini dinleyince onu tasdik ettik. Kim Rabbine iman ederse, ne hakkının eksik verilmesinden, ne de gadre uğramaktan asla endişesi kalmaz. Bizden Allah’a itaat edenlerin yanında, hak yoldan sapan kâfirler de var. Allah’a itaat ve teslimiyet gösterenler, doğru yolu arayanlardır. Hak yoldan sapanlar ise, cehennem odunu olurlar.” Allah Teala şöyle buyurur: “Eğer insanlar ve cinler, Allah’ın yolunda dosdoğru yürüselerdi, onlara bol yağmur verir, rızıklarını bolluştururdık. Bu nimetimiz onları imtihan içindir. Kim Rabbini hatırlamaktan yüz çevirirse Allah onu git gide artan çetin bir azaba sokar.”⁸¹

a.2. Dolaylı olarak cinlerden bahseden ayetler

Kur’an-ı Kerim’de cinlere dolaylı yoldan işaret eden bazı ayetler de vardır ki, bunlar diğer muhtelif konuları da içermektedir. Numune kabilinden burada birkaç ayete yer vereceğiz.

1. الْعَالَمِينَ رَبِّ اللَّهِ الْحَمْدُ (Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah’adır.)⁸²

Genel olarak bütün müfessirler “الْعَالَمِينَ” lafzının Allah dışındaki her şey olarak tefsir ederler.

Fahrudin Razî, bu ayetin kapsamını geniş bir perspektiften “Allah dışındaki bütün mevcudattan ibarettir. Mevcudata âlem denmesinin sebebi, Allah’tan başka her şeyin varlığının Allah’ın varlığına delalet etmiş olmasıdır.” şeklinde ele aldıktan sonra cinlerin de bu kavramın muhtevasına dâhil olduğunu belirtir.⁸³

Ragıb el- İsfehanî ‘Müfredât’ında “âlem” kelimesine “kapsamış olduğu cevherler ve arazlarıyla uzaya (felek) verilen isimdir.” der. Ardından İbn-i Abbas’tan şunu nakleder: “Bu kelimenin çoğul olarak kullanılmasındaki maksat; melekler, cinler, insanlar ve bunlar dışında kalan varlıklardır.”⁸⁴

⁸¹ Cin 72/1-17.

⁸² Fatıha 1/2.

⁸³ er-Razî, *Mefâtîhu’l-Gayb*, I, 320.

⁸⁴ el- İsfehânî, *Müfredât*, s.514.

İbn Kesir'e (v.774) göre “(ال عالمين) lafzı (عالم) kelimesinin çoğuludur. Ve bundan kastedilen mana ise Allah dışındaki her şeydir. (عالم) kelimesi tekili olmayan çoğul bir kelimedir. Bundan maksat göklerde, karada ve denizde bulunan bütün varlıklardır.”⁸⁵

Taberî (v.310) de insanların, cinlerin ve bunlar gibi bütün varlık cinslerinin birer âlem olduğundan bahsettikten sonra “âlemîn” lafzıyla ilgili tefsirlere temas eder ve İbn-i Abbas'a atfen şu iki görüşe yer verir: i- Göklerde, yerlerde ve ikisi arasında bulunan, bilinen ve bilinmeyen bütün mahlûkat. ii- (العالمين رَبِّ) den maksat insanların ve cinlerin Rabbi demektir.”⁸⁶

Âlem kavramının bu bağlamda içeriği üzerinde duran bir diğer müfessir ise İmam Kurtubî (v.671)'dir. Bu cümleden olarak o, bu konuda ehl-i te'vil'in çok muhtelif yorumlar getirdiğinden bahseder ve onların bazı görüşlerini bize nakleder. Mesela “İbn-i Abbas (نَذِيرًا لِلْعَالَمِينَ لِيَكُونَ (Bütün ins ve cinni uyarısın diye)⁸⁷ ayetinin delaletiyle el-âlemîn lafzından maksat ins ve cin âlemidir. Çünkü hayvanlara uyarıcı gelmez.” der. el-Ferra ve Ebu Ubeyde de “âlem lafzı akl edenlerden ibarettir ve bunlar da dört kısma ayrılır: İnsanlar, cinler, melekler ve şeytanlar.” der. Vehb b. Münebbeh “Allah'ın on sekiz bin âleminden bahseder” ve der ki “Dünya bu âlemlerdendir.” Ebu Said el-Hudrî ise “Allah'ın kırk bin âlemi var. Dünya doğusundan batısına tek bir âlemdir.” der. Mukatil ise “Bunlardan kırk bini karada, kırk bini ise denizde olan seksen bin âlemden bahseder.” Rabî b. Enes Ebu'l- Aliye'den naklettiğine göre, “Cinler bir âlemdir, insanlar bir âlemdir. Bunun dışında yeryüzünün dört zaviyesi vardır ve her bir zaviyesinde ise Allah'a ibadet etmek için yaratılmış beş yüz bin âlem vardır.” Bu görüşleri naklettikten sonra kendi yorumunu yapar ve der ki; “Âlem kelimesi mahlûk ve mevcut olan bütün her şeyi kapsar. Buna delil ise رَبُّ قَالَ (الْعَالَمِينَ رَبُّ وَمَا فِرْعَوْنُ قَالَ (Firavun: “Sahi, şu bahsettiğin Rabbülâlemin de ne?” dedi. “Eğer işin gerçeğini bilmek isterseniz söyleyeyim: O, göklerin, yerin ve ikisi arasında olan her şeyin Rabbidir.”)⁸⁸ ayetidir.”⁸⁹

Eserlerinde metafizik konulara derinlemesine yer veren asrımızın mütefekkir âlimlerinden B. Said Nursî'nin yaklaşımı da dikkat çekicidir. O şöyle der: “İ'lem

⁸⁵ İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*, I, 208.

⁸⁶ et- Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, I, 143-145.

⁸⁷ Furkan 25/1.

⁸⁸ Şuâra 26/23-24.

⁸⁹ el- Kurtubî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî (v. 671), *el- Câmi'u li Ahkâmi'l- Kur'an*, I-X, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1. Baskı, Beyrut 1988, I, 97.

Eyyühel-Aziz! Âlem-i ziya, âlem-i hararet, âlem-i hava, âlem-i kehrüba, âlem-i elektrik, âlem-i cezb, âlem-i esîr, âlem-i misal, âlem-i berzah gibi âlemler arasında müzahame ve yer darlığı yoktur. Bu âlemler, hepsi de ihtilâlsiz, müsademesiz küçük bir yerde içtima ederler. Kezalik pek geniş gaybî âlemlerin de bu küçük arzda içtimaları, mümkündür. Evet, hava, su, insanın yürüyüşüne... cam, ziyanın geçmesine.. şuaın röntgen vasıtasıyla kesif cisimlere bile nüfuzuna... ve akıl nuruna, melek ruhuna, demirin içine hararetin akmasına, elektriğin cereyanına bir mani' yoktur. Kezalik bu kesif âlemde ruhânîleri deverandan, cinnîleri cevelândan, şeytanları cereyandan, melekleri seyerandan men'edecek bir mani yoktur.”⁹⁰

Görüldüğü üzere gerek asrî, gerek ilk müfessirler hep bir ağızdan bilittifak “alemîn” lafzının cinleri de kapsayacağından bahsetmişler. Ve bu ayet dolaylı yoldan cinlerin varlığına bir delil teşkil eder.

2. بِالْغَيْبِ وَمُنُونِ الَّذِينَ (O müttakiler ki görünmeyen âleme inanırlar.)⁹¹

Gayb, ‘ال شىء غاب ت’ (gâbeti’ş-şey’u) veya ‘ال شمس غاب ت’ (gâbeti’ş-şemsu) ve benzeri ifadelerde kullanılan ‘غاب’ (gâbe) fiilinin masdarı olup, ‘gözden gizlenme, gözden ve diğer duylardan gizli olan’ manasındadır; ‘غاب ت’ (gâbe annî) de, ‘Benden gizlendi’ demektir. Genel olarak, ‘Duyulardan ve insan bilgisine kapalı olan her şey için’ kullanılmıştır. Allah’ın ilmi için kullanılmaz; çünkü O’nun için bilinmez ve gizli bir şey yoktur. O’nun ilmi her şeyi kuşatmıştır, O her şeyi görür, her şeyden haberdardır.⁹²

Müfessir Cemaluddin Kâsimî (v.1914) gaybı şu şekilde tarif eder: “ Gayb kelimesi ‘غاب’ fiilinin masdarı olup, ‘örtünmek, görünmez olmak, gizlenmek, saklanmak’ manalarına gelir. Genel olarak ‘duylardan gizli ve insan aklının kendi kendine kapsayamadığı her şey için’ kullanılmıştır ki; ancak peygamberlerin haber vermesiyle bilinir.”⁹³

Hâsılı, tamamen fizik kanunlarıyla yapılan açıklamalardan sonra verilen bir sonuç şöyle: ‘... Dünya adı verilen bu gezegen, bize göre insanlara ait zahirî âlemdir. Ama bu gezegende yaşayan ve farklı yaratılan cinler de bizimle dünyayı paylaşmaktadır. Onlar

⁹⁰ Nursî, *Mesnevî-i Nuriye*, s.126. Ayrıca bkz. Vehbî, Konyalı Mehmed (v. 1949), *Hulasâtü’l-Beyan fî Tefsîri’l-Kur’an*, I-XV, Üçdal Neşriyât, İstanbul, 1966, I, 19.

⁹¹ Bakara 2/3.

⁹² İsfehânî, *Müfredât*, s. 552.

⁹³ el- Kâsimî, Muhammed Cemaluddin (v. 1914), *Mehâsinu’t-Te’vil*, Daru İhyai’l-Kutubi’l-Arabiyye, 1. Baskı, 1957, II, 35.

gene bu dünya üzerinde Kur'an-ı Kerim'imizin 'gayb âlemi' adını verdiği âlemde yaşamaktadırlar. Gayb âlemi, dünyadan başka bir yerde değildir. Farklı yaratılmamız sebebiyle cinler ve biz insanlar aynı koordinatlarda yaşadığımız halde fizik algılama sistemlerimizle birbirimizi fark etmemekteyiz. Zahirî âlemin her noktası aynı zamanda gayb âlemdir. Gayb âleminin her noktası da, aynı zamanda zahirî âlemdir. Öyleyse her nokta zahirî âlemde de gayb âleminde de aynı koordinatlara sahiptir ve her iki âlemde de vardır.”⁹⁴

3. وَنَحْنُ الدَّمَاءُ وَيَسْفِكُ فِيهَا يُفْسِدُ مَنْ فِيهَا أَتَجْعَلُ قَالُوا خَلِيفَةُ الْأَرْضِ فِي جَاعِلٌ إِنِّي لِلْمَلَائِكَةِ رَبُّكَ قَالَ وَإِذْ
 رَبِّنَا مَعَهُمْ (Rabbin meleklere: “Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım” dediği vakit onlar: “Â! Oradaki nizamı bozacak ve yeryüzünü kana bulayacak bir mahlûk mu yaratacaksın? Oysa biz sana devamlı hamd, ibadet yapıp, Sen’i tenzih etmekteyiz” dediler. Allah: “Ben, sizin bilmediğiniz pek çok şey bilirim” buyurdu.)⁹⁵

Muhtevasından da anlaşılacağı üzere bu âyet-i kerîmede Allah ile Melekler arasında cereyan eden bir diyaloga yer verilmektedir. Bu diyalogda Allah’ın yeryüzünde bir “halife” yaratacağını beyan etmesi, meleklerin de yaratılacak bu halifenin yaratılış sebebini sorduğu görülmektedir.

Şimdi konuyla ilgili ayetin tefsirine geçip, bu mevzuda birkaç müfessirimizin düşüncelerini aktaracağız.

Taberî tefsirine “Âdemoğlundan önce dünyayı imar için gönderilenler kimlerdi?” sorusuyla başlar ve muhtelif yorumları nakleder. Birincisi, Dahhak’ın, İbn-i Abbas’tan yaptığı rivayettir: Yeryüzünün ilk sakinleri cinlerdi. Yeryüzündeki nizamı bozup, orada birbirlerini öldürerek kan dökünce Allah, içinde İblisin de bulunduğu meleklerden bir ordu gönderdi. İblis içinde bulunduğu meleklerle cinlere karşı savaşıp onları adalara ve dağların eteklerine sürdü. Sonra Allah Âdem’i yaratıp dünyada iskân ettirdi.” İkincisi, Abdullah b. Ebi Cafer’in Rebi b. Enes’ten naklidir: Allah, çarşamba günü melekleri, perşembe günü cinleri, cuma günü ise insanları yarattı. Cinlerden bir kavim inkâr edince melekler yeryüzüne iner ve cinlerle savaşmışlardı. Akan kan ve çıkan fesat da bu idi.”⁹⁶

Konuyla ilgili olarak Fahrüddin er-Razî’nin önemli de yorumları söz konusudur. O, beşinci vecih başlığı altında şöyle der: “Bu, meleklerin, insanların fesad çıkarıp kan

⁹⁴ Canan, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte*, I-XVIII, Akçağ Yayınevi, XIV, 155.

⁹⁵ Bakara 2/30.

⁹⁶ et-Taberî, *Camiu’l-Beyan an Te’vîli’l-Kur’an*, I, 451.

dökeceğini haber vermeleridir. Bu ise ya onlara vahiy ile bildirilmiştir ya da onlar bunu istidlal ederek söylemişlerdir. Âlimler bu hususta ihtilaf etmişlerdir; kimi âlimler “Onlar bunu zanlarına dayanarak söylemişlerdir.” demişler. Bu görüşün iki şekli vardır: İlki İbn-i Abbas ve Kelbî’den rivayet edilen şeklidir. Buna göre melekler, Âdem (a.s)’den önce yeryüzünde bulunan ve fesad çıkaran cinlerin haline kıyaslayarak, bunu söylemişlerdir. İkincisi: O melekler, Âdem (a.s)’in yaratılışını, insanın mutlaka şu dört karışımdan mürekkebe oluşunu, insanın terkinde bulunan şehvetten fesadın, gazaptan da kan dökmenin çıktığını biliyorlardı.

Bazı âlimler, meleklerin bunu yakînî olarak bildikleri için söyledikleri görüşündedirler. Bu görüş İbn Mesud ve sahabeden bazılarından da rivayet edilmiştir. Bu görüşlerin de farklı şekilleri vardır:

a) Cenab-ı Allah, meleklerle “Ben, muhakkak yeryüzünde bir halife yaratacağım.” dediği zaman melekler: “Ey Rabbimiz, bu halife ne olacak?” diye sordular. Cenab-ı Allah da: “Onun bir nesli olacak. Onlar yeryüzünde fesat çıkarak, birbirlerine haset edecek ve birbirlerini öldürecekler.” buyurdu. Bunun üzerine melekler: “Ey Rabbimiz orada fesat çıkarıp kanlar dökecek kimseler mi yaratacaksın?” dediler.

b) Cenab-ı Hak, meleklerle, yeryüzünde kalabalık halk bulunduğu zaman, orada fesat çıkaracaklarını ve kan dökeceklerini bildirmişti.

c) İbn Zeyd şöyle demiştir: “Cenab-ı Allah cehennemi yarattığı zaman, melekler çok korktular ve “Ey Rabbimiz, bu ateşi kimin için yarattın?” dediler. Cenab-ı Allah “Mahlûkatımdan bana asi olanlar için.” cevabını verdi. Hâlbuki o gün de meleklerden başka mahlûkat yoktu ve yeryüzünde de hiçbir yaratık bulunmuyordu. Cenab-ı Hak, “Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım.” dediği zaman, melekler günahın onlardan çıkacağını anladılar.

d) Kader kalem’i, Levh-i Mahfuz’a kıyamet gününe kadar olacak şeyleri yazdığı için, belki melekler Levh’te yazılı olanlara muttali olup, bu durumu böylece öğrendiler.

e) “Halife”nin manası “hükmetme ve hüküm verme hususunda Allah’a vekil olan” olduğundan; hâkim ile kadıya ancak insanların birbirleriyle anlaşamamaları ve birbirlerine zulmetmeleri esnasında ihtiyaç olduğu için; halifenin olacağını bildirmek, birbirini gerektirme yolu ile fesad ve şerrin olacağını haber vermek manasına gelir.

Tahkik ehli âlimler, “Meleklerin bu sözünün sadece onların zannına dayandığı” görüşünün batıl olduğunu söylemişlerdir. Çünkü bu, kişinin yalancı çıkmasından emin

olmayacağı bir şeyle başkasını tenkid etmesidir. Bu ise meleklerin ismetlerine aykırıdır.”⁹⁷

İbn-i Kesir de bu çerçevede dört ihtimal üzerinde durarak şunları ifade eder: “Melekler ya kendilerine has ilimle bunu bildiler ya insanın tabiatından anladılar ki, yaratılacak bu sınıfın “*kara çamurdan, şekillenmiş bir balçıktan*” (Hicr 15/26) yaratıldığını Allah daha önceden haber vermişti. Ya “halife” sözünden zalim ile mazlum insanlar arasını bulan hüküm veren manasını anlamışlar. Ya da insanlardan önce yaratılmış bir varlık ile insanları kıyaslamışlardır.”⁹⁸

Burada Elmalılı Hamdi Yazır’ın dikkat çekici yorumunu da yer vermek istiyoruz: “Cenab-ı Allah da “Arzda bir halife yapacağım.” deyince kendilerini bir istişare makamında gören melekler, bir taraftan bundaki şerefi takdir ettiler, diğer taraftan da yerdeki bir mahlûka Allah tarafından böyle yüksek bir iradî salahiyet bahşedilmesinde bir şer ihtimalinden de korktular. “Yerde” deyince “*çamurdan bir beşer yaratacağım*” (Sad 38/71) takdiri anlaşılıyordu. Acaba bu salahiyeti alan bunugüzel bir şekilde kullanabilecek mi? Acaba bunu asalet zannederek kendi hesabına hükümleri icraya kalkışırsa, yeryüzünde fesad vermeyecek mi?”⁹⁹

Elmalılı’nın yapmış olduğu bu tefsirden meleklerin daha önce insan tabiatını bildiği anlaşılıyor.

Son olarak bu başlık altında Bediüzzaman Said Nursî’nin yorumunu aktarmak istiyoruz: “*خ ل ي فة*” bu tabir, arzın, insanların hayatına elverişli, şeraiti haiz olmazdan evvel arzda idrakli bir mahlûkun bulunmuş olduğuna ve o mahlûkun hayatına, o zamandaki arzın evvelki vaziyetleri muvafık ve müsait bulunduğuna işarettir. “*خ ل ي فة*” tabirinin bu manaya delaleti, mukteza-yı hikmettir. Amma meşhur olan manaya nazaran, o idrakli mahlûk, cinlerden bir nev’i imiş, yaptıkları fesattan dolayı insanlar ile mübadele edilmişlerdir. “... Melâike, beşerin isyanlarının devam ve istimrarını, ya Cenâb-ı Hakk’ın bildirmesiyle bilmişlerdir veya Levh-i Mahfuz’a bakıp ondan almışlardır veyahut insanlardaki kuvve-i gadabiye ve şeheviyeden anlamışlardır.”¹⁰⁰

⁹⁷ Razî, *Mefâtîhu’l-Gayb*, II, 252.

⁹⁸ İbn Kesir, *Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim*, I, 339.

⁹⁹ Yazır, *Hak Dîni Kur’an Dili*, I, 260.

¹⁰⁰ Nursî, Bediüzzaman Said, *İşârâtü’l-İ’caz*, trc. (Abdülmecid Nursî), Şahdamar Yayınları, İstanbul 2007, s.203-204.

4. *ثُمَّ كَذَّبَانِ رَبُّكُمَا آلَاءَ فَبِأَيِّ* (O halde Rabbinizin nimetlerinden hangi birini inkâr edebilirsiniz?)¹⁰¹

Bu ayet-i kerimede “رَبُّكُمَا” ve “كَذَّبَانِ” lafızları konumuz açısından dikkat çekmektedir. Ayetteki hitabın kimler için söz konusu olduğu hususunda müfessirlerimizin görüşleri şu minvaldedir.

Zemahşerî (v.538), bu hitaptan maksadın insan ve cin âlemi (sekaleyn) olduğunu belirtir.¹⁰² İbn-i Kesîr¹⁰³ ve Elmalılı¹⁰⁴ gibi müfessirler de aynı şekilde düşünür.

Fahrudin Razî’ye gelince o, ifadenin kapsamını biraz daha geniş tutarak şöyle der: “Bu ifadeyle ilgili bir kaç bahis vardır: Birinci bahis: “Ayetteki hitap kimedir?” Biz deriz ki, bu hususta şu izahlar yapılabilir; birincisi; insanlara, cinlere. Bu konuda da şu üç izah yapılabilir. i. “الانام” (el-enâm) kelimesinin, cinlerin ve insanların adı olduğunun söylenmesi... Böylece hitap zamiri el-enâm’daki cinsliğe (yani, insan ve cinsine) raci olmuş olur. ii. “الانام” (kelimesi) ‘insanlar’ manasındadır. Cinler ise, niyette kastedilip, daha sonra da Cenâb-ı Hakkın, “Cinleri de yarattı...” (Rahman 55/15) ifadesiyle açıkça zikredilince hitap zamirinin buna da raci olması caiz olmuştur. iii. Hitabın, lafzen zikredilenlere değil de, niyetle kastedilenlere raci olması. Buna göre Cenâb-ı Hakk adeta; “Ey Sakaleyn ins ve cin! O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?” buyurmuştur.¹⁰⁵

5. *يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا لَئِن لَّمْ يَأْتِكُم مَّا لَمْ يَأْتِكُمْ مِّن قَبْلِهِ لَمَّا بَأْسٌ كَبِيرٌ* (Yok, yok! Gördüğünüz ve göremediğiniz âlemlere yemin olsun ki!)¹⁰⁶

Cenab-ı Hakk’ın, ‘Neler görüyor, neler görmüyorsunuz...’ ifadesi şümul bakımından, ne varsa her şeyi içine alan bir ifadedir. Çünkü her şey bu iki kısımdan, yani ya görülür, ya da görülmez olmaktan hâlî değildir. Dolayısıyla da, yaratana – yaratılanları, dünyayı – ahireti, maddeyi – ruhu, insanı – cinni ve açık olanı – gizli nimetlerin hepsini içine alır.¹⁰⁷

Alûsî’ye göre de bu ayet; “görülen – görülmeyen” her şeye şamildir.¹⁰⁸

¹⁰¹ Rahman 55/13, 16, 18, 21...

¹⁰² Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV, 434.

¹⁰³ İbn Kesîr, *Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim*, XIII, 316.

¹⁰⁴ Yazır, *Hak Dîni Kur’an Dili*, VII, 332.

¹⁰⁵ Razî, *Mefâtihu’l-Gayb*, XXI, 83.

¹⁰⁶ Hakka, 69/38 – 39.

¹⁰⁷ Razî, *Mefâtihu’l-Gayb*, XXII, 108.

¹⁰⁸ Âlûsî, *Ruhu’l-Me’anî*, XXIX, 52.

Tahir İbn Aşur'a göre ise, "görülenler"den maksat, 'yeryüzü, dağlar, denizler, insanlar, gökler, yıldızlar...'; "görülmeyen"den kastedilen, 'ruhlar, melekler, ahiretle ilgili anlatılanlar'dır."¹⁰⁹

Elmalılı ise mezkûr görüşleri cem ederek şöyle der: "Yemin ederim ki, gördüklerinize ve görmediklerinize. Bunda, bütün görülebilen ve görülemeyen, müşahede olunan ve gaib bulunan, gizli veya açık her şey, olmuş ve olacak bütün vuku'at dâhildir. Atâ, görülen âsâr-ı kudret, görülmeyen esrâr-ı kudret demiştir. Ki, güzel bir beyandır. Bunu zamanımız tabirince tabiat ve tabiat ötesi diye ifade edebiliriz. Ecsam ve ervah, ins-ü cin ve melaike, dünya ve ahiret, halk ve hâlık, zahirî nimetler ve batınî nimetler diye de ifade olunmuştur."¹¹⁰

b. Hadis-i Şeriflerde

Cinlerle ilgili haberler yalnızca Kur'an-ı Kerim'de geçmemektedir. Hadis-i şeriflerde de onlarla alakalı pek çok rivayet mevcuttur.

Bir fikir vermesi bakımından birkaçını sunmaya çalışacağız.

1. Alkame anlatıyor: "*İbn-i Mesud (r.a.)'a dedim ki; sizden kimse cin gecesinde Allah Rasulü'ne (s.a.s) refakat etti mi? 'Hayır', dedi, bizden kimse ona refakat etmedi. Ancak bir gece O'nunla (s.a.s) beraberdik. Bir ara onu kaybettik. Kendisini vadilerde ve dağ yollarında aradık. Bulamayınca: ' yoksa uçurulmuş veya kaçırılmış olmasın?' dedik. Böylece, geçirilmesi mümkün en kötü bir gece geçirdik. Sabah olunca bir de baktık hira tarafından geliyor. 'Ey Allah'ın Rasulü (s.a.s), biz seni kaybettik, çok aradık ve bulamadık. Bu sebeple geçirilmesi mümkün en fena bir gece geçirdik.'* dedik. 'Bana cinlerin davetçisi geldi. Beraber gittik. Onlara Kur'an-ı Kerim okudum' buyurdular. Sonra bizleri götürerek cinlerin izlerini ateşlerinin kalıntılarını bizlere gösterdi. Cinler kendisine yiyeceklerini sormuşlar, O'da: 'elinize geçen, üzerine Allah'ın ismi zikredilmiş her kemik, olabildiği kadar bol etli olarak sizindir. Her deve ve et tersi de hayvanlarınızın yemidir.' buyurmuşlar. Sonra Allah Rasulü (s.a.s) bize şu tenbihte bulundu: 'Sakin bu iki şeyle (kemik ve hayvan tersi) istinca etmeyin, çünkü onlar (cinnî olan) din kardeşlerinizin yiyeceğidir.'¹¹¹

¹⁰⁹ İbn Aşur, *Tefsîru't-Tahrîr ve't- Tenvîr*, XXIX, 141.

¹¹⁰ Yazır, *Hak Dîni Kur'an Dili*, VIII, 242.

¹¹¹ Buharî, *Kitabu Menakıbı'l-Ensar*, 32; Müslim, *Salat* 450; Tirmizî, *Tefsir, Ahkâf*, 3254; Ebu Davut, *Taharet* 85.

2. Yine İbn Mesud (r.a.) şu vakayı rivayet etmiştir: “Allah Rasulü (s.a.s) elimden tuttu, beni dağların arka tarafına götürdü. Bulduğumuz yer tepelerin çok gerisinde kalmıştı. Allah Rasulü (s.a.s), etrafıma bir çizgi çizerek, ‘Bunun içinde dur ve ben gelinceye kadar ayrılma.’ dedi ve uzaklaştı. Zayıf bir rivayet de, şöyledir: “Ben dağlardan aşağıya koşuyor gibi, birçok karaltının O’nun etrafında hızla bir hâle meydana getirdiğini gördüm. Bir aralık “acaba Allah Rasulü, Havazin’in hücumuna mı uğradı? Hiç olmazsa kılıcımı çekip onlarla savaşayım.” diye düşündüm. Fakat O’nun bana yerimden ayrılmamamı söylediğinden ötürü yerimde kaldım. Şafak sökünceye kadar da orada bekledim. Etrafta gürültüler, tarrakalar oluyordu... sanki ben başka bir alemde gibiydim. Allah Rasulü geri geldiğinde beni dimdik ayakta gördü ve ‘Hala bekliyor musun?’ buyurdu. Ben de: ‘Ya Rasulallah, üç ay daha beklemem gerekseydi senin için yine beklerdim.’ deyince ‘Eğer bir lahza yerinden ayrılıysaydın kıyamete kadar bir daha beni bulamazdın.’ buyurdu.”¹¹²

3. Abdullah b. Mesud’dan (r.a) rivayete göre İbn Mesud’a: “Cinden bir zümre Kur’anı dinlemek istedikleri gece, Nebi’ye (sas) cinni kim bildirdi?’ diye soruldu. O da: ‘Cinni, bir ağaç (sakız ağacı) bildirdi!’ diye cevap verdi.”¹¹³

Beyhakî (v.458)’nin *Delâil*’inde Abdullah ibni Mesud’a müntehi mürsel bir senetle rivayeti, Buharî’nin bu rivayetini izah etmektedir.¹¹⁴ Bu uzun rivayette ezcümle İbn-i Mesud diyor ki; “Ben cinnin Allah Rasulü’ne (sas): ‘Senin Allah’ın Rasulü olduğuna kim şahadet eder?’ diye suallerini işittim. Bulduğumuz yere yakın bir sakız ağacı vardı. Allah Rasulü (sas) ona işaret ederek cinlere: ‘şu ağacı gördünüz mü, o şahadet ederse iman eder misiniz?’ diye sordu. Cinler: ‘Evet! İman ederiz’ dediler. Bunun üzerine Allah Rasulü (sas) o ağacı çağırды. Ağaç icabet etti de ben dallarını, budaklarını sürüyerek geldiğini gördüm. Allah Rasulü (sas) ağaca: ‘Benim Allah’ın Rasulü olduğuma şahadet eder misin?’ diye sordu. Ağaç: ‘Şahadet ederim ki, sen Allah’ın Rasulüsün!’ dedi.¹¹⁵

4. İbn-u Abbas (r.a) şöyle demiştir: “Allah Rasulü (s.a.s), cinlere Kur’an okumadığı gibi, onları görmedi de. Allah Rasulü (s.a.s) bir grup ashabıyla Ukâz panayırına gitmek niyetiyle yola çıktı. Bu esnada, şeytanlarla, semadan gelen haber

¹¹² İbn-i Kesir, *Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim*, VII, 274-285; Kurtubi, *el-Câmi’u li Ahkâmi’l-Kur’an*, VI, 212.

¹¹³ Buharî, *Kitabu Menakibi’l-Ensar*, 32.

¹¹⁴ Beyhakî, Ebubekir Ahmed b. Hüseyin (v.458), *Delâilü’n-Nübüvve*, I-VII, Daru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 1. Baskı, Beyrut 1988, VI,23.

¹¹⁵ Naim, *Sahih-i Buhari Muhtasari Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi*, X, 47-48.

arasına engel konmuş idi. (Bundan dolayı, mutad olarak semadan haber getiren) şeytanlar üzerine şahablar gönderildi. Böylece şeytanlar kavimlerine (eli boş ve habersiz) döndüler. Kavmi: “- Ne var, niye (boş) döndünüz?” diye sordular. Onlar: “- Bizimle semavî haber arasına mania kondu, üzerimize şahablar gönderildi. (Biz de kaçıp geri geldik.)” dediler. “- Bu, dediler, yeni zuhur eden bir şey sebebiyle olmalı, arzın doğusunu ve batısını dolaşın, (bu engel hakkında bir haber getirin.) (Yeryüzünü taramak üzere gruplar halinde yola çıktılar. Bunlardan) Tihâme tarafına giden bir grup, (Ukâz panayırına giderken yolda ashabıyla sabah namazı kılmakta olan Allah Rasulü (s.a.s)’e (Nahle denen yerde) rastladı. Kur’an-ı Kerim’in tilavetini duyunca durup kulak kabarttılar. “- Bizimle semavî haber arasına engel olan şey işte bu!” deyip kavimlerine döndüler. Onlara şöyle dediler: “- Biz, hayranlık veren bir Kur’an dinledik ki o, Hakk’a ve doğruya götürüyor. Bundan dolayı biz de ona iman ettik. Rabbimize (bundan sonra) hiçbir şeyi asla ortak tutmayacağız..”¹¹⁶ Bunun üzerine Cenab-ı Hakk, Peygamberine (s.a.s) vahyederek durumu bildirdi: “ (Habibim) de ki: Bana şu hakikatler vahyolunmuştur: “Cinden bir zümre (benim Kur’an okuyuşumu) dinlemiş de (şöyle) söylemişler: “Bize, hayranlık veren bir Kur’an dinledik ki o, Hakk’a ve doğruya götürüyor...”¹¹⁷

Yukarıda geçen 1. rivayette Allah Resulü’nün cinleri gördüğü, 4. rivayette ise böyle bir şeyin vuku bulmadığı gibi bir anlam ortaya çıkmaktadır.

Babanzâde Ahmet Naim Efendi bu çerçevede şunları ifade eder: “Sihhatlerinde şüphe edilmeyen ve müsbet, menfi mazmunlarıyla müteariz bulunan bu iki haberi şöyle tevcih ve telif edebiliriz: Cinne dair haberlere göre Allah Rasulü’ne (sas) müteaddit defalar cin sefaret heyeti gelmiştir. Mekke’de, Medine haricinde, Baki’de, Hacün’de gelenler o cümledendir. Bunlardan dördünde İbn-i Mesud bizzat bulunmuştur. Cin heyetinin müteaddit olduğuna göre, ilk defakine İbn-i Abbas’ın dediği vecihle Allah Rasulü (sas) vakıf değildi. Onları görmedi, Kur’an dinlediklerini bilmiyordu, vahiy ile bildirildi. Fakat Cin Suresi ve ayetleri nazil olduktan sonraki vakıalarda Allah Resulü (sas) emr-i İlahi ile çıkıp cinlere mülakî olmuştur.¹¹⁸

Bu iki rivayetin telifi bağlamında merhum İbrahim Canan ise Kütübü Sitte eserinde şöyle der: “İki rivayet arasında tearuz gözükmemektedir. Ancak âlimler rivayetleri telif

¹¹⁶ Cin 72/1-2.

¹¹⁷ Buharî, Tefsir, Cinn 1, Ezan 105; Müslim, Salat 449; Tirmizî, Tefsir, Cinn,3320.

¹¹⁸ Naim, a.g.e, X, 48.

ederek, her bir rivayetin bir başka hadiseye parmak bastığını belirtmişlerdir. Nevevî'nin ulemadan nakline göre, İbn-u Abbas hadisi bidayetteki durumu anlatmaktadır. Zira nübüvvetin bidayetinde, cinler Allah Resulü'ne (sas) gelmişler ve onun “أَنَّ إِلَيَّ أُوجِي قُلْنَ” kıraatini dinlemişlerdir. Ulema burada şu meselede ihtilaf eder: “Acaba bu kıraatı cinler dinlerken Allah Resulü (sas), onların kendisini dinlemekte olduklarını biliyor muydu, yoksa sonradan mı öğrendi? İbn-u Mesud'un (r.a) rivayeti ise, başka bir vakayı haber vermektedir. Bu ikinci hadise muahhardır ve islâmın iyice iştiharından sonraya aittir. İbn-u Hacer, cinlerin birinci gelişlerinin sebebi “Şahab Hadisesidir.” İkinci gelişlerinin sebebi ise, “Müslüman olmak, kur'an dinlemek, din ahkâmından sual sormak arzusudur.” dedikten sonra, birinci hadisenin peygamberliğin başlarında, ikinci hadisenin ise hicretten sonra vukua geldiğine kesinlikle hükmeder.

İbn-u Sa'd ve İbn-u İshak sadedinde olduğumuz hadiste geçen birinci gelişin, nübüvvetin onuncu yılı Zilkade ayında cereyan ettiğini belirtirler. Hz. Peygamber (sas) amcası Ebu Talib'in ölümünden sonra Taife giderek bir himaye aramış idi. Hadise o sıralara rastlar. Bu durumda, bir müşkil ortaya çıkmaktadır: Allah Resulü'ne (sas) Taif yolculuğunda Zeyd ibnu Harise'den (r.a) başka kimse refakat etmemiş idi. Hâlbuki İbn-u Abbas'ın rivayetinde “bir grub ashab”tan söz edilmektedir. Âlimler bu müşkili Taif dönüşü yolda, Allah Rasul'ünün (sas) ashabından bazılarıyla karşılaşmış ve onların kendisine refakat etmiş olabileceği ihtimalini ileri sürerek telif etmişlerdir.”¹¹⁹

5. Ebu Said el-Hudrî (r.a) anlatıyor: “*Allah Rasulü (s.a.s) cinlerden ve insanın göz (değmesi)'den (çeşitli dualar okuyarak) Allah'a sığınır. Muavvizeyn (Felak-Nas Sureleri) nazil olunca bu iki sureyi esas aldı, diğerlerini terketti.*”¹²⁰

6. Ebu'd-Derdâ (r.a) anlatıyor: “*Bir gün Allah Rasulü (sas) namaza kalktı. Şunu okuduğunu işittik: “Senden Allah'a sığınırım”, sonra da üç kere: “Seni Allah'ın lanetiyle lanetliyorum” dedi ve sanki bir şey yakalıyormuşçasına elini uzattı. Namazı bitirince: “Ey Allah'ın Rasulü (sas) dedik, senden bugün daha önce hiç söylemediğin bir şey işittik. Ayrıca ellerini de açtığını gördük? Şu cevabı verdi: “Allah'ın düşmanı olan iblis, yüzüme koymak için ateşten bir alev getirdi. Ben de ona üç kere: “Euzu billah” dedim. Sonra da: “Seni Allah'ın eksiksiz lanetiyle lanetliyorum” dedim, geri çekilmedi, üç kere tekrarladım. Sonunda onu yakalamak istedim. Vallahi kardeşim*

¹¹⁹ Canan, a.g.e, III, 231.

¹²⁰ Tirmizî, Tıbb,2059; İbn-u Mâce, Tıbb 3511.

Süleyman'ın duası olmasa idi, bağlı olarak sabaha erecek ve Medine'nin çocukları onunla oynayacaklardı."¹²¹

Aynı hadis-i şerif Ebu Hureyre'den şöyle rivayet edilir: “*Cin taifesinden bir ifrit dün gece namazımı bozdurmak için bana ansızın hücum etti.*¹²² *Lakin Allah-u Teâla beni galip getirip ona istediğimi yapmaya fırsat verdi. Sabah olunca hepimiz onu görüp seyredesiniz diye mescidin direklerinden birine bağlamak istedim. Fakat kardeşim Süleyman'ın (sas) ‘إِنَّا لَأَغْوِيَنَّكَ لِي يَا رَبِّ اغْوِي لِي وَهَبْ لِي مَلَكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ’ (Ya Rab, bana mağfiret et ve benden sonra kimseye olmayacak bir mülkü, bana bağışla. (Sa'd 38/35) demiş olduğu hatırıma geldi.*”¹²³

Bu rivayetle ilgili şu yorumlar yapılır:

Bundan Süleyman (sas) ashabının cinni görebildiklerine istidlal olunur. Çünkü nübüvvetin delail-i celilesinden olan inkiyad-ı cin mucizesini ıyanen müşahade etmemiş olsalardı, hüccet kaim olmayacaktı. Melaike ile cinni, suret-i asliyyelerinde zaman zaman müşahade, enbiya ve asfiyaya mahsus bir keramettir.¹²⁴

Cinler mevcuttur ve bazı insanlar onları görebilir. Ayet-i kerimede Allah-u Teala'nın: “*Ey Ademoğulları... O da (şeytan) ve kabilesinden olanlar da sizi, sizin kendilerini göremeyeceğiniz yerlerden muhakkak görürler...*” (A'raf 7/27) buyurması galip durumu ifade eder. Zira onların görülmesi muhal olsa idi Allah Resulü (sas) onun görülmesi üzerine söylediklerini söylemezdi. Hadiste, gündüz onu herkesin görmesi, Medineli çocukların onunla oynaması için, şeytanı bağlamak istediğini söylemiştir. Ancak Kadı İyaz şöyle söyleyenlerin de olduğunu kaydeder: “*Ayet-i kerimenin zahirine göre, cin ve şeytanları, onların hilkatleri üzere ve aslî suretleri ile görmek sadece peygamberlerce mümkündür. Onların dışındakilere mümkün değildir. İnsanlar, onları rivayetlerde geldiği üzere aslî suretlerinden başka bir surette görebilirler.*”¹²⁵

Cinlerin mahiyeti hakkında İmam Ebu Abdillah el-Mâzirî der ki; “*Cin; ruhanî, latif cisimlerdir. Bağlanabilecek bir surette olup, bağlandıktan sonra eski haline*

¹²¹ Müslim, Mesacid, 542; Nesaî, Sehv 3,13

¹²² Abdü'r-Rezzak'ın Musannaf'ında: “*kedi suretinde karşıma geldi.*” Nesaî'nin Aişe (r.a)'dan rivayetinde: “*Onu yakalayıp yere yatırdım ve dilinin soğukluğunu elimin üzerinde hissedinceye kadar boğazını sıktım.*” denilmiştir.

¹²³ Buharî, Kitabu's-Salat, 289.

¹²⁴ Naim, a.g.e, II, 406.

¹²⁵ Canan, a.g.e, VIII, 152.

dönemeyecekleri, öyle ki, onlarla oynamak imkânının hâsıl olacağı bir kıvamda olmaları ihtimal dâhilindedir...”¹²⁶

7. Ebu Hüreyre (r.a) anlatıyor: “Allah Rasulü (sas) buyurdular ki: ‘Mirac gecesi cinlerden bir ifrit gördüm. Elinde ateşten bir şule olduğu halde beni takip ediyordu. Her baktığımda onu görüyordum.’ Cibril (a.s) bana: ‘İstersen sana bir dua öğreteyim onu okursan şulesi söner ve ağzının üstüne düşer.’ dedi. Allah Rasulü (sas): ‘Pekâlâ!’ dedi. Cibril (a.s) da: ‘Şunu oku’ dedi: ‘Allah’ın kerim olan rızası için –ki hiç kimse müttaki olsun, facir olsun onu aşip daha güzelini söyleyemez- (bela olarak) semadan inen, semaya yükselen (ve ceza gerektiren) şerlerden, yeryüzünde yarattığı şerden, yer(in altından) çıkan şerden, gece ve gündüz fitnelerinden, gece ve gündüz gelen musibetlerden Allah’a sığınırım...’ (Bu duayı okur okumaz) ifrit ağzının üzerine düştü, ışığı da söndü.”¹²⁷

Zürkânî, hadisin Beyhaki’nin el-Esma ve’s-Sıfat’ta kaydettiği bir hadiste, hadisenin Mirac gecesinde değil, cin gecesinde geçtiği şeklinde farklı olduğunu belirttikten sonra, “Bu gece, Allah Resulü’nün (sas) cinlerle karşılaştığı ayrı bir gecedir. Miraçla hiçbir ilgisi yoktur, bu ayrı bir hadise olabilir.” diye telif eder.¹²⁸

8. Hz. Aişe (r.a) anlatıyor: “Allah Resulü (sas) buyurdular ki: Melekler nurdan yaratıldılar, cinler dumanlı bir alevden yaratıldılar. Âdem de size vaşf edildiği şekilde yaratıldı.”¹²⁹

9. Ebu Said el-Hudrî’den (r.a) rivayet edildiğine göre Allah Resulü (sas) şöyle buyurur: “Müezzinin sesinin yettiği yere kadar, ins-cin hiçbir şey yoktur ki, ezanı duymuş olsun da, kıyamet günü müezzin için hüsn-ü şehadette bulunmasınlar.”¹³⁰

10. Osman ibnu Ebi’l-As (r.a) anlatıyor: Allah Resulü (sas) beni, Taif’e vali tayin edince, namazda bana bir şey arız olmaya başladı. Öyle ki, kıldığımı bilemez hale geldim. Bu durumu kendimde görünce, hemen Allah Rasulü’ne (sas) gittim. (Beni görünce): “Bu gelen İbnu Ebi’l-As değil mi?” buyurdular. Ben: “Evet! Ey Allah’ın Rasulü (sas)” dedim. “Niye geldin?” buyurdular. “Ey Allah’ın Rasulü (sas)! Bana namazda bir hal arız oldu, ne kıldığımı bilmez, anlamaz hale geldim.” dedim. “Anlattığın şey şeytandır, onu bana yaklaştır!” buyurdular. Bunun üzerine Allah

¹²⁶ Aynı yer.

¹²⁷ Muvatta, Şi’r 10.

¹²⁸ Canan, a.g.e, VI, 106.

¹²⁹ Müslim, Zühd 60.

¹³⁰ Buharî, Bedu’l-Halk 12; Nesaî, Ezan, 14; İmam Malik, Muvatta, Ezan, 5.

Rasulü 'ne (sas) yaklaştım. (Diz çöküp) ayaklarımın üstüne oturdum. Allah Rasulü (sas) mübarek elleriyle göğsüme vurup ağzımın içine tükürüğünü koydular. Sonra: “Çık ey Allah'ın düşmanı!” dediler. Bu muameleyi bana üç kere tekrar ettiler. Sonunda: “Haydi işinin başına git!” buyurdular.” Ravi der ki: “Osman kasem ederek dedi ki: ‘Ömrüme yemin olsun ki ondan sonra şeytanın bana sokulduğunu hiç sanmam.’”¹³¹

11. Hz. Enes (r.a) anlatıyor: “Allah Rasulü (sas) buyurdular ki: *Şeytan insanoğlunda, kanın cereyanı gibi cereyan eder.*”¹³²

Bir başka rivayette Allah Rasulü (sas) şöyle buyuruyor: “*Kocası gurbette olan (nâmahrem) kadınların yanına girmeyin. Zira şeytan, herbirinizin içinde, vücudunuzda kanın dolaştığı gibi, (kendisini hissettirmeden) dolaşır.*” buyurdu. Biz atılıp sorduk: “*Sende de dolaşır mı?*” “*Bende de (dolaşır), ancak Allah bana yardım etti de (şeytanım) bana teslim oldu.*”¹³³

Kadı İyaz ve bazılarının kaydına göre bir kısım âlimler hadisin zahirini esas alıp, şeytanın insanın içinde dolaştığını kabul etmek gerektiğini, Allah-u Teâla'nın ona, insanın içinde, kanın dolaştığı gibi dolaşma güç ve kuvveti verdiğini söylemiştir. Bir kısım da: “Bu, şeytanın saptırma ve vesveseyi çokça yapması sebebiyle yapılan bir istiareddir, şeytanın insandan, tıpkı kanın ayrılmadığı gibi hiç ayrılmadığını ifade etmektedir.” demişlerdir.¹³⁴

12. Hz. Aişe (r.a) anlatıyor: “*Allah Rasulü (sas) bir gece yanımdam çıkıp gitmişti. (Benim nöbetimde) hanımlarından birinin yanına gitmiş olabilir diye içime kıskançlık düştü. Geri gelince halimi anladı ve: ‘Kıskançlığın mı tuttu?’ dedi. Ben de: ‘Senin gibi birisini benim gibisi kıskanmasın da ne yapsın?’ dedim. O (sas) da: ‘Sana yine şeytanın gelmiş olmalı!’ dedi. Ben de: ‘Ey Allah'ın Rasulü (sas) benim yanımda şeytan mı var?’ dedim: ‘Evet’ dedi. Ben de: ‘Her insanın yanında var mı?’ dedim: ‘Evet’ buyurdu: ‘Ey Allah'ın Rasulü (sas) senin yanında var mı?’ dedim: ‘Evet, ancak Allah ona karşı bana yardım etti de sonunda bana teslim oldu.’ buyurdu.*”¹³⁵

Bir başka rivayette de şöyle buyurur: “*Mutlaka sizden herbirinizin yanında görevlendirilmiş cinlerden (şeytanlardan) birisi vardır.*” Oradakiler: “*Ey Allah'ın*

¹³¹ İbn-i Mace, Babü'l-Feza'i, 3548.

¹³² Ebu Davud, 2472.

¹³³ Tirmizî, Radâ, 1172.

¹³⁴ Canan, *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte*, XVI, 335.

¹³⁵ Müslim, Münafikun, 2815; Nesaî, İşretü'n-Nisa, 7, 72.

*Rasulü, seninde mi?” dediler. O da: “Benim de. Ancak Allah bana yardım etti de bana teslim oldu. Bu sebeple bana iyilikten başkasını emredemez.” buyurdu.*¹³⁶

13. Cabir b. Abdillâh’dan (r.a): “Allah Resulü (sas), köpeklerin öldürülmesini emretti. (Biz de köpekleri öldürdük) hatta çölden gelen bir kadının köpeğini bile öldürmüştük. Daha sonra köpeklerin öldürülmesini yasakladı ve: ‘Halis siyah olanını, iki noktalı olanını öldürünüz. Çünkü o şeytandır.’ buyurdu” demiştir.¹³⁷

14. Bera’nın (r.a) rivayet ettiğine göre Allah Resulü (sas) şöyle demiştir: “Deve ağıllarında namaz kılmayın, çünkü onlar şeytandır.’ Koyun ağıllarından soruldu: ‘Oralarda kılın, çünkü onlar berekettir.’ buyurdular.”¹³⁸

“Develerin şeytandan olması” demek, onlardan şeytana yaraşan kötü işler sudur etmesi demektir. Veliyuddin el-İrakî der ki: “Onlar şeytandır.” sözünün, hakikati üzere olma ihtimali de var, çünkü onların nefisleri şeytandır, nitekim Kufe uleması, şeytanı ‘ins, cin ve hayvandan her bir mütecaviz, mütemerrid’ olarak tarif etmiştir. Kını, intikamıyla meşhur olan devenin bu manada şeytan olarak tavsifi lisan-ı Nübüvveteye pek muvafıktır ve hayatları hep develerle geçen insanlara ihtiyat uyarısı ziyadesiyle yerindedir.¹³⁹

15. İbnu Ebi Leyla babasından anlatıyor: “Allah Resulüne (sas) ev yılanları sorulmuştu. Şu cevabı verdi: ‘Evlerinizde onlardan birini göreceksanız, ona: Size Hz. Nuh’un (as) (gemiye alırken) aldığı söz hakkı için ve de Hz. Süleyman’ın (as) sizden aldığı söz hakkı için bize zarar vermemenizi ve bize görünmemenizi talep ediyorum’ deyin. Eğer tekrar dönerlerse öldürün.”¹⁴⁰

16. Hişam b. Zühre’nin azatlısı Ebu’s-Sâib’ten: Kendisi, Ebu Said el-Hudrî (r.a) evinde iken yanına gitmiş ve şunu anlatır: “Kendisini namaz kılariken buldum ve namazını bitirene kadar bekleyeyim diye oturdum. Derken evin bir kenarındaki direklerin içerisinde bir kıpırtı sesi işittim ve hemen oraya döndüm. Baksam ki bir yılan! Hemen öldürmek için atıldım. Bu arada Ebu Said el-Hudri de ‘otur’ diye bana işaret etti. Ben de oturdum. Namazı bitirdiğinde mahalledeki bir evi gösterdi ve ‘şu evi görüyor musun?’ dedi. ‘Evet’ dedim. Şöyle devam etti: ‘Bu evde yeni evlenmiş bizden bir delikanlı vardı. Derken Allah Resulü (sas) ile birlikte Hendek savaşına çıktı. Bu

¹³⁶ Müslim, Münafijun, 2814.

¹³⁷ Müslim, Kitabu’l-Müsaka, 1572.

¹³⁸ Ebu Davud, Taharet 72; Tirmizî, Taharet 60.

¹³⁹ Canan, a.g.e, X, 222.

¹⁴⁰ Tirmizî, Ahkam 2, (1485); Ebu Davud, Edeb 174, (5260).

delikanlı günün ortasında Allah Resul'ünden (sas) izin alır evine dönerdi. Yine bir gün kendisinden izin istedi. Allah Resulü (sas)' de ona: 'Yanına silahını al. Çünkü ben, Kureyza Yahudilerinin sana bir şey yapmasından endişe ediyorum' buyurdu. Bu kimse de silahını aldı ve arkasından evine döndü. Bir de baksa ki hanımı iki kapı arasında ayakta dikilmektedir. Onu vurmak için hemen hanımına doğru mızrağını kaldırdı. (Onu böyle dışarıda görünce) kıskançlık damarı kabarmıştı. Hanımı hemen: 'Dur, mızrağını çek! Eve gir de beni dışarı çıkarmanın ne olduğuna bir bak' dedi. O da içeri girdi. Ne görsün yatağı üzerinde kıvrılmış kocaman bir yılan varmış. Hemen mızrağı yılanı doğrultup mızrağı saplayıp yılanı mızrağa doladı sonra da dışarı çıkıp mızrağı avluya dikti. Derken (öldü sandığı yılan) onun üzerine harekete geçti. İkisinden hangisi, genç mi yılan mı önce öldü bilinmiyor. Hemen Allah Resul'üne (sas) gittik ve durumu kendisine söyledik ve 'Allah'a dua etsen de bizim için onu diriltse' dedik. O da 'Arkadaşınız için bağışlanma dileyiniz' buyurdu ve şöyle devam etti 'Medine'de müslüman olmuş bir takım cinler vardır. Eğer onlardan birisini görürseniz üç gün onu uyarınız. Eğer hâlâ size görünürse artık onu öldürünüz. Çünkü o, şeytandır.'

Diğer bir rivayette ise Allah Resulü (sas): *"Şüphesiz ki, şu evlerde yaşayan yılanlar vardır. (Bunlar gerçekte cindir.) Eğer onlardan birini görürseniz üç defa onu uyarınız. Eğer giderse tamam, değilse onu öldürünüz. Çünkü o, kâfirdir."* buyurmuştur. O kimsenin akrabalarına da: *"Gidin, arkadaşınızı defnedin."* buyurmuştur. Diğer bir rivayette ise Allah Resulü (sas): *"Medine'de müslüman olmuş bir kısım cinler vardır. Kim şu ev yılanlarından bir şey görürse üç defa onu uyarın. Eğer hala bundan sonra o kimseye görünürse onu öldürsün. Çünkü o şeytandır."* buyurmuştur.¹⁴¹

Yukarıdaki hadis-i şeriflerde cinlerin farklı suretlere girebileceğinden bahsedilmektedir. Cinlerin özellikle de yılan suretine girmesi kafa karıştırıcı bir sorun olabilir. Veya evlerde görülen yılanların üç gün ilan edilip kovulması, gitmedikleri takdirde de öldürülmelerine izin verilmesi hayatın gerçekleri açısından uygulanması zor olabilir.¹⁴²

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki, sadece İmam Malik'in naklettiği rivayette 'gün' lafzı geçiyor. Diğer rivayetlerde ise 'gün' lafzı yok. Bu itibarla da İmam Malik'in

¹⁴¹ Müslim, Selam 139; Muvatta, İsti'zan 33; Ebu Davud, Edeb 174; Tirmizî, Ahkâm 2.

¹⁴² Ateş, *Kur'an ve Hadislere Göre Cinler ve Büyü*, s.112.

rivayetinde geçip de diğer rivayetlerde geçmeyen ‘gün’ lafzı râviye ait olması muhtemeldir.

Cinlerin yılan veya farklı suretlerle temessülüne gelince, Ahmet Naim Efendi bu konuyla ilgili olarak şöyle der: “İbn-i Ömer hadisinin izahına gelince, bu hadisi Buharî’nin Cin bahsinde rivayeti, çok zehirli ve arkası iki çizgili olan azılı yılanla engerek yılanı suretine Cinnin temessül etmemesi, ev yılanları suretine temessül etmesi itibariyledir. Ve bu itibar ile katli nehyedilmiştir. Fakat Müslim’in Ebu Said el-Hudrî’den olan rivayetinde: “*Evlerinizde uzun ömürlü ev yılanları gördüğünüzde üç defa kovunuz. Kaybolursa ne âlâ! Yoksa öldürünüz.*” buyurulmuştur. Bu zararsız olan beyaz yılanlar kırlarda, vadilerde görülürse mutlak surette öldürülür. Çünkü Allah Resulü (sas) fevasıktan beş tanesini gerek ihramlı halde gerek ise ihramdan çıktıktan sonra görüldüğünde katlolunur, buyurmuş ve yılanı da bunlar arasında mutlak surette zikretmiştir. Bazı âlimler de evde görülen yılanların öldürülmemesi şehir evlerine mahsustur. Köy evlerinde öldürülür, demişlerdir.”¹⁴³

Nevevî’nin kaydına göre ulema şöyle demiştir: “İhtara rağmen yılan gitmezse, anlaşılır ki, o yılan ‘ev yılanlarından’ değildir, müslüman cinlerden de değildir, o bir şeytandır, ona hürmet etmek gerekmez.”¹⁴⁴

Ayet ve ilgili rivayetleri göz önünde bulundurduğumuzda cinlerin bu canlıların içlerine girip, adeta onların damarlarındaki kan gibi dolaşarak onları ifsat ve istedikleri istikamete sevk edebileceklerini söyleyebiliriz. Buna delil olarak cinlerden olan şeytanın¹⁴⁵ hadisin ifadesiyle damardaki kan gibi vücutta dolaşabilmesini¹⁴⁶ ve vücudu yönlendirmesini gösterebiliriz. Yine bir hadis-i şerif’te şöyle rivayet edilir: “İbn-i Abbas anlatıyor: ‘*Bir fare gelerek çektiği bir fitili Allah Resulü’nün (sas) önüne, üzerinde oturmakta olduğu hasır minderin üstüne bırakıp gitti. Fitol, hasırdan bir dirhem miktarı kadar yer yaktı. Bunun üzerine Allah Resulü (sas): Uyuyacağınız zaman kandillerinizi söndürün. Zira şeytan, böylelerine rehberlik edip böylesi işler yaptırarak sizi yakar.*’ buyurdular.”¹⁴⁷

17. Hz. Huzeyfe (r.a) anlatıyor: “*Biz Allah Resulü (sas) ile yemeğe oturunca, Allah Resulü (sas) yemeğe başlamadıkça, kesinlikle elimizi yemeğe uzatmazdık. Bir seferinde*

¹⁴³ Naim, a.g.e, IX, 64.

¹⁴⁴ Canan, a.g.e, XIII, 510.

¹⁴⁵ Kehf 18/50.

¹⁴⁶ Ebu Davud, Sünen, 47819. Tirmizî, Radâ, 1172.

¹⁴⁷ Ebu Davud, Edeb, 5274.

yine Onunla yemeğe oturmuştuk. Derken küçük bir kız çocuğu geldi, sanki arkasından bir iteni var gibi hemen elini yemeğe soktu. Allah Resulü (sas) onun elinden tuttu. Arkadan bir bedevî geldi, sanki onun da arkasından iten biri vardı, alelacele o da elini yemeğe soktu. Allah Resulü (sas) onun da elinden tuttu ve şunu söyledi: ‘Şeytan, üzerine Allah’ın ismi zikredilmeyen yemeği kendine helal addeder. Nitekim sayesinde yemeğimizi kendine helal kılmak için bu cariyeyi getirdi. Ben de elinden tuttum. Bunun üzerine şu bedevîyi getirip onunla yemeği kendine helal kılmak istedi, ben onun da elinden tuttum. Nefsim elinde olan Zat-ı Zülcelal’e yemin olsun şeytanın eli o ikisinin eliyle birlikte avucumdadır.’ Allah Resulü (sas) bunları söyledikten sonra besmele çekip yemeye başladı.”¹⁴⁸

18. “Cinlerin âdemoğlunun avret yerlerini görmesine engel olan perde/husus, kişinin helaya girmek istediği zaman ‘bismillah’ demesidir.”¹⁴⁹

19. “Allah’ım Senin izzetine sığınıyorum. Senden başka ilâh yoktur. Sen beni doğru yolundan saptırma. Sen öyle bir ‘Hayy’sın ki, asla ölmezsin. Hâlbuki insanlar da cinler de ölürler.”¹⁵⁰ diye buyuruyor ki, bu rivayet de cinlerin varlığına açıkça delalet etmektedir.

3. Yaratılışları

Kur’an-ı Kerim’in pek çok ayetinde, cinler ve insanlar yaratılış itibariyle eşit tutulmuş ve her iki taife de yaratılışları itibariyle ayrı ayrı tafsil edilmiştir. Şimdi bu ayetler ve hadis-i şeriflerin ışığında cinlerin yaratılışları üzerinde duralım:

Allah-u Teâlâ ayet-i kerimelerde şöyle buyurmaktadır: “كَالْفَخَّارِ صَلَّصَالٍ مِّنَ الْإِنْسَانِ خَلَقَ” ()¹⁵¹ yani: “Allah insanı kiremit gibi pişmiş çamurdan yarattı. Cinni de halis ateşten yarattı.” Diğer ayette ise; “مَسْنُونٍ حَمًا مِّنْ صَلَّصَالٍ مِّنَ الْإِنْسَانِ خَلَقْنَا وَأَلْفَدْنَا” ()¹⁵² yani: “Andolsun Biz, insanı pişmemiş çamurdan, değişmiş cıvık balçıktan yarattık. Cinne gelince onu da (insandan) daha önce, nüfuz eden kavurucu ateşten yarattık.”¹⁵² buyurur.

¹⁴⁸ Müslim, Eşribe, 2017; Ebu Davud, Et’ime, 3766.

¹⁴⁹ Tirmizî, Cumu’a, 73; İbn-i Mace, Taharet, 9/ 297.

¹⁵⁰ Buharî, Tevhid 7; Müslim, Zikr 68; Ahmed b. Ahmed, el- Müsned, 1/302.

¹⁵¹ Rahman 55/ 14-15.

¹⁵² Hicr 15/ 26-27.

Hadis-i şerif'te ise Allah Resülü (sas) cinlerin yaratılması ile ilgili olarak şöyle buyurur: “*Melekler nurdan yaratıldılar, cinler dumanlı bir alevden yaratıldılar. Âdem de size vasfı yapılanlardan yaratıldı.*”¹⁵³

Şimdi de gerek Kur'an'da gerek hadis'te kullanılan 'mâric' ve 'semûm' kelimeleri üzerinde duralım:

'مارج' kelimesiyle ilgili olarak İsfehanî: “*karışık ateş*” der.¹⁵⁴ Dil üstatlarından olan Zemahşerî ise 'مارج' konusunda 'dumansız safi ateş' yorumunda bulunduktan sonra, bu kelimeyi takip eden 'من نار' kaydı için 'safî ateş, karışık ateş veya kendine mahsus özelliği olan bir ateş'¹⁵⁵ yorumunda bulunur. İbn-i Kesir ise İkrime, Mücahit, Dahhak, İbn-i Abbas, Ali b. Ebi Talha'nın ortak görüşünü naklederek maksudun 'halis ateş'¹⁵⁶ olduğunu nakleder.

Muhammed Emin ed-Dannâvî 'mâric'i, bir maddeyi yaktığınız ilk anda ortaya çıkan mavi ateş olarak tanımlar.¹⁵⁷

Bu çerçevede Hicr suresinde geçen 'سموم' kelimesi ile ilgili olarak İsfehanî: “*ateş gibi esen sıcak rüzgâr*”¹⁵⁸ ifadesini kullanır. İbn-i Kesir ise İbn-i Abbas'tan 'Semum'un manasıyla ilgili iki farklı rivayette bulunarak der ki ya “öldürücü zehir” manasına kullanılır veya “ateşin alevi” manasına gelir.¹⁵⁹ Elmalılı ise 'semûm' ile ilgili olarak şu bilgiyi verir: “Lügatte ateş alevi gibi esen sıcak rüzgâra denilir ki, 'sam yeli' tabir olunur. Ve harur dahi denilir. İbn-i Cerir'in beyanına göre, bazı araplar haruru gündüz esene tahsis etmiştir. Bir hadis-i şerifte de semumun bir cehennem yalını 'lefh-i Cehennem' olduğu haber verilmiştir.¹⁶⁰

'Samm' semm maddesinden fail, semûm de onun mübalağası 'فُعُول' sigasıdır. Sem, zehir, bir de 'semmu'l-hıyat' gibi ince delik manasına gelir. Nitekim bedendeki terin çıktığı ve havanın nüfuz ettiği gizli deliklere 'mesemme' (gözenek), çoğulu, 'mesâmm' veya 'mesammât' ve çoğulun çoğulu ise 'mesâmmât'tır. Binaenaleyh sâmm ve semûm, mesâmmâte nüfuz edici veyahut zehirleyici manalarını ifade eder. Ve o rüzgârın bu nam

¹⁵³Müslim, Zühd 60.

¹⁵⁴İsfehanî, *Müfredât*, s.706.

¹⁵⁵Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV, 435.

¹⁵⁶İbn-i Kesir, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*, III, 438.

¹⁵⁷ed-Dannâvî, Muhammed Emin, *Tahsinu'l-İnsan mine's-Sihri ve'l-Cinn ve's-Şeytan bi'l-Ezkâr ve'l-Evrâd ve'l-Kur'an*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2. Baskı, Beyrut 2003, s.23.

¹⁵⁸İsfehanî, a.g.e, s.352.

¹⁵⁹İbn-i Kesir, a.g.e, II, 315.

¹⁶⁰Elmalılı, a.g.e, V, 231.

ile isimlendirilmesi de bu özelliklerden birisini veya her ikisini mülâhaza itibarıyla. Cânnın, nar-ı semum'dan yaratılmış olması, cin ve şeytanın insana gizli gözeneklerinden gizlice girecek, zehirleyecek, yakacak bir mahiyette olduğunu bildirir. İbn-i Abbas'tan mervîdir ki: “*Şu bildiğimiz semûm cânnın çıktığı semumdan yetmiş cüzünden bir cüzüdür.*” demiş. Demek insan yaratılmadan evvel, cânnın halkedildiği sırada arz çok dehşetli ateşler saçıyormuş.¹⁶¹

Merhum Elmalılı yine cinlerin yaratılması ve ‘مارج’ kelimesi bağlamında şöyle der: “*من مارج من نار*” Ateşten bir mâricden. Birinci ‘min’ ibtidaiyye (başlangıç), ikinci ‘min’ beyaniyye (açıklama) olarak bir mâric ateşten demek olur. Burada mâric iki mana ile tefsir olunmuştur. Bazıları, asıl mefhumu ıztırab manasına ‘merek’den olarak ateşten ibaret bir çalkanan, yani halis ateş, dumansız safi alev demişler. Bazıları da, ‘merek’in asıl manası karışmak olması itibarıyla muhtelit dumanlı bir ateş demişlerdir. Sure-i Hicr’de geçen ‘nâri’s-semum’ tabirine muhtelit manası daha muvafık gibi görünür. Şu kadar ki, muhtelit, sade duman, karışık, demek gibi ham bir manaya gelmeyip semûm manasına da uygun olmak üzere her şeye giren ve karışan diye ateşin, yani hararetin eşya üzerindeki kimyevî bir özelliğini ifade etmiş olur. Hâsılı demek oluyor ki, insan yaratılmadan evvel güneşte veya yerin başlangıcında olduğu gibi çalkalanıp duran muzdarip ve müheyyiç (heyecanlı) bir halde bulunan halis bir ateş veya elektrik halinde olduğu gibi her şeye karışabilen nafiz bir ateş veyahut eşyayı birbirine karıştırmak ihtilat ettirmek özelliğini haiz bir ateşten biz insanların gözlerine alelade görünmeyen gizli bir takım hayat kuvvetleri, hayatî unsurlar yaratılmıştır ki, bunlara cann, tesmiye olunur.¹⁶²

Yukarıdaki tarifler göz önünde bulundurularak cinlerin yaratılışıyla ilgili şunlar denilebilir: ‘Halis ateş’, zihne yaklaştırma ifadesi olarak da kullanılmış olabilir. Çünkü gerek ‘مارج’, gerekse ‘نار’ kelimesinin asıl olarak neyi kastettiğini bilmiyoruz. Radyasyonların terkibi veya bir iyon çorbası olabileceği gibi, anti madde veya partiküllerden meydana gelen bir bulamaç da olabilir. Ama bunlardan herhangi biri olduğuna dair hüküm vermemiz mümkün değildir. Zira biz, ‘mâric’ ve ‘nâr’ın ne olduğunu kesin olarak bilemiyoruz. Ancak şurası da bir gerçektir ki, melekler nasıl nurdan yaratılmışlarsa; aynen öyle de cin taifesi ‘nâr’dan yaratılmıştır.

¹⁶¹ Aynı yer.

¹⁶² Elmalalı, a.g.e, VII, 334.

Topraktan yaratılan insan, mahiyeti itibarıyla bir protein çorbasından; cin de ‘nâr-ı semum’dan yaratılmıştır. ‘Zehirleyen ateş’ veya ‘vücudun bütün gözeneklerine giren ateş’ manalarına gelen ‘nâr-ı semum’un da keyfiyeti bizce meçhuldür. Çünkü mevcut laboratuvarlarımız böyle bir ateşi tahlile yeterli değildir. Elektriğin keşfinden önce dumansız ateşin ne olduğu hususunda bir fikir yürütme imkânımız yoktu. Ancak elektriğin keşfiyle bu durumu nisbeten anlar gibi olduk. İleride kim bilir teknolojinin ilerlemesiyle ne tür alevler ve ateşlerle karşılaşacağız. Ancak bunların hiç biri cinlerin yaratıldığı ‘mâric’ veya ‘semûm’ olmayacaktır.

4. İsimleri ve Sınıfları

Bazı rivayetlerin muhtevassından hareketle, cinlerin de sınıflara ayrıldığı bir kısım ulema tarafından kabul edilegelmiştir. Kütüb-ü Sitte’nin dışındanki kaynaklarda yer alan ilgili rivayetler şöyledir:

“Cinler üç sınıfa ayrılır: Kanatları olup da havada uçanlar, yılan şekline girenler ve bir yerden bir yere gidenler ve cisimlere hulul edenler.”¹⁶³

“Allah-u Teâlâ cinleri üç sınıfta yarattı. Sınıflardan birisi yılan, akrep ve haşerelerdir. Diğer bir sınıf havadaki rüzgâr gibidir. Bir başka sınıf ise, hesap ve cezaıyla mükellef olanlar.”¹⁶⁴

Hadislerde belirtildiği üzere cinler içerisinde farklı suretlere girebilen kısımlar vardır. Burada temessülleri söz konusu olan cinler üzerinde kısaca durmakta yarar görüyoruz.

Öncelikle ruhanî varlıkların temessülünü ele alalım. Kuran-ı Kerim’de “هَآلِئِ فَاَرْسَلْنَا” (Biz de ona Ruhumuzu gönderdik de, ona kusursuz, mükemmel bir insan şeklinde görünürdü.)¹⁶⁵ buyrulur. Bu ayet-i kerimede ruhanî varlıkların temessülünden bahsedilir. Bir başka ayet-i kerimede ise cinlerden olan şeytanın insan şekline girmesinden söz edilir ki, bu da yukarıda zikredilen hadislere bir delil mahiyetindedir. “وَقَالَ أَعْمَالُهُمُ الشَّيْطَانُ لَهُمْ رِيْنٌ وَإِذْ” (Hani şeytan onlara yaptıkları işleri güzel gösterip şöyle demişti: “Bugün insanlardan size

¹⁶³ el-Hâkim, Ebu Abdillâh Muhammed b. Abdillâh en-Neysâbûrî (v.405), *el-Müstedrek ale’s-Sahihayn*, I-V, Daru’l-Kutubi’l-İlmiyye, Beyrut 1990, II, 456.

¹⁶⁴ el-Müttakî, Alaüddin Ali b. Husamiddin el-Hindî (v.975), *Kenzü’l-Ummâl fî Süneni’l-Akvâl ve’l-Ef’al*, I-XVIII, Müessesetü’r-Risale, Beyrut 1985, VI, 143.

¹⁶⁵ Meryem 19/17.

galip gelecek kimse yoktur. Ben de yanınızdayım.” Fakat iki ordu birbirini görecekle hale gelip karşılaşıncı gerisin geri dönüverdi ve: “Ben, dedi, sizden uzağım, ben sizin göremediğiniz şeyleri görüyorum, ben Allah’tan korkarım. Öyle ya Allah’ın azabı çok şiddetlidir.”¹⁶⁶ Bu ayet-i kerime şeytanın insan suretinde temessül edip onların karşısına çıktığına işaret etmektedir.

İbn-i Teymiyye Fetâvâ’sında cinlerin temessülüyle ilgili olarak şunları kaydetmiştir: “Cinler insan ve hayvan suretlerine girebilir. Yılan, akreb ve benzeri hayvanların suretlerine girebildikleri gibi, deve, inek, koyun, at, katır, eşek ve kuşların da suretlerine girebilirler. Yine (Allah’ın izin ve müsaadesiyle) insan suretine de girebilirler. Nitekim şeytan Kureyşlilere Bedir vak’asında Sürak b. Malik b. Cu’şum suretinde gelmişti. Yine rivayet edildiğine göre Daru’n-Nedve’de Mekke müşrikleri Allah Resulü’nun (sas) öldürülmesi veya Mekke’den çıkarılması veyahut hapsedilmesi için toplandıkları bir vakit Necidli bir ihtiyar suretinde o toplantıya katılmıştı.”¹⁶⁷

Elmalılı ise cinlerin temessülünü şu şekilde değerlendirir: “الجن من به رجال به عوذون” Yani, “*Ve doğrusu insten bazı rical cinden bazı rical sığınıyorlardı.*” (Cin 72/6) kavlinden zahir olan da bunların (cinlerin) rical (insan) suretinde temessülüdür.¹⁶⁸

İlgili rivayet ve yorumları dikkate alarak diyebiliriz ki, cinler şu sınıflara ayrılır: Hava gibi olanlar; kuş, deve, akreb, yılan vb. hayvan suretlerine girebilenler; ceza ve mükâfâtla mükellef olanlar.

Ayet ve hadislerde cinlerle alakalı şu isimlendirmeler de yer alır: 1. Sadece “Cin” dendiğinde bundan “Cinnî” anlaşılır. 2. İnsanlarla beraber yaşayanlara çoğulu “عمار” “Ummar” olan “عامر” “Âmir” 3. Çocuklara musallat olanlara “أرواح” “Ervâh” 4. Bunların habis olanlarına “Şeytan” 5. Habislikte şeytanı geçene “mârid” 6. Habisliği daha fazla artarsa buna da “ifrit” denilir.”¹⁶⁹

Söz konusu tabirlerle alakalı yapılan yorumları aktarmaya çalışacağız.

1. “العمار” el-Ummar: Bu kısım, evlerde yaşadıklarından onlara bu isim verilmiştir. Bunlar ev halkı ile beraber yemek yer, onlarla beraber içer ve ev halkı da bunları nadiren hissederler. Bunların tabiatı ev halkının tabiatına göredir. Şayet ev halkı Allah’a itaat eden ve şer’i hükümlere dikkat eden kimse ise Ummar da onlar gibiolur ve onların

¹⁶⁶ Enfal 8/48.

¹⁶⁷ İbn-i Teymiyye, *Mecmû’u Fetâvâ*, XIX, 44-45.

¹⁶⁸ Yazır, a.g.e, VIII,286.

¹⁶⁹ Şiblî, *Âkâmü’l-Mercân*, s.13.

başına gelecek şerleri ve sıkıntıları defederler. Şayet ev halkı Allah'a isyankâr kimseler ve ehl-i fücür ise çocuğun oyuncakla oynaması gibi Ummar da ev halkı ile alay eder, onlarla oyun oynar.¹⁷⁰

İbn-i Hacer (v.852) de bu hususla alakalı olarak şöyle der; “Hiçbir ev halkı olmasın ki; evlerinin çatısında cin olmasın. Sabah – akşam yemek için sofrta hazırlandığında çatıdan iner ve ev halkının arasına karışıp onlarla beraber yemek yerler.”¹⁷¹ Bu ifadelerden, cinlerin, insanların arasına onların görebileceği bir şekil ve surette indiğini düşünmemek gerekir. Çünkü ayet-i kerimede de bu hususa şöyle dikkat çekilir: “إِنَّهُ يَرَاكُمْ إِنَّهُ يَرَاكُمْ” (Çünkü İblis ve tayfası sizin kendilerini göremeyeceğiniz yerlerden sizi görürler.)¹⁷²

2. “الشيطان” Şeytan: Lügatte ‘şeytan’ kelimesi ya شطن ya da شاط fiilinden türetilmiş olup, birinciye göre “uzak olan”; ikinciye göre ise, “batıl olan” manalarına gelir.¹⁷³ Salah ve hayırdan uzaklığına ve her zaman haktan yüz çevirmesiyle, butlanla içli – dışlı bulunmasıyla kastedilerek ona “Şeytan” denmiştir.

Lisanü'l-Arab'da denildiğine göre; “İster cin olsun, ister insan isterse yerde debelenen herhangi bir varlık, bütün hakka karşı büyüklenen ve hakka karşı inad edenler, isyan edenler şeytandır.”¹⁷⁴

Muhammed Şiblî'nin naklettiğine göre “Şeytan; cinlerin en şerirlisi ve en asisidir.”¹⁷⁵

3. “المارد” Marid: Kur'an-ı Kerim'de şeytan, marid ismiyle üç yerde geçmektedir. إِنَّ مَرِيدًا شَيْطَانًا إِلَّا يَدْعُونَ وَإِنَّا إِنَّا إِلَّا دُونِهِ مِنْ يَدْعُونَ (Allah'tan başka onlar sadece bir kısım kadınlara tapıyorlar ve onlar, aslında Allah'ın lanet ettiği o inatçı şeytandan başkasına yalvarmıyorlar.)¹⁷⁶ Bir diğer ayette وَمَنْ يَجَادِلْ مِنَ النَّاسِ وَمَنْ يَتَّبِعْ عِلْمَ بَعِيرِ اللَّهِ فِي يُجَادِلْ مِنَ النَّاسِ وَمَنْ يَتَّبِعْ عِلْمَ بَعِيرِ اللَّهِ فِي يُجَادِلْ مِنَ النَّاسِ (Öyle insanlar vardır ki, hiç bir bilgiye dayanmaksızın Allah hakkında tartışıp durur, her

¹⁷⁰Lîzûl, Reşîd, *el-Cinnu ve's-Sihru fi'l-Manzuri'l-İslâmiyyi*, s. 41.

¹⁷¹el-Askalanî, Ahmed b. Ali İbn-i Hacer (v.852), *Fethu'l-Bari bi Şerhi Sahîhi'l-İmam Ebî Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî*, I-XIII, thk. (Abdulkadir Şeybe el-Hamd), 1. Baskı, Riyad 2001, VI, 395.

¹⁷² A'raf 7/27.

¹⁷³ İsfehanî, *Müfredat*, Ş.T.N maddesi.

¹⁷⁴ İbn-i Manzur, *Lisanü'l-Arab*, Ş-T-N maddesi.

¹⁷⁵eş-Şiblî, a.g.e, s.20-21.

¹⁷⁶Nisa 4/117.

azgın ve hayâsız şeytanın peşine takılır.)¹⁷⁷ Son olarak da *مَارِدٍ شَيْطَانٍ كُلِّ مِنْ وَحِفْظًا* (Ve orayı her türlü inatçı asi şeytandan koruduk.)¹⁷⁸

Fahrudin Razi ‘marid’ ile ilgili şu açıklamayı yapar: “Taatten iyice uzak olan” ve “isyanda (azgınlıkta) ileri giden” demektir. Nitekim böylesi kimselere, “mârid” veya “merîd” denilir. Yine Zeccac, üzerinde bir şey olmayan dümdüz duvar manasında “خائط مُمَرَّدٌ”; yaprakları tamamen dökülmüş olan ağaç manasında “شجرة مرداء”; sakal mahalli dümdüz ve parlak olduğu için, sakalı çıkmayan kimseye de “مردأ” denildiğini; binaenaleyh taatten iyice uzak olan kimseye de, taatten iyice soyunmuş ve taatten kendisine bir şey bulaşmamış olduğu için “merîd” ve “mârid” denildiğini söylemiştir.¹⁷⁹

Elmalılı’ya göre ise; “Mârid, hayırla alakası yok demektir. Türkçe bunun tahrifi olarak ‘meret’ tabir olunur. Bu maddenin aslî terkibi kaypaklık manasıyla alakadardır.”¹⁸⁰

4. “العفريت” İfrit: Uzun mesafeleri dürebilen, isyanda ve temerrüde daha ileride olan ve gökten haber çalan kısımdır.¹⁸¹ Ayet-i kerimede ifrit şöyle anlatılır: “مَنْ عَفْرِيْتُ قَالَ: ”أَمِينٌ لَقَوِيٌّ عَلَيْهِ وَإِنِّي مَقَامِكَ مِنْ تَقْوَمٍ أَنْ قَبِلَ بِهِ أَتَيْكَ أَنَا الْجِنُّ “ (Cinlerden mağrur ve iddiacı bir ifrit: “Ben,” dedi, “sen makamından kalkmadan, onu sana getiririm. Benim onu taşımaya gücüm yeter, hem de zayi etmeden güvenilir tarzda getirecek emin bir kimseyim”)¹⁸²

Fahrudin Razi, ifritle ilgili şu değerlendirmede bulunur; “İnsan hakkında kullanıldığı zaman, akrabalarını ezip geçen, onları zelil kılan kötü adam demektir. Şeytan için kullanıldığında ise, asî ve habis anlamına gelir.”¹⁸³

Elmalılı’ya göre ifrit; “Habis, çetin demektir. Şeytan gibi insana da istiare olunur. İfrit-nifrit denilir. İbn-i Kuteybe demiştir ki, ifrit, müvesseku’l-halk yani hilkati kuvvetli demektir. Aslı, toprak demek olan ‘afer’ dendir. Âfere, güreşti yere yıktı demektir. Demek ki ifrit, şerr ve habasette deha ve şeytanlıkta ileri gitmiş, tuttuğunu devirir, kuvvetli, becerikli ele avuca girmez bir kereta demektir. İnsana da itlak edildiği için ayette ‘cinden’ diye beyan edilmiştir.”¹⁸⁴

¹⁷⁷ Hacc 22/3.

¹⁷⁸ Saffat 37/7.

¹⁷⁹ Razî, *Mefâtîhu’l-Gayb*, VIII, 320.

¹⁸⁰ Elmalılı, *Hak Dîni Kur’an Dili*, III, 100.

¹⁸¹ Lîzul, Reşid, *el-Cinnu ve’s-Sihru fi’l-Manzuri’l-İslâmiyyi*, s. 43.

¹⁸² Neml 27/39.

¹⁸³ Razî, a.g.e, XVII, 426.

¹⁸⁴ Elmalılı, a.g.e, VI,163.

5. “الغول” el-Gûl ‘Gulyabanî’: Kelime manası renkten renge girmek demektir. Cahiliye döneminde varlığına inanılan ve insanlara maddi zarar veren özellikle çölde karşılıklarına çıkıp yollarını saptırtan, onlara çeşitli zararlar veren cin ve şeytanlardır.¹⁸⁵ Hadis-i şerif’te Allah Resulü (s.a.s) buyurur ki; “غُولٌ وَلَا طَيْرَةٌ وَلَا عَدْوَى لَا” (‘Allah dilemese kendiliğinden’ hastalık bulaşması diye bir şey yoktur. Uğursuzluk diye de bir şey yoktur. Gul diye de bir şey yoktur.)¹⁸⁶

Ulemadan bazıları hadisin muhtevasıyla alakalı şu yorumu getirir; “Bu hadisten maksat ‘gul’ denilen cinnin nefyi değil. Bilakis manası, ‘gul’ denilen cinnin arapların iddia ettiği gibi farklı suretlere girmesinin ibtaldır. Yine denildiğine göre “غُولٌ لَا” yani ‘gul’ yoktur.” ifadesinden maksat insanları dalalete sevketmeye gücü yoktur.¹⁸⁷

6. “السعالی” es-Seâlî: Cinlerin sihirbazına verilen isimdir. Yine İmam-ı Nevevî’nin ifade ettiğine göre; “Sihirbaz cinlerdir. Hile ve aldatmaları vardır.”¹⁸⁸ Cinlerin sihirbazlarına başka bir rivayette de “الغیالان” ‘el- Gayelan’ denilmektedir.¹⁸⁹

5. Yeme-İçmeleri

Cinlerle alakalı varid olan rivayetlerden öğrendiğimiz bir husus da şudur. Onlar kendilerine has hayatlarını devam ettirebilmek için kendilerine mahsus bir şekilde beslenirler. Yani bizim bilemeyeceğimiz bir şekilde onlar da yer-içer, açlık ve susuzluklarını giderirler. Bu bağlamda Allah Resulü (sas) def-i hacetten sonra taharetlenirken tezек ve kemik gibi maddelerin kullanılmamasını, zira bunların cinlerin gıdası olduğunu ifade eder.¹⁹⁰

Bu noktada şu hususu hatırlatmakta da fayda mülâhaza ediyoruz. Metafizik varlık olan cinlerin rızık olarak söz konusu bu maddelerden yararlanmaları ne şekilde olduğu mevzunda kesin bir şey söylememiz mümkün görülmemektedir.

İlgili rivayetlerden öğrendiğimiz kadarıyla cinlerin yiyecekleri bu iki maddeye sınırlı değildir.

¹⁸⁵ Kocaer, Abdullah Feyzi, *Sahih-i Müslim Muhtasarı*, I-II, Hüner Yay. Konya 2005, II, 263.

¹⁸⁶ Müslim, *Kitabu’l-Âdâb*, 2222.

¹⁸⁷ en-Nevevî, Ebu Zekeriyya Yahya b. Şeref (v.676), *Sahihi Müslim bi Şerhu’n-Nevevî*, I-XVIII, el-Matbaatu’l-Mısıriyye bi’l-Ezher, 1. Baskı, Kahire 1929, XIV, 217.

¹⁸⁸ Aynı yer.

¹⁸⁹ el-Müttaki, Ali, *Kenzü’l-Ümmâl*, VI, 143.

¹⁹⁰ Buharî, *Vudu*, 20-21; Müslim, *Tahare*, 58; Tirmizî, *Tahare*, 14; Ayrıca bkz. Buharî, *Menakıb*, 32; Ebu Davud, *Tahare*, 20.

Huzeyfe (r.a) anlatıyor: “Biz Allah Resulü (sas) ile yemeğe oturunca, Allah Resulü (sas) yemeğe başlamadıkça, kesinlikle elimizi yemeğe vurmazdık. Bir seferinde yine Onunla yemeğe oturmuştuk. Derken küçük bir kız çocuğu geldi, sanki arkasından bir iteni var gibi hemen elini yemeğe soktu. Allah Resulü (sas) onun elinden tuttu. Arkadan bir bedevî geldi, sanki onun da arkasından iten biri vardı, alelacele o da elini yemeğe soktu. Allah Resulü (sas) onun da elinden tuttu ve şunu söyledi: ‘Şeytan, üzerine Allah’ın ismi zikredilmeyen yemeği kendine helal addeder. Nitekim sayesinde yemeğimizi kendine helal kılmak için bu cariyeyi getirdi. Ben de elinden tuttum. Bunun üzerine şu bedevîyi getirip onunla yemeği kendine helal kılmak istedi, ben onun da elinden tuttum. Nefsim elinde olan Zat-ı Zülcelal’e yemin olsun şeytanın eli o ikisinin eliyle birlikte avucumdadır.’ Allah Resulü (sas) bunları söyledikten sonra besmele çekip yemeye başladı.”¹⁹¹

İmam Nevevî ‘Ummar’ yani (ev cinlerini veya ev yılanlarını) anlatırken şu rivayeti nakleder: ‘Hiçbir ev halkı olmasın ki; evlerinin çatısında cin olmasın. Sabah – akşam yemek için sofraya hazırlandığında çatıdan iner ve ev halkının arasına karışıp onlarla beraber yemek yerler’¹⁹²

Ulema’nın ihtilaf ettiği konu cinlerin yemeği nasıl yediğidir? Neylü’l-Evtar müellifi Şevkanî (v.1250) ulemanın bu konudaki görüşlerini üç maddeyle özetler. Birincisi; “Selef ve halefin muhaddis ve diğer ulemasının cumhuru şu görüştedir: ‘Şeytanın yemekten yemesi zahire hamledilir, (rivayetlerde geldiğine göre) şeytanın iki eli ve iki ayağı vardır, onların erkeği, dişisi vardır, (besmele çekerek) defedilmediği takdirde, gerçekten elleriyle yer.’ İkinci görüş: “Şeytan’ın yemesi mecaz ve istiareddir.” Üçüncü görüş ise: “Şeytanların yemesi koklama ve koku almadan ibarettir. Yeme, içme diye bir şey olmamalıdır.”¹⁹³

Vehb b. Münebbih yukarıdaki üç görüşe de kaynaklık yaparak der ki; “Şeytanın çeşitli cinsleri var. Halis cinler yiyip içmezler, nikâhlaşmazlar, onlar bir nevi rîh’tir (rüzgârdır.) Bir cinsi de var ki, bütün bu sayılanları yaparlar ve doğumla dünyaya gelirler, bunlar es-Se’alâ ve el-Gaylan ve benzeri cinsleridir.”¹⁹⁴

¹⁹¹ Müslim, Eşribe, 2018; Ebu Davud, Etime, 3765.

¹⁹² el-Askalanî, *Fethu’l-Bari*, VI, 345.

¹⁹³ eş-Şevkanî, Muhammed b. Ali (v.1250), *Neylü’l-Evtar Min Esrari Müntekâ’l-Ahbâr*, I-XVI, Daru İbnu’l-Cevzî, 1. Baskı, Riyad 1427, XV, 156.

¹⁹⁴ Canan, a.g.e, X, 402.

6. Evlenip çoğalmaları

Yine ilgili ayet ve rivayetlerden anladığımız kadarıyla onlar da -kendilerine has-bir cinsiyete sahiptirler, evlenir ve çoğalırlar. Nitekim bir ayet-i kerimede şöyle buyurulmaktadır: “*O cennetlerde gözleri eşlerinden başkasını görmeyen, öyle güzeller vardır ki, daha önce cin ve insanlardan hiç kimse kendilerine dokunmamıştır.*”¹⁹⁵

Ayette geçen ‘tams’ kelimesi cinsel birliktelik manasına gelir.¹⁹⁶ Ve bu tabirin zahir manasından, böyle bir birlikteliğe cinlerin de uygun olduğu anlaşılır.

Cinlerin zürriyetiyle ilgili olarak bir başka ayet-i kerimede şöyle buyrulur: “*Hani bir zaman biz meleklerle: ‘Âdem’e secde edin!’ deyince, onlar da derhal secdeye kapanmışlardı. Ne var ki iblis eğilmemişti. O cinlerdendi. Rabbinin emrinin dışına çıktı. Ey âdem evlatları! Onlar size düşman oldukları halde, siz kalkıp Benden ayrı olarak onu ve onun evlatlarını mı dost ediniyorsunuz?*”¹⁹⁷

Ahkaf suresinin tefsirinde İbn-i Kesir şu rivayeti nakleder: “*İbn-i Mesud (r.a) anlattığına göre Allah Resulü (sas) ondan kendisini takip etmesini ister ve şöyle der: ‘Cinlerden amca ve kız kardeş çocuğu toplam beş kişi bu gece bana gelecek ve ben onlara Kur’an okuyacağım.*”¹⁹⁸

Cinlerde cinsiyetin olduğuna bir başka delil de Hz. Enes’ten (r.a) gelen rivayettir ki, şöyle denir: “Allah Resulü (sas) helaya girdiği vakit اللهم اني أعوذ بك من الخبث و الخبائث (Allah’ım, gözle görülmeyen kötülüklerden, erkek ve dişi şeytanlardan Sana sığınırım) derdi.”¹⁹⁹ Hadiste zikri geçen “خبث” erkek şeytanlara, “خبائث” ise dişi şeytanlara delalet etmektedir.²⁰⁰

Mezkûr ayet ve hadislerin ifadesinden hareketle sonuç olarak ifade edebiliriz ki, cinler de soylarını devam ettirmek için kendilerine has bir şekilde evlenip çoğalırlar.

7. Meskenleri

Cinler de insanlar gibi dünyada yaşarlar. Fakat boyut farklılığından dolayı biz onlarla aynı mekânı paylaşmamıza rağmen onları göremiyor ve hissedemiyoruz.

¹⁹⁵ Rahman 55/56.

¹⁹⁶ İsfehanî, *Müfredât*, s.457.

¹⁹⁷ Kehf 18/50.

¹⁹⁸ İbn-i Kesir, *Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim*, IV, 167.

¹⁹⁹ Buharî, Vudû, 115; Müslim, Taharet, 375; Ebu Davud, Taharet, 4.

²⁰⁰ Nevevî, *el-Minhac*, IV, 70.

Cinlerle aynı dünya'yı paylaştığımızı delil yine Rahman suresinde yer almaktadır. Cenâb-ı Hak şöyle buyurmaktadır: *“Ey cin ve ins topluluğu! Yapabilirsiniz haydi göklerin ve yerin hududundan geçin bakalım! Ama geçemezsiniz, ancak üstün bir güç, kuvvetli bir delil ve ilimle geçebilirsiniz.”*²⁰¹

Âdem (a.s) Cennetten çıkarılıp dünyaya indirildiği vakit Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştu: *“Birbirinize düşman olarak inin! Size dünyada bir süreye kadar kalma ve yararlanma imkânı veriyorum: Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve yine oradan diriltilip mezardan çıkartılacaksınız!”*²⁰²

Onların yaşadığı meskenleri doğrudan veya istitradı olarak dile getiren rivayetler şu şekildedir:

Allah Resulü (sas) helâ'ya girerken hubs ve habais'in şerrinden Allah'a sığınması²⁰³ buraların onların mesken ettiklerinin delili olduğu düşünülebilir. Ayrıca Ebu Davud'un naklettiği bir hadis-i şerifte Allah Resulü (sas) oyuklara bevletmeyi nehyetmiştir. Bunun sebebi Katade'ye sorulduğunda da o, buranın cinlerin yuvası olmasından bahsetmiştir.²⁰⁴

Mezarlıkların cinler tarafından mesken edildiğine dair İbn-i Mesud (r.a) şunları nakleder: *“Ashab-ı Suffa olarak bizler mescidin suffasında, halk tarafından yemeğe götürülmeyi bekliyorduk. Evrâd ü ezkârla meşgul olduğum için, herkes götürülmüş, ben unutulmuştum. Allah Resûlü, yanımdan geçerken beni gördü ve ‘Kimsin sen?’ dedi. Ben de ‘İbn Mesud, yâ Resûlallah!’ dedim. ‘Gel benimle, galiba seni unuttular!’ ferman etti ve beni aldı, Ümmü Seleme'nin evine götürdü. Kapıya varınca bana: ‘Burada bekle, varsa sana bir şeyler hazırlayayım.’ buyurdular. Bir hayli zaman geçmiş olmasına rağmen dışarıya çıkmadı. Neden sonra hizmetçi bir kadın! ‘Resûl-i Ekrem evde bir şey bulamadı ve senin tekrar mescide gitmeni istedi.’ emrini getirince, ben de dönüp mescide geldim. Tam evrâd ü ezkâra yeniden başlamıştım ki, bir sahâbi gelip, Allah Resûlü'nün, tekrar beni istediğini haber verdi. Yanına girdiğimde Allah Resûlü, elindeki hurma salkımı ile göğsüme dokunarak: ‘Bu gece benimle beraber geleceksin!’ dedi. Beraberce Medine'nin ‘Baki-i Gargad’ mezarlığına gittik. Bana ‘Sen burada kal!’ deyip benden uzaklaştı. O anda yine karaltıların sağdan-soldan Efendimiz'in etrafını*

²⁰¹ Rahman 55/33.

²⁰² A'raf 7/ 24-25.

²⁰³ Buharî, Vudû, 115; Müslim, Taharet, 375; Ebu Davud, Taharet, 4.

²⁰⁴ Ebu Davud, Taharet, 8.

sardığını gördüm. Başları sanki bulutlarla bütünleşmiş uzun boylu, beyaz elbiseler içindeki bu siyah varlıklar, âdeti heyulalar gibi gözlerimin önünden geçiyordu. (Belki de kendi keyfiyetleri ile zuhur ediyorlardı.) Ve Efendimiz sabaha kadar, etrafını saran bu garip mahlûklara Kur'an okudu. Sonra da yanıma geldi ve Medine'ye döndük."²⁰⁵

İnsanın içinde damarındaki kan gibi dolaşan şeytanın konakladığı yerlerden biri de burundur ki, Ebu Hureyre'den rivayet edildiğine göre Allah Resülü (sas) buyuruyor ki: *"Biriniz uykusundan uyandığında abdest alıp üç defa sümkürsün. Çünkü şeytan genizde geceler."*²⁰⁶

"Hadiste geçen ve burnun iç kısmının '*şeytana geceleme yeri olması*' mefhumunu hakikat olarak anlamak isteyen âlimler olmuştur. Bunlar: 'Zira derler, burun, vücudun kalbe açılan yollarından biridir. Nitekim vücutta burunla kulaktan başka kalbe açılan menfez yoktur, her taraf kapalıdır. Bir hadiste '*şeytan kapalı kapıları açamaz denmiş*' ve esneme esnasında ağzın kapatılması tavsiye edilmiş, sebep olarak da şeytanın girmemesi söylenmiştir. Şu halde bütün bu zikredilenler şeytanın gerçekten burunda gecelediği manasını teyit eder.' Ancak bu ifadeyi bir istiare kabul edip manayı hakikate değil mecaza hamledenler de olmuştur. Bunlara göre, burnun içinde hâsıl olan pislik şeytana pek muvafık düşer. Çünkü o, bütün pislikleri, kirlilikleri, küfürleri, şerleri sever. Öyleyse istiare yoluyla bunlara şeytan denmiş, orasının şeytana yakışan bir hal aldığı belirtilmek istenmiştir."²⁰⁷

Yine bazı rivayetlerden cinlerin insanları ifsat için çarşı-pazarı da kullandıklarını görüyoruz. Nitekim Selman-ı Farisî'den gelen bir rivayette, çarşı-pazarlara elden geldiğince az gidilmesini tavsiye etmiş, cinnî şeytanların ilk gittikleri yerlerin buralar olduğunu, sancaklarını buralara diktiklerini ifade etmiştir.²⁰⁸

Ayrıca rivayet edildiğine göre yeryüzünde insanlardan önce cinler yaşamaktaydı. Bunlar yeryüzünü kana buladıklarından dolayı Allah meleklerden oluşan bir ordu göndermiş ve cinleri dağlara, denizlere doğru kovalamışlardı.²⁰⁹ Biz bundan da onların dağ, çöl, deniz gibi muhtelif yerleri mesken ettiğini öğreniyoruz.

²⁰⁵ İbn-i Kesir, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*, VII, 283-284. Ayrıca bkz.: Kurtubî, *el-Câmi'u li Ahkâmi'l-Kur'an*, XVI, 210-213.

²⁰⁶ Buharî, *Bedü'l-Halk*, 243; Müslim, *Taharet*, 238; Nesaî, *Taharet*, 67.

²⁰⁷ Canan, a.g.e, X, 170.

²⁰⁸ Müslim, *Fedailu's-Sahabe*, 100.

²⁰⁹ Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, I, 143-145.

Bir başka hadislerinde de Allah Resulü (sas) şöyle buyuruyor: “Şüphesiz ki iblis (şeytan) tahtını denizin üzerine kor sonra da askerlerini etrafa gönderir. Bunların derece olarak kendisine en yakın olanı fitnesi en büyük olanıdır. Bu askerlerinden birisi gelir ve: ‘Şöyle şöyle yaptım’ der. O da: ‘Bir şey yapmamışsın’ der. Sonra birisi daha gelir ve: ‘Bir kimsenin hanımıyla arasını ayırdım’ der. Bunun üzerine onu yanına yaklaştırır ve ona: ‘Sen ne kadar da iyisin’ der.”²¹⁰

Bu çerçevede Şiblî’nin dile getirdiği şu ifadeler de dikkat çekicidir: “Hemen her yerde bulunmakla beraber daha ziyade harap, izbe ve necis yerlerde yaşarlar. Çöplük, hamam, mezbelelik ve mezarlık gibi yerler, kötü ve inançsız olup şeytanla aynı işi yapan cinlerin tercih ettiği mekânlardır.”²¹¹

8. Ölümleri ve Ömürleri

Her nefis gibi onlar da ölümü tadacaklardır. Nitekim Kur’an-ı Kerim’de: “*Girin bakalım, sizden önce gelip geçen cin ve insan topluluklarıyla beraber ateşe!*”²¹² buyrulmaktadır. Buradaki ‘Sizden önce gelip geçen’ ifadesi cinlerin de insanlar gibi kendilerine takdir edilen hayatı yaşadktan sonra öleceklerini belirtmektedir.

Aynı mana Fussilet suresinde farklı bir üslupla şöyle buyrulur: “*Biz onların yanına bir takım arkadaşlar katarız. Bunlar, onların önlerinde ve arkalarında ne varsa yaptıkları her türlü işi süsler, cazip gösterirler. Böylece cinlerden ve insanlardan gelmiş geçmiş toplumlar hakkında yürürlükte olan cezalandırma hükmü, onlar hakkında da gerekli olur. Çünkü onların hepsi kendilerini hüsrana atmışlardı.*”²¹³

Rahman suresinde de gayet net ve açık bir şekilde her fani gibi cinlerin de öleceği belirtilmiştir ki, Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor: “*Yerin üstünde olan herkes fanidir. Ancak senin azamet ve kerem sahibi Rabbinin Zatı baki kalır.*”²¹⁴

Allah Resulü (sas) bir yakarışlarında bizlere bu gerçeği şu şekilde buyuruyor: “*Allah’ım Senin izzetine sığınıyorum. Senden başka ilâh yoktur. Sen beni doğru*

²¹⁰ Müslim, Sıfatu’l-Münafikîn, 2813.

²¹¹ Şiblî, *Akâmu’l-Mercân*, s.32.

²¹² A’raf 7/38.

²¹³ Fussilet 41/25.

²¹⁴ Rahman 55/ 26-27.

yolundan saptırma. Sen öyle bir 'Hayy'sın ki, asla ölmezsin. Hâlbuki insanlar da cinler de ölürler”²¹⁵

Burada istitradı olarak cinlerin ömürleri üzerinde durmakta fayda görüyoruz.

Hz. Enes'ten: *Bir ihtiyar, değneğine dayanmış olarak geldiğinde, ben Allah'ın Resulü ile beraber Mekke dağlarındaydım. Bunun üzerine Allah Resulü (sas), “Cinnî yürüyüşü ve nağmesi mi?” dedi. O ihtiyar da, “Evet” dedi. Müteakiben Allah Resulü, “Hangi cinlerdensin?” deyince o, “Ben, Hâme ibn Heym ibn Lakıs ibn İblis'im.” diye cevap verdi. Hz. Peygamber, “Seninle İblis arasında, ancak iki atanın geçmiş olduğunu görmekteyim. Binaenaleyh, senin üzerinden ne kadar yıl geçti?” deyince, bu cin, “Pek azı müstesna, dünyanın ömrünü yedim (yaşadım). Ben, Kabil Habil'i öldürürken, tepeler arasında geziyordum.” dedi ve gelip geçmiş olaylar hakkında pek çok şeyler anlattı.*

Anlattıkları arasında şu da vardı: “Bana, İsa İbn Meryem, “Eğer Muhammed'le karşılaşırsan, benden ona selam söyle.” dedi. Ben de onun selamını şu anda sana tebliğ ettim ve sana da iman ettim.” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sas), “İsa'ya selam olsun. Ey Hâme, sana da selam olsun. İhtiyacın nedir?” deyince, o, “Musa bana, Tevrat'ı, İsa da bana, İncili öğretti. O halde sen de bana Kur'an'ı öğret.” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sas) ona, on sure öğretti. Hz. Peygamber (sas) ahirete göçtüğünde, bu cin yaşamaya devam ediyordu. Zira vefat haberini Hz. Peygamber (sas) bildirmemiştir. Ömer İbnu'l-Hattab da, “Ben onun hala yaşadığını sanıyorum.” demiştir.”²¹⁶

Bu rivayette bir cinnin gayet uzun ömründen bahsedilmektedir. Bir insan ömrüyle karşılaştığımızda bu kadar uzun ömür imkânsız gibi görülür. Ancak boyut farklılığı bu imkânsızı ortadan kaldırmaktadır.

Bu itibarla onların uzun ömürlülüğüyle ilgili şu düşüncelyi aktarabiliriz: “Bugün fizikte öz zamanın kısılması” denilen son derece şaşırtıcı bir durum herkes tarafından kabul edilmiştir. Bu olayı basit bir şekilde anlatmak gerekirse; ‘hız yükseldikçe, zaman yavaşlar. Hız belirli bir noktaya ulaştığında ise zaman durur’ şeklinde özetleyebiliriz. Bunun açıklamasını ünlü Fizikçi Paul Langevin şöyle yapmıştır: ‘Bir taşıtın içindeki insanla birlikte, yeryüzünden ışık hızının 20.000’de biri kadar bir hızla ayrıldığını

²¹⁵Buharî, Tevhid 7; Müslim, Zikr 68; Ahmed b. Ahmed, el- Müsned, 1/302.

²¹⁶el-Müttakî, Kenzü'l-Ummâl, VI, 164.

düşünün. Bu taşıt ve içindeki insan, taşıt içindeki kendi zamanı ile tam bir yıl süreyle dünyadan uzaklaşıyor. Bir senenin sonunda ise çark ediyor ve dünyaya geri gelmeye başlıyor. Ve sonuçta dünyaya geri döndüğü zaman kendi öz zamanına göre iki sene geçmiş iken, dünyanın tam iki yüz yıl ihtiyarlamış olduğunu, dünya üzerinde üç neslin değişmiş bulunduğunu görüyor.’ İşte bu durum onun çok yüksek hızda yaşamış olmasından ileri gelmektedir. Evet, cinler ise yapıları, madde kaydıyla kayıtlı olmamaları dolayısıyla sürekli olarak hız içinde yaşamaktadırlar. İşte bu hızları dolayısıyla da, onlar, bizim 70 yıllık ömrümüz kadar bir zamanı kendi öz zamanları içinde yaşadıkları zaman; bu süre bizim hızımıza bağlı zaman boyutu itibariyle 700 sene civarına ulaşmaktadır.”²¹⁷ Tabiatıyla bu bir yorumdur. Her şeyin en doğrusunu Allah bilmektedir.

Bu bağlamda onların ömürlerine zamanın izafiliği açısından da bakılabilir. İnsanların ortalama ömür süreleri olan 60–70 yıllık ömre göre çok daha uzundur. Onların ömürlerinin bu kadar uzun olması, yaşam şartlarının farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü zaman kavramı canlılar için farklılık arz eder. Bu farklılık insanlar için de geçerlidir. Bazen bir ân-ı seyyale olur ki, yıllar gibi olur geçmek bilmez. Bazen de yıllar geçer de insana bir ân-ı seyyale gibi gelir.

Eyyamullah denilen günler vardır ki, bin aya bedel olur.²¹⁸ Kur’an-ı Kerim’de zamanın izafi olduğunu görmekteyiz. Ayet-i kerimede Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor: “*Bilin ki Rabbinizin ölçüsüyle bir gün sizin hesabınıza göre bin yıl gibidir.*”²¹⁹ Görüldüğü gibi zamandan münezzehe olan Allah katındaki gün kavramı, bizim hesapladığımız günlerle karşılaştırılınca bin yıla karşılık gelir.

Bir diğer ayet-i kerimede de meleklerin O’nun yüce katına yükselmesini anlatıyor ki, bu yükselme melekler için anlık bir zamanken insanlar için elli bin senelik bir zamana denk gelmektedir.²²⁰

İçinde yaşadığımız gezegen ise; onun bir günü, insan günlerinin üç yüz altmış beş gününe denk gelmektedir. Bütün bunlar zamanın izafi olduğunu ve canlılar arasında da farklılık arz ettiğini göstermektedir.

²¹⁷ Hulusi, Ahmet, *Ruh İnsan Cin*, Kitsan, 11. Baskı, İstanbul 1994 s.83.

²¹⁸ Kadr 97/3.

²¹⁹ Hac 22/47; Ayrıca bkz. Secde 32/5.

²²⁰ Meareic 70/4.

9. Cinlerin Varlığını Mikroplardan İbaret Gören Yorumlar ve Kritiği

Cinlerin varlığıyla ilgili, ilk olarak mikrop ifadesini kullanan Mısır ulemasından Reşid Rıza'dır. Bakara suresinin 275. ayetiyle ilgili yaptığı tefsirde bizlere bunu net olarak söylemektedir.

Reşid Rıza düşüncelerini bu ayet etrafında temellendirmeye çalışmaktadır. Ayet Bakara suresinde şu şekilde yer almaktadır: *“Faiz yiyenler tıpkı şeytanın çarptığı kimsenin uykudan kalkışı gibi kalkarlar.”*²²¹

Bu ayet-i kerimede Reşid Rıza'nın takıldığı mesele ise 'şeytanın çarpma'sıdır. Öyleyse 'şeytanın çarpması' ifadesi bize neyi anlattığını farklı tefsirlerden baktıktan sonra, Reşid Rıza'nın yorumuna ve onu bu yoruma sevk eden amile bakalım.

İsfehânî 'mess' kelimesinin 'cunun'dan kinaye olduğunu söyledikten sonra, 'mess' kelimesini bu ayetle istişâd eder.²²²

İbn-i Kesir, “riba (faiz) yiyenler kabirlerinden şeytan çarpmış, saralı kimseler gibi kalkar. Bu da onların iğrenç, kötü bir şekilde kalkacaklarını gösterir.”²²³

Kurtubî ise bu ayeti, sara hastalığının cinlerle alakalı olmasına, 'mess' yani 'cunun'un şeytanlar tarafından olduğuna ve sara hastalığının tabii bir hastalık olduğunu iddia edenlere karşı delil olarak göstermiştir.²²⁴

Taberî ise bu mevzuda şunları ifade eder: “Genel olarak rivayetlerde riba yiyenin kabirden kalkışı veya ahiretteki hali şeytan çarpmış gibi olacağından, onların bu hali ahirette bir alamet-i farika şeklinde ortaya çıkacaktır.”²²⁵

Kelamcı Müfessir Fahrüddin Razi'nin detaylı yorumlarına yer vermek istiyoruz: “Ayette geçen ‘تَخَبَّطُ’ kelimesinin manası, rastgele vurmaktır. Herhangi bir iş hususunda gelişigüzel hareket eden ve onda doğru olanı bulamayan kimseye ‘إنه يخبط خبط عشواء’ ‘O rastgele gidiyor’ denilir. Yine خبط البعير للأرض بأخفافه ‘Deve, yeryüzünde gelişigüzel yürüdü’ denilir. Birisini şeytan çarpıp delirttiğinde ‘تخبطه الشيطان’ denilir. Çünkü delilik, şaşkınlık içinde gelişigüzel vurmaktır. Şeytanın çarpıp delirtmesine ‘خبطة’ denilir.

²²¹ Bakara 2/275.

²²² İsfehânî, a.g.e, s.709.

²²³ İbn-i Kesir, a.g.e, I, 253

²²⁴ Kurtubî, a.g.e, IV, 391.

²²⁵ Taberî, a.g.e, V, 38-42.

Ayetteki ‘المسّ’ delilik demektir. ‘مُس الرجل’ ‘Adam delirdi’; ‘فهو ممسوس’ ‘O, delirmiştir’ ve ‘به مسّ’ ‘Onda bir delilik var’ denilir. Bu kelimenin asıl manası, el ile dokunmaktır. Buna göre sanki şeytan o insana dokunmuş ve onu delirtmiştir. Delilik ‘مسّ’ diye adlandırılmıştır. Nitekim şeytan, insanı çarpar ve onu ayakları altında çiğneyerek delirtir. Bundan dolayı delilik, ‘خبطة’ diye de adlandırılmıştır. Buna göre, çarpma ayak ile mess ise el ile olmuş olur.”

Razi ‘مسّ’ ve ‘خبطة’ kelimelerinin epistemolojik tahlilini bu şekilde yaptıktan sonra şeytanın çarpıp çarpmaması ile ilgili olarak bir tartışma açar ve şöyle devam eder: “Cübbâî şöyle der: ‘İnsanlar sar’alı kimseye, şeytan dokunduğu ve çarptığı için bu hal onun başına gelmiştir, derler. Bunun aslı yoktur. Çünkü şeytan insanları delirtip öldürmeye kadir olacak kadar güçlü değildir. Bunun böyle olduğuna şu hususlar da delildir:

a. Hak Teala’nın şeytanlardan naklettiği şu sözleri ‘... Zaten benim, siz (insanlar) üzerinde hiçbir hükmüm ve nüfuzum da yoktu. Yalnız ben sizi çağırdım, siz de bana hemen icabet ettiniz.’ (İbrahim 14/22) Bu ayet, şeytanın insanları delirtmeye, öldürmeye ve onlara eziyet etmeye gücü olmadığı hususunda açık bir nasıttır.

b. Şeytanın ya kesif bir cisim veya latif bir cisim olduğu söylenebilir. Eğer şeytan kesif bir cisim ise, görülmesi ve müşahede edilmesi gerekir. Çünkü onun kesif olması ve görülmesi mümkün olduğu halde görülemez ise o zaman bizim yanımızda güneşler, yıldırımlar, şimşekler ve dağların bulunup da bizim onları görmememiz de caiz olurdu. Bunu iddia etmek büyük bir cehalettir. Bir de, şayet şeytan kesif bir cisim olsaydı, insanın içine girmesi nasıl mümkün olurdu? Şeytanın hava gibi latif bir cisim olmasına gelince, bu gibi varlıklarda bir katılığın ve gücün bulunması imkânsızdır. Binaenaleyh şeytanın, insanı delirtmeye ve öldürmeye kadir olması imkânsızdır.

c. Şayet şeytan insanı delirtmeye ve öldürmeye muktedir olsaydı, peygamberlerin mucizelerine benzer şeyler yapabilirdi. Bu da, nübüvvet müessesesinin ta’n edilmesine sebebiyet verirdi.

d. Şayet şeytan buna kadir ise, o zaman daha niçin müminlerin azılı düşmanı olmasına rağmen, hepsini çarpıp delirtmiyor, onların mallarını alıp durumlarını bozmuyor, sırlarını ortaya koymuyor ve akıllarını gidermiyor? Bütün bunlar, asılsızlığı aşikâr olan şeylerdir.

Şeytanın insanı delirtebileceğini ve öldürebileceğini söyleyenler ise şu iki şeyi, delil getirmişlerdir:

a. Rivayet edildiğine göre; şeytanlar, Hz. Süleyman İbn Davud (as) zamanında, Allah'ın da: '(Cinler) Süleyman'a, kaleler, heykeller, büyük havuzlar gibi çanaklar ve sabit kazanlardan, ne dilerse yaparlardı' (Sebe 34/13) buyurduğu gibi, güç işlere girip, onları yapabiliyorlardı. Buna şöyle cevap verilir: Allah cinleri, Hz. Süleyman (as) zamanında mükellef tutmuştu. İşte bundan dolayı, bu gibi şeyleri yapabiliyorlardı. Bu, Hz. Süleyman (as) mucizelerindendi.

b. Tefsir etmekte olduğumuz ayetteki 'şeytan çarpmış kimse' tabiridir. Bu ifade şeytanın dokunarak insanları delirttiği hususunda açık bir nasıttır. Buna şöyle cevap verilir: 'Şeytan neticesinde sar'a ortaya çıkan, eziyet verici vesvesesi ile insana dokunur. Bu Hz. Eyyub'un (as), 'Gerçekten şeytan beni meşakkate ve azaba düşürdü' (Sa'd 38/41) sözünde ifade ettiği husustur.' Sar'a, vesvese anında ortaya çıkar. Çünkü Allah, insanı zayıf tabiatlı ve korkak olarak yaratmıştır. Çünkü vesvese esnasında hemen korkar, cesareti kırılır ve böylece korkak birisinin ıssız bir yerden korkup yere yığılması gibi yığılır kalır. İşte bu manadan ötürü, böyle bir çarpma kâmil, fazıl, akıllı ve mazbut kimselerde görülmez. Ancak bu zayıf mizaçlı ve aciz kimselerde bulunur.' İşte, bu konuda Cübbaî'nin söylediği bütün şeyler bunlardan ibarettir.²²⁶

Son olarak Elmalılı Hamdi Yazır'ın düşüncelerine yer vermek istiyoruz: "... Velhasıl hayra infak gayesinin tamamen zıddına gidenler, sar'adan cinnetten kalkamazlar, ancak kıyamet günü Şeytan çarpmış sar'alı veya deli gibi perişanlık içinde kalkarlar. Esasen dokunmak demek olan 'mess' Arapçada delirmek manasına da gelir ve mecnuna, sar'alıya 'memsüs' denilir. Bunlar künhüne erilmez gizli sebeplerden ortaya çıkankötü hastalıklar olduğu için cinne, şeytana nispet edilerek, cin tutmuş, şeytan çarpmış denile geldiği de umumen malumdur. Bunların Cin ve Şeytan'a nispeti hakikat mi, mecaz mı meselesi tartışma konusu olmuş ise de, asıl mana aşikârdır ki, fenalığın dehşetini ve gizli sebeplere taallukunu göstermiştir."²²⁷

Yukarıdaki tefsirleri göz önünde bulundurduğumuzda öncelikli olarak bu ayetten maksadın faiz yiyenlerin kabirden kalkış anları veya ahiretteki durumuyla ilgili

²²⁶ Razi, *Mefâtihu'l-Gayb*, VI, 12.

²²⁷ Elmalılı, a.g.e, II, 233-234.

olduğunu, dolaylı olarak da cin çarpmasının varlığını dile getiren bir manayı taşıdığını görürüz.

Reşid Rıza'ya gelince; o bu ayetin tefsiriyle ilgili öncelikle şu yorumda bulunur: “Kur'an-ı Kerim'deki nakledilen bazı kıssalar nasihat ve ders alma babında zikredilmiştir. Herhangi bir tarihi olayı zikretme veya bir düşünceyi yansıtmaya babında kullanılmamıştır.. Kur'an-ı Kerim'deki kıssalar bu meyanda kullanıldıkları için olayın anlatılması esnasında da kullanılan tabirler muhatabın kullandığı tabirlerdir. Ve bu tabirlerin aslında bir hakikat payı yoktur. İşte ‘*Faiz yiyenler tıpkı şeytanın çarptığı kimsenin uykudan kalkışı gibi kalkarlar*’ ayetinde anlatılan mesele de bunun gibidir.”²²⁸

Yani Ona göre bu ayet bir hakikati anlatma babında verilmiş temsili bir örnektir. Hakikatte bir değeri yoktur. Bu ayet, olayın vahametini anlatmak için kullanılan bir deyimdir!

Bu ayeti halk arasında kullanılan bir deyim olarak gördükten sonra ayetle ilgili olarak şu yorumda bulunur: “Kelamcılar: ‘cinler, hayat sahibi, görülmeyen gizli cisimlerdir’ derler. Biz de ‘*Menar*’da defalarca bunun aslında şöyle olması gerektiğini söyledik: ‘Asrımızda mikroskoplarla görülen ve kendilerine mikrop denilen hayat sahibi gizli cisimlerin, cinlerden bir nevi oldukları doğrudur. Bunların birçok hastalıklara sebep oldukları da sabittir.”²²⁹

Hatta meseleyi daha da ileri götürerek Cin suresinin tefsirinde, cinleri gördüğünü iddia edenlerin vehim ve hayale kapıldığını, hâlbuki cinlerin hariçte hakikatlerinin olmadıklarını belirtir ve şöyle devam eder: “Ya da bazı maymunlar gibi garib bir hayvan görerek bunları cin zanneder.” Kitaba ait haşiyede ise cinlerin görülmesiyle ilgili Buhari’de Ebu Hureyre’nin naklettiği sadaka hurmalarıyla ilgili olan rivayete²³⁰ ilişerek bu hususta rivayet edilen hadislerde sahih bir hadisin bulunmadığını söyler.²³¹

Reşid Rıza’yı bu şekilde düşünmeye sevk eden amil ise, Ebu Musa el-Eşarî’nin rivayet ettiği, Ahmed b. Hanbel’in Müsned’inde geçen hadistir.²³² Müsned’de geçen rivayet şöyledir: فناء أمتي بالطعن والطاعون فقيل يا رسول الله هذا الطعن قد عرفناه فما الطاعون قال وخز أعدائكم من الجن وفي كل شهاداء ‘*Ümmetimin yok olması, ta’n ve tâûn ile dir.*’ buyurunca, Ashab tarafından: ‘*Ta’n’ın ne demek olduğunu biliyoruz, peki tâûn nedir? diye sorulur.*

²²⁸ Rıza, Reşit, *Tefsiru’l-Menar*, I-XII, 2. Baskı, Kahire 1947, I, 399.

²²⁹ Rıza, Reşit, *Tefsiru’l-Menar*, III, 96.

²³⁰ Buharî, Vekâlet 10; Tirmizî, Sevabu’l-Kur’an 3; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, V, 423.

²³¹ Rıza, Reşit, a.g.e, VII, 526.

²³² Rıza, Reşit, a.g.e, III, 96.

*Bunun üzerine Allah Resulü (sas) şöyle buyurur: “Cin(ler)den olan düşmanlarınızın (sancı veren) dürtmesidir ki, bütün şehidlerde bulunur.”*²³³

Yine Müsned de geçen bir başka rivayette şöyle denilir; ان النبي صلى الله عليه وسلم ذكر الطاعون فقال وخز من أعدائكم من الجن وهي شهادة المسلم *“Nebi (sas) Tâûn’u zikretti ve ‘Cin(ler)den olan düşmanlarınızın dürtmesidir ki, bu müslümanın şehadetidir.’ dedi.”*²³⁴

Açıktır ki nakledilen hadiste veba-cin bağlantısına dikkat çekilmektedir. Bu cümleden olarak veba ve nedenleri üzerinde durmakta yarar görmekteyiz. “Taun, toplu ölümlere neden olan salgın hastalıkların genel adıdır. Taun ve veba, çoğu defa birbirleriyle karıştırılmış, birbirlerinin yerine kullanılmıştır. Taun denildiğinde çoğu defa veba hastalığı kastedilir. Veba, lenf bezlerini tutarak bubon denilen özel şişlik ve yara yapan, bazen mikrobu kana yayılmasıyla, bazen zatürre yapmasıyla kendini gösteren süratli ve ciddi gidişatlı, temelde hayvandan (fare, fare piresinden) bulaşan, ‘Yersinia pestis’ adı verilen ve 1894 yılında bulunmuş olan bir bakterinin neden olduğu hastalıktır.”²³⁵

Bu açıklamalar ışığında vebaya sebep olan faktör fare veya fare piresidir. Allah Resulü (sas) bir hadislerinde de: *“Uyuyacağınız zaman kandillerinizi söndürün. Zira şeytan, böylelerine (farelere) rehberlik edip böylesi işler yaptırarak sizi yakar.”*²³⁶ buyuruyor. Öyleyse genel olarak, vebaya sebep olacak fare, şeytan tarafından ifsad edilip bu vesileyle veba hastalığının yayılmasına neden olur, diye düşünülebilir.

Sadede dönersek cinlerle alakalı hadis külliyyatında yer alan pek çok rivayet vardır. Bunları sathî yorumlarla mikroplara indirgemek ilmi olmayıp indî yorumlardır. Çünkü Allah Resulünü dinlemek üzere gelip kavmine uyarıcı olarak dönen varlıkların durumunu bu şekildeki bir izahla bir yere oturtamayız. Çünkü bu yaklaşıma göre mikroplar Allah Resulünü dinlemekte ve sonra tebliğ ve inzar görevini yapmaktadırlar. Bunun da akılla zıtlaşmak anlamına geleceği gayet açıktır.

Bu çerçevede “Mikroplar, cin olabilir mi?” sorusuna, bir makalesinde Adem Dölek cevaben şöyle der, “Mikropların; âletler (mikroskoplar) vasıtasıyla gözle görülebilen ve incelenebilen, duyularla hissedilebilen maddî varlıklar olduğu günümüzde açıkça anlaşılmıştır. Mikroplar, fizikî âlemin birer unsurudur.

²³³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 395.

²³⁴ Ahmed b. Hanbel, a.g.e, IV, 413.

²³⁵ Kocaer, Abdullah Feyzi, a.g.e, II, 260; Taun hakkında daha fazla bilgi için bkz. Canan, a.g.e, XI, 101-102.

²³⁶ Ebu Davud, Edeb, 5274.

Cinler ise manevî varlıklardır, onların somut bir vücutları yoktur. Pozitif ilimlerin fizikî âlemleri incelediği dikkate alındığında mikropların görünmesini sağlayan yöntemlerle, metafizik âlemin bir parçası olan cinler üzerinde bir araştırma yapıldığı şu ana kadar görülmemiştir. Bu bakımdan mikropları, ‘cin’ olarak yorumlamak mümkün görülmemektedir.”²³⁷

Sonuç olarak diyebiliriz ki, cinleri mikroplara indirgemek ne ayet ve hadislerin muhtevasıyla örtüşür ne de akl-ı selimle telif edilir. Cin-mikrop ilişkisi bağlamında en fazla ‘bir kısım mikropların cinler tarafından kullanıldığı’ şeklinde bir yorumun getirilebileceği kanaatindeyiz. Doğrusunu Allah bilir.

²³⁷ Dölek, Âdem, Hadis Tetkikleri Dergisi, *Mikroplar Cinlerin Bir Nev’i mi?: Bir Hadisle ilgili İki Yorumun Eleştirisi*, c.3, sy. 1, İstanbul 2005, s.113.

II. BÖLÜM

CİNLERLE ALAKALI BAZI MESELELER

1. Cinlerin Sorumlu Varlık Olmaları

Cinler de insanlar gibi Allah'a karşı sorumluluğu olan belli vazifelerle yükümlü varlıklardır.²³⁸ Bu husus Kur'an'ın muhtelif ayetlerinde açıkça işlenen bir konudur. Şimdi fikir vermesi bakımından birkaç ayet-i kerimeye burada yer vereceğiz. “*Ben cinleri ve insanları sırf Beni tanıyıp yalnız Bana ibadet etsinler diye yarattım.*”²³⁹

Yukarıda mealini verdiğimiz ayetin tefsiriyle alakalı kelimacı müfessirlerimizin düşüncelerine yer vermek istiyoruz.

Bir Eş'arî mütekellimi olan Razi, tefsirinde bu ayetle ilgili olarak şunları ifade eder: “Hz. Peygamber (sas), cinlere de peygamber olarak gönderilmiştir. Binaenaleyh Cenâb-ı Hak, ‘*Onlara hatırlatılması gereken şeyi, yani yaratma işinin ancak ibadet olduğunu hatırlat...*’ buyurunca, Allah Resulü'nün (sas) ümmetini özellikle zikretmiştir ki, bunlar da cinler ve insanlardır.”²⁴⁰

Bir diğer kelim âlimi olan İmam Maturidî de bu ayeti açıklarken şöyle ifade eder: “Bu ayet cinlerin ve insanların ibadetle emrolunmadığını ve imtihan olmayacaklarını savunan kimseler için bir cevaptır. ‘*Ben cinleri ve insanları bana ibadet etsinler diye yarattım*’ yani iyiyi (mehasin) ve kötüyü (mesavî) bilsinler diye Allah onları yarattı. Onları başboş bırakıp ihmal da etmedi bilakis onları ibadetle imtihan ve verilen türlü türlü nimetlere karşı şükürü yerine getirmek (ikame etmek) için yarattı. Hikmet de bunu gerektirir.”²⁴¹

²³⁸Ebu'l-Hasan el-Eşarî cinlerin emir ve yasaklara iradeleriyle mi mükellef oldukları yoksa buna mecbur mu oldukları konusunda muhtelif görüşlerin olduğunu ifade eder. Birinci görüşü ileri sürenler şu ayeti delil gösterirler: “*Ey cin ve ins topluluğu! Yapabilerseniz haydi göklerin ve yerin hududundan geçin bakalım!*” (Rahman 55/33) İkinci görüşü ileri sürenler ise, cinlerin ibadete mecbur olduklarını belirtirler. (Eş'arî, *Makâlâtü'l-İslâmiyyîn*, s.326)

²³⁹Zariyât 51/56.

²⁴⁰Razî, *Mefâtîhu'l-Gayb*, XX, 395.

²⁴¹Maturîdî, Ebu Mansur Muhammed b. Muhammed b. Mahmud (v.333), *Te'vîlâtü Ehli's-Sünne Tefsîru'l-Maturîdî*, I-X, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1. Baskı, Beyrut 2005, IX, 394.

Bir Mutezile kelimcisi olan Zemahşerî de bu ayetin tefsiri bağlamında şöyle der: “Cinler ve insanlar sadece kulluk için yaratılmış ve Allah onlardan sadece kulluk yapmalarını istemektedir.”²⁴²

Cinlerin mesul olduğuna bir diğer delil de En’am suresi 130. ayettir. Cenâb-ı Hak, ahirette insanlarla beraber cinleri de huzuruna alıp: “*Ey cin ve insan topluluğu! İçinizden size ayetlerimi anlatan ve bu günle karşılaşacağımıza dair sizi uyarın elçiler gelmedi mi?*”²⁴³ mealindeki ayetiyle onların bu sorumluluklarını açıklamaktadır.

Bu soru karşısında her iki topluluğun şaşırıp kalacağı ve kendi aleyhlerinde şahitlik edeceği de ayetin devamında şöyle ifade edilmektedir: “*Evet (geldi) kendi aleyhimize şahitlik ediyoruz, dediler. Dünya hayatı kendilerini aldattı ve kendilerinin kâfir olduklarına şahitlik ettiler.*”²⁴⁴

“*Rabbin makamından korkan kimseye iki Cennet vardır*”²⁴⁵ denilerek her iki kısımdan da Allah’tan korkan ve O’ndan çekinen kimselere cennetlerin vaat edildiği dile getirilmiştir. Demek ki cinler de insanlar gibi ya mükâfat görüp Cennet’e gidecek ya da azaba maruz kalıp Cehenneme sürükleneceklerdir. Böyle bir şey ise, ancak mükellef ve mesul bulunmanın gereği olabilir.

Cinlerin mesuliyeti hususunda delil olan ayetlerden biri de Ahkaf suresi 46. ayettir. Bu ayette Allah-u Teâlâ şöyle buyurur: “*Şimdi onlar da kendilerine (azap) sözü gerekli olmuş kimselerdir. Kendilerinden önce geçen cin ve insan toplulukları arasında (azabın içinde) bulunacaklardır. Gerçekten onlar ziyana uğrayanlardandır.*”²⁴⁶

Bu ayet, gayet açık olarak, her iki grubun da burada yapıp ettikleri şeylerin mutlaka ya mükâfatını ya da cezasını göreceklerini anlatmaktadır.

A’raf suresinde Allah-u Teâlâ insanlara ve cinlere hak yolu görmeleri, hakkı duymaları ve onu anlamalarına vesile olacak kalp, göz ve kulak verdiğini, bu nimetleri kullanılması gereken yerde kullanamayan insan ve cinlerin akıbetinin ise cehennem olduğunu ifade eder. Allah-u Teâlâ mealen şöyle buyurur: “*Biz cehennem için cinlerden ve insanlardan öyle kimseler yarattık ki onların kalpleri vardır ama bu kalplerle idrak etmezler, gözleri vardır onlarla görmezler, kulakları vardır onlarla işitmezler.*”²⁴⁷

²⁴² Zemahşerî, *el-Keşşâf*, V, 620.

²⁴³ En’am 6/130.

²⁴⁴ En’am 6/130.

²⁴⁵ Rahman 55/46.

²⁴⁶ Ahkaf 46/18.

²⁴⁷ A’raf 7/179.

Cinler hakkında birçok sırdan bahseden Ahkaf ve Cin surelerinde, cinlerin de insanlar gibi mesul olduğunu ve inanç esaslarından tevhid, nübüvvet ve ahiret düsturlarına inandıklarını, bunlarla beraber kitaplara da iman ettiklerini anlamaktayız. Ahkaf suresinde bu hakikatlere inandıklarını 29, 30 ve 31. ayette görmekteyiz. Mealen bu ayetlerde şunlar ifade edilmektedir: *“Hani Biz bir vakit cinlerden bir kısmını Kur’an dinlemeleri için sana göndermiştik. Kur’an’ı işitip dinleyecek yere gelince birbirlerine: ‘Susun, dinleyin!’ dediler. Okuma tamamlanınca kendi toplumlarına birer uyarıcı olarak döndüler. ‘Ey milletimiz!’ dediler, ‘biz Musa’dan sonra gönderilen, kendisinden önceki vahiyleri tasdik eden, gerçeğe ve dosdoğru yola götüren bir kitap dinledik. Ey milletimiz! Allah yoluna davet eden bu elçinin çağrısını kabul ve ona iman edin ki Allah da sizin günahlarınızı affetsin ve gayet acı bir azaptan sizi kurtarsın.”*²⁴⁸

Cin suresinde de bu hakikatlere iman ettiklerini ise şöyle dillendirmektedirler: *“De ki: Bana vahyolduğuna göre, bir cin cemaati Kur’an’ı dinledikten sonra şöyle dediler: Biz gerçekten, doğru yolu gösteren harikulade bir Kur’an dinledik. Bundan böyle Rabbimize asla bir ortak tanımayacağız. Rabbimizin şanı çok yücedir. O ne eş, ne de çocuk edinmiştir. Meğer içimizden bir takım cahiller, Allah hakkında gerçek olmayan sözler söylüyormuş! Biz de saf saf, insanları ve cinleri, Allah hakkında yalan söylemez sanmışız! Meğer bir kısım insanlar cinlerden sığınıp, böylece onları daha da azgın hale getirmişler! Onlar da, sizin zannettiğiniz gibi, Allah’ın ölen hiçbir kimseyi diriltmeyeceğini zannetmişler.”*²⁴⁹

Bu ayetlerde geçen *‘Rabbimize asla bir ortak tanımayacağız. Rabbimizin şanı çok yücedir. O ne eş, ne de çocuk edinmiştir.’* ve *‘Allah yoluna davet eden’* ifadeleri tevhid inancını; Hz. Musa’dan (as) bahsetmeleri ve *‘davet eden elçi’* ifadesi nübüvvet inancını; *‘Allah’ın ölen hiçbir kimseyi diriltmeyeceğini zannetmişler.’* ifadesi ile *‘günahların affedilmesi’* ve *‘acı bir azaptan kurtulması’* ifadeleri ahiret inancını göstermektedir. Yine bunlarla beraber *‘Biz gerçekten, doğru yolu gösteren harikulade bir Kur’an dinledik.’* ile *‘Biz Musa’dan sonra gönderilen, kendisinden önceki vahiyleri tasdik eden, gerçeğe ve dosdoğru yola götüren bir kitap dinledik.’* ibareleri ise kitaplara iman ettiklerini göstermektedir.

²⁴⁸ Ahkaf 46/ 29-31.

²⁴⁹ Cin 72/ 1-7.

Cinlerin de mükellef bir varlık olduğunu, Razi, Cin suresinde geçen ‘*De ki*’ lafzıyla ifade ederek şu yorumda bulunur: “Bu ifade Allah’ın cin hadisesi hakkında kendisine (Resulüne) vahyettiği şeyleri, ashabına açıklamasını emreden bir ifadedir ve bunda şu faydalar vardır:

1) Ashab bu sayede, Hz. Peygamber’in (sas) insanlara peygamber olarak gönderildiği, cinlere de peygamber olarak gönderildiğini bilip anlamış olacak.

2) Kureyş, cinlerin bunca tekebbürlerine – diretmelerine rağmen, Kur’an’ı duyunca onun mucize olduğunu anladıklarını ve onu getiren peygambere hemen iman ettiklerini anlayacaklar.

3) Cinler topluluğu da, böylece kendilerinin insanlar gibi mükellef olduklarını anlayacaklar.”²⁵⁰

Cinlerin insanlar gibi sorumlu olduğunu anlatan en açık delillerden biri de, Rahman suresidir. Her bir nimetin sayılmasından sonraki soruların cinleri ve insanları muhatap olarak onlara yönlendirilmesi, bize bunu göstermektedir.

Esasen Rahman suresi, insanlarla cinlerin yaratılış, sorumluluk, mükâfat ve ceza gibi pek çok ortak yanlarından bahsetmektedir. Kâinatın bir ahenk üzere yaratılıp, her şeyin Allah’ın elinde olduğu vurgulanmaktadır. Bütün bunlardan sonra da cin ve insanın yaratılışına geçilip; bu iki taifenin vazife, sorumluluk ve akıbetleri dile getirilmektedir.

Cinlerin mükellef olduğuna dair Rahman suresinin 31–34 ayetleri arasını delil getiren Seyyid Sabık, daha sonra bu ayetleri şöyle tefsir eder: “*Ey cin ve ins topluluğu! Eğer hesaptan kaçmak için göklerin ve yerin herhangi bir tarafına kaçmaya gücünüz yetiyorsa arkanıza bakmadan kaçın. Ancak bunu sadece Allah’ın vereceği güçle yapabilirsiniz.*”²⁵¹

Son olarak bu başlık altında İbn-i Teymiyye’nin görüşlerine yer vermek istiyoruz: “Bir insanın bilmesi gerekir ki; Allah, Hz. Muhammed’i (sas) bütün sekaleyn’e yani cinlere ve insanlara peygamber olarak göndermiştir. Bu sebeple onların Allah Resulü’ne (sas) ve O’nun getirdiklerine iman etmeleri; Allah’ın ve Resulü’nün (sas) helal kıldığını helal, haram kıldığını haram, vacip kıldığını vacip bilmeleri; Allah’ın ve Resulü’nün (sas) sevdiklerini sevip, Onların kerih gördüğünü kerih görmeleri gerekir. Hz. Muhammed’in (sas) peygamberliğiyle ilgili delilleri görüp de O’na iman etmeyen insan

²⁵⁰ Razi, *Mefâtihu’l-Gayb*, XXII, 174.

²⁵¹ Sâbık, *el-Akâidu’l-İslamiyye*, s.135.

ve cinlere, daha önceden kendilerine peygamber gelip de peygamberlerini inkâr eden kimselerin başına gelen azabı Allah onlara da verir. Bu sahabenin, onlara en güzel şekilde tabi olmuş kimselerin, Müslümanların imamlarının, ehl-i sünnet ve sair Müslüman taifelerinin ittifak ettikleri asıl bir meseledir.”²⁵²

2. Gaybı Bilmemeleri

Cinler kesinlikle gaybı bilmezler. Onların gaybı bilmediklerine bir delil olarak Sebe suresinde şöyle buyrulur: “*Süleyman’ın ölüm fermanını çıkarmamızdan sonra, cinler ve çevresindekiler onun öldüğünü, ancak dayandığı asasını bir ağaç kurdunun yemesi sonucunda, kendisinin yere yıkılmasından sonra anlayabildiler. O yere düşünce cinler kesin olarak anladılar ki şayet gaybı bilmiş olsalardı kendilerini zelil ve perişan eden angarya işlerde devam edip gitmezlerdi.*”²⁵³

Rivayet edildiğine göre, Süleyman (as) ölüm meleğine eceli geldiğinde kendisine bildirmesini istemişti. Süleyman’ın (as) ölümüne bir an kala melek gelir ve ecelinin geldiğini ona bildirir. Bunun üzerine o şeytanları çağırır ve onlara kapısı olmayan sırcadan bir saray yapmalarını emreder. Sonra asasına dayanır. O bu halde yani asasına dayanmış iken ölüm meleği onun canını alır. Cinler ise onun önünde canhıraşane çalışıp onun yaşadığını zanneder. Derken Allah bir ağaç kurdu gönderir ve onun asasının gövdesini kemirmesini emreder. Asa iyice zayıfladıktan sonra Süleyman’ın (as) cesedi yere düşer. Süleyman’ın (as) vefat etmiş olduğunu gören cinler de dağılıp giderler. Esbağ’ın dediğine göre Süleyman (as) bir yıl boyunca ölü bir halde asasına dayalı kalmıştı. Seleften de bazıları buna benzer rivayetlerde bulunmuşlardır.²⁵⁴

Yukarıdaki ayet apaçık ve gayet net olarak cinlerin gaybı bilmediklerine dair bir hüccettir. Bununla beraber onların gaybı bilmediklerini zımnî bir şekilde anlatan ayetler de vardır.

Neml suresi 38–39. ayetlerde şöyle buyrulur: “*İçinizden kim onun tahtını bana getirebilir? dedi. Cinlerden mağrur ve iddiacı bir ifrit: ‘Ben’ dedi, ‘Sen makamından kalkmadan, onu sana getiririm. Benim onu taşımaya gücüm yeter, hem de zayi etmeden güvenilir bir tarzda getirecek emin bir kimseyim.*” Şayet cinler gaybı bilmiş olsalardı

²⁵² İbn-i Teymiyye, *Mecmû’l-Fetâvâ*, XIX, 9; Ayrıca bkz. Hasan Basrî, Dahhak, Malik b. Enes, İbn-i Ebi Leyla, insanlar gibi cinlerin de mükellef olduğunu dolayısıyla sevaba mazhar olacaklarını ve ikaba da maruz kalacaklarını ifade ederler. (Nevevî, *el-Minhâc*, IV/169.)

²⁵³ Sebe 34/14.

²⁵⁴ İbn-i Kesir, *Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim*, III, 131.

Hız. Süleyman'ın (as) böyle bir istekte bulunacaklarını bilebilir, Hız. Süleyman (as) daha tahtı istemeden onu getirir ve Hız. Süleyman'a (as) kendini kanıtlamak zorunda kalmazdı.

Yine Cın suresi 5. ayette şöyle buyrulur: “*Biz de insanları ve cinleri Allah hakkında yalan söylemez sanmışız.*” Ayetin Arapça lafzında “لن” ifadesi kullanılır ki, tekid-i nefy-i istikbal yani gelecekte bir şeyin kesinlikle olmayacağı manasına gelir. Bu lafzı göz önünde bulundurduğumuzda cinler, kesinlikle ne insanların ne de cinlerin Allah hakkında yalan söylemeyeceklerini sanıyorlardı. şayet gaybı bilselerdi böyle bir ifade kullanmazlardı.

Cın suresi 8–9. ayetlerinde ise şöyle denir: “*Biz göğede çıkmak istedik. Bir de ne görelim: orası sert ve kuvvetli bekçiler şihablar (alevler, roket gibi mermiler)le dolu! Önceleri biz göğün bazı yerlerinde oturup dinleme merkezleri edinirdik. Ama şimdi kim dinlemeye kalkışırsa, derhal kendini gözetleyip izleyen bir alevle karşılaşıyor.*” Ayetten anlaşıldığı üzere cinler önceleri göğede çıkıp rahat rahat oradan haber çalıyor ve hiçbir şey olmuyordu. Ancak daha sonra kendilerine gökten haber çalma yasaklanmış ve bunun için oraya çıkmak isteyenler ateş yağmuruna tutulmuştur. şayet cinler gaybı bilselerdi göğede çıktıklarında kendilerini bekleyen ateş toplarından haberdar olurlardı ve ona göre tedbirli davranırlardı.

Buna ilaveten cinlerin gaybı bilmemelerine yine zimmî bir şekilde işaret eden hadisler de vardır.

İbn-i Abbas'tan (ra) gelen bir rivayette cinler rahat bir şekilde gökten haber çalabildikleri ifade edilmektedir. Yine bir gün haber çalmak için göğede çıktıklarında peşlerine takılan ateş topları görürler. Bunun sebebini araştırmak için dünyayı gezerler ve Tihame tarafına giden bir kısım Allah Resulü'nün (sas) ashabıyla sabah namazını kıldığını ve Kur'an okuduğuna şahit olur. Ve böylece Kur'an'ın nüzülü sebebiyle gökten haber çalmalarının yasaklandığını anlarlar.²⁵⁵ Bu hadise cinlerin gayba muttali olmadığını gösterir. şayet gaybı bilselerdi Kur'an'ın nazil olduğunu ve gök kapılarının artık kendilerine ebediyen kapalı olduğunu anlardı. Yine aynı şekilde bütün dünyayı gezme zahmetine katlanmaz doğruca Tihame taraflarına giderlerdi.

Ebu Hureyre'nin (ra) rivayet ettiğedi hadiste de cinler Allah Resulü'ne (sas) gelip neyi yiyebileceklerini (kendilerine neyin helal olduğunu) sormuşlar. Allah Resulü de

²⁵⁵Buharî, Tefsir, Cinn 1, Ezan 105; Müslim, Salat 449; Tirmizî, Tefsir, Cinn,3320.

(sas) kemiğin onlara helal olduğunu ifade buyurmuştur.²⁵⁶ Bu rivayet de onların gaybı bilmediklerini göstermektedir. Zira gaybı bilmiş olsalardı neyi yiyebilip neyi yiyemeyeceklerini gelip Allah Resulü'ne (sas) sormazlardı.

Yukarıdaki ayetler ve hadisler cinlerin kesinlikle gaybı bilmediklerini göstermektedir. Ancak cinler insanlara nazaran uzun ömürlü oldukları ve çok kısa sürede çok uzun mesafeleri aştıkları için irtibatlı oldukları kimselere bazı şeyler fısıldayabilirler. Bu da onların gaybı bildikleri manasına gelmez. Sadece herkesçe malum olacak şeylere herkesten az bir zaman önce muttali olurlar.

Razi cinlerin gaybı bilip bilmemeleri ile ilgili olarak şunları ifade eder: “Âlimler, cinlerin gaybı bilip bilmediği konusunda ihtilaf etmiştir. Cenâb-ı Allah, Kur'an'da, cinlerin Hz. Süleyman'ın (as) ölümünden sonra bir müddet daha esaret ve hapsinde kaldıklarını, onun öldüğünü bilemediklerini açıklamıştır. Bu onların gaybı bilmediğini gösterir. Bazı âlimler, cinlerin gaybı bildiklerini söylemişlerdir. Fakat bunlar bazı hususlarda ihtilaf etmişlerdir. Bunlardan bir kısmı, cinler içinde, göklere yükselen veya göklere yaklaşan ve meleklerin diliyle bazı gayb haberlerini bildirenler bulunduğunu söylemişlerdir. Bunlardan bir kısmı da cinlerin gaybı bilme hususunda başka yolları olduğunu ve o yolları ancak Allah Teâlâ'nın bilebileceğini söylerler. Bil ki, bu ve benzeri konulara kapı açmak zan ve kuruntulardan başka bir şey ifade etmez.”²⁵⁷

3. Cinlere Peygamber Gönderilmesi

Cinlerin yaratılış maksadı -insanlar gibi- sadece kulluktur. Ve onlar da insanlar gibi mükelleftirler.

Vakıa bundan ibaret olduğuna göre mükellef olan cinlere mükellefiyetlerini bildirecek, onları doğru yola sevk edip acı bir azaptan kurtaracak ve Allah'ın hükümlerini onlara öğretecek bir elçi gelmiş midir? Gelmişse bu elçi insanlardan mıdır, cinlerden midir?

Allah-u Teâlâ En'am suresi 130. ayetinde cinlere de peygamber gönderildiğini ifade eder. Ancak ulemanın ihtilaf ettiği mesele gönderilen elçilerin insan mı yoksa cin mi oluşudur.

²⁵⁶ Buharî, Kitabu Menakıbi'l-Ensar, 1580.

²⁵⁷ Razî, *Mefâtihu'l-Gayb*, I, 120.

Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor: “*Ey cin ve insan topluluğu! İçinizden size ayetlerimi anlatan ve bu gününüzle karşılaşacağınızı bildirerek sizi uyaran peygamberler gelmedi mi? ‘Ey yüce Rabbimiz! Kendi aleyhimize şahidiz.’ diyecekler. Dünya hayatı onları aldatmıştı. Böylece kendilerinin kâfir olduklarına, yine kendileri şahitlik ettiler.*”²⁵⁸

Bu ayet-i kerimede geçen “مِنْكُمْ” lafzı ulemayı gönderilen elçilerin cinsi konusunda ihtilafa sevk etmiştir. Bu cümleden olmak üzere burada farklı görüşleri serdedeceğiz.

a) Cinlerden peygamber gelmeyeceğini iddia edenlerin görüşleri:

İmam Suyuti (v.911) cinlerden peygamber gelmeyeceğini söyleyip bu çerçevede şunları ifade eder: “Selef – halef cumhur-u ulema cinlerden nebi ve resulün kesinlikle gelmediğine ittifak etmişlerdir. İbn-i Abbas, Kelbî ve Ebu Ubeyd de bu şekilde düşüncelerini belirtmişlerdir.”²⁵⁹

İbn-i Kesir de cinlerden resul gelmeyeceğini resulün sadece insandan olabileceğini söyler. O, İbn-i Abbas’ın “*rusül (rasuller) Âdemoğlundan, nüzur (uyarıcılar) ise cinlerdendir.*” sözünü naklettikten sonra, cinlerden resul gelmeyeceğine dair Nisa Suresi 163-165 arası ayetleri ve Ankebut suresi 27. ayetini delil olarak getirir ve şöyle der: “Allah nübüvvet ve kitabı Hz. İbrahim’den (as) sonra o’nun zürriyetine münhasır kıldı. Hiç kimse nübüvvet Hz. İbrahim’den (as) önce cinlerdeydi Hz. İbrahim’in (as) gönderilmesiyle kesildi diyemez.” Bu çerçevede İbni Kesir şunu da ifade eder “Bu babda malumdur ki cinler insanlara tabidir.” Buna da delil olarak Ahkaf suresi 29-32 arası ayetleridir.²⁶⁰

Son devrin âlimlerinden olan Elmalılı da yukarıda ifade edilen görüşleri tasdik eder mahiyette şöyle der: “İns ve cinn hepsinin bir topluluk olabilmesinden anlaşılır ki, insan topluluğunun rusulü, cin topluluğunun da rusulü demektir. Ve her Peygamber’e, ins ve cinn şeytanlarının düşman olması bununla da alakadardır.”²⁶¹

b) Cinlerden peygamber geleceğini iddia edenlerin görüşleri:

²⁵⁸ En’am 6/130.

²⁵⁹ Suyutî, Abdurrahman b. Ebibekir Celaluddin (v.911) , *Lukatu’l-Mercan fî Ahkâmi’l-Cânn*, Daru’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1. Baskı, Beyrut 1986, s.72; Şiblî, *Akâmu’l-Mercân*, s.44.

²⁶⁰ İbn-i Kesir, *Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim*, III, 340-341.

²⁶¹ Elmalılı, Hak Dîni Kur’an Dili, IV, 6.

Tabii'nin imamlarından Dahhak'a (v. 105) böyle bir soru yöneltildiğinde En'am suresi 130. ayeti okur ve bu ayetin cinlerden de peygamber olduğuna dair bir delil olduğunu belirtir.²⁶²

Bu görüşü destekleyici şekilde Şiblî İshak'tan şöyle bir nakilde bulunur; Cinler, Allah'ın dumansız ateşten yarattığı kullarıdır. Henüz dünyada insanın isminden dahi eser yokken, Cenâb-ı Hak cinleri yaratmış ve dünyanın imarını onlara yaptırmıştır. Fakat onlar daha sonraları yeryüzünde fesat çıkarıp ilk babaları olan Cân'la gönderilen ilâhî ahkâmı unutup şirazeden çıkınca, Allah (cc) da, tekrar Yusuf isminde bir peygamber gönderdi; ama onu da şehit ettiler. Bunun üzerine cinler, göklerin sakinleri tarafından yeryüzünden uzaklaştırılıp denizlere sürüldüler.²⁶³

Şiblî ibn-i Hazm'ın konuyla ilgili olarak şu sözlerini de nakleder: "Elbette Hz. Muhammed'den (sas) önce cinlere insanlardan bir nebi gönderilmedi. Çünkü cinler insan kavminden değildir. Bunun delili Allah Resulü'nün (sas) "*Nebi hasseten kendi kavmine gönderilir.*" şeklindeki sözüdür. Yakînî bir şekilde biliyoruz ki cinlere kendi içlerinden enbiya gelmiştir. En'am suresi 130. ayeti de buna işaret eder.²⁶⁴ Şiblî'nin cinlerden peygamber geleceğini destekleyecek mahiyette yer verdiği diğer bir rivayet de İbni Abbas'tan mervi: "*Yedi kat yerin her birinde sizin nebileriniz gibi nebiler, Âdeminiz gibi Âdem, Nuhunuz gibi Nuh, İbrahiminiz gibi İbrahim ve İsanız gibi İsa vardır.*"²⁶⁵

Konuyla ilgili olarak üçüncü bir görüşün sahibi olarak zikredebileceğimiz Seyyid Kutup(v.1966) ise, Cenâb-ı Hakk'ın bu konudaki ilmi Kendine özgü ilim kapsamında tuttuğunu, bundan ötesini kurcalamanın herhangi bir faydasının olmayacağını ifade eder.²⁶⁶

Son olarak bu başlık altında Mehmet Şeker'in *Metafizik Âlemin Sakinleri Melekler ve Cinler* isimli eserindeki bilgilere -konuyu hülasa edici bir özelliği sahip olması bakımından- yer vermek istiyoruz:

"Seleften bazıları, insanlara gönderilen peygamberlerin cinlere de gönderildiğini söylerken -ki bu cumhurun görüşüdür- kimileri de cinlere ayrı peygamberlerin

²⁶² ed-Dahhak, Ebu'l-Kasım b. Muzahim el-Belhî el-Hilâlî el Horasanî (v. 105), *Tefsiru'l-Dahhak*, I-II, Daru's-Salam, thk. (Muhammed Şükri Ahmed ez-Zavitî), 1. Baskı, Kahire 1999, I, 352.

²⁶³ Şiblî, *Akâmu'l-Mercân*, s.14.

²⁶⁴ Şiblî, a.g.e, s.44.

²⁶⁵ Şiblî, a.g.e, s.45.

²⁶⁶ Kutup, Seyyid İbrahim Hüseyin eş-Şaribî (v.1966), *Fi Zilâli'l-Kur'an*, I-VI, Daru's-Şurûk, Mısır 1988, III, 1209.

gönderildiğini söylemiş ve bu görüşlerini çeşitli delillerle ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu hususta, farklı bir düşünce olarak, bu iki görüşün telifi istikametindedir:

1. İnsanlar henüz yaratılmadan önce gelip geçen cin taifesinin, o devrede yeryüzünün halifesi olması itibarıyla, onlara kendi içlerinden peygamberlerin gönderilmiş olması ve bu peygamberlerin, kendilerine yüklenen irşad ve tebliğ vazifesini ifa etmeleri, o dönem itibarıyla gayet tabîydi. Zira cinlerin mükellef olmaları bunu gerektiriyordu ki, daha önce zikrettiğimiz ayet ve hadisler de bu hususu desteklemektedir.

2. Hz. Âdem'in (as) yaratılıp halife kılınmasından sonra ise, cinler insanlara tâbi varlıklar hâline getirildiklerinden, bu dönemden sonra insanlara gönderilen peygamberler, aynı zamanda cinlere de gönderilmiş olabilirler. Zaten, İslâm âlimlerinin büyük çoğunluğu da bu görüşü savunmaktadır.

3. Her iki görüşü telif edecek önemli bir nokta da bence şu olmaktadır: Kendisine kitap veya şeriat verilen peygamberler, kendilerine bağlı olan diğer peygamberleri, Cenâb-ı Hakk'ın emirlerini esas alarak onları tavzif edebilmekte ve irşad adına onları yönlendirmektedirler. İhtimal bu peygamberler kendilerine inanan cinlerin bazılarını da istihdam ediyor ve onları cin taifelerini irşad etmede vazifelendiriyorlardı.

Bunun açık örneğini Efendimiz'in hayat-ı seniyyelerinde çok bariz olarak görmekteyiz. Şöyle ki, cinler, "Nahle" denilen yerde Efendimiz'i dinleyip, ardından da kendi kavim ve kabilelerini irşada gitmişlerdi ki, bu topluluk, Kur'ân'da, "Münzirîn" (Uyarıcılar) ismiyle anılmaktadır. Haddizatında bu sıfat, Kur'ân-ı Kerim'de sadece peygamberler için kullanılan bir tabirdir. Âyette: *"Bir zaman cinlerden bir topluluğu, Kur'ân dinlemek üzere sana yöneltmiştik. O'na gittiklerinde birbirlerine 'Susun!' dediler. (Okuma) Bitince de 'uyarıcılar' olarak kavimlerine döndüler."* şeklinde buyrulur.

Hulâsa, insanoğlu yaratıldıktan sonra, artık cinlerden peygamber gönderilmemiş gibi bir anlayış güçlü gibi görünmektedir. Kur'ân'ın "Münzir" dediği cin taifesine, illâ da peygamber denilecekse, *"peygamberler tarafından tavzif olunan"* mânâsında peygamber demek olur ki, böyle bir tesmiye yerinde olmasa gerek."²⁶⁷

²⁶⁷ Şeker, Mehmet, *Metafizik Âlemin Sakinleri Melekler ve Cinler*, Işık yay., İstanbul 2007, s. 99-100.

4. Allah Resulü'nün (sas) Cinlere ve İnsanlara Peygamber Olarak Gönderilmesi

Allah Resulü (sas) sadece bir kavme mi gelmiştir, yoksa bütün insanlara mı? Veya sadece insanlara mı gelmiş yoksa nübüvveti cinleri de kapsar mı? İşte bu ve benzeri soruların cevabını Kur'an'da bulmaya çalışacağız.

O'nun, cinlerin de peygamberi olduğuna işaret eden ayetlerin bazıları şunlardır:

1. *“De ki: “Yemin ederim! Eğer insanlar ve cinler, bu Kur'an'ın benzerini yapmak için bir araya toplansalar, hatta birbirlerine destek olup güçlerini birleştirseler bile, yine de onun gibi bir kitap meydana getiremezler.”*²⁶⁸ Kur'an-ı Kerim bu ayetiyle cinler ve insanlara Kur'an'ın bir mislini getirmeleri ile ilgili meydan okuyup onlara şu mesajı vermektedir: Siz ey insanlar ve ey cinler! Kur'an-ı Kerim'in bir mislini getiremezsiniz. Birbirinize destek verseniz de bir benzerini ortaya koyamazsınız.

Kur'an'ın cinler ve insanları muhatap alarak meydan okuması onun hükmünün cinleri de kapsadığını gösterir ki bu da Hz. Muhammed'in (sas) peygamberliğinin cinleri de içine alan bir şümule sahip olduğunu ortaya koyar.

2. *“.....Şu Kur'an bana sizi ve kendisine ulaşan herkesi uyarmam için vahyolundu.....”*²⁶⁹

Kurtubî, Mukatil'den bu ayetle ilgili olarak şunu nakleder: “Kur'an insan ve cinden kime ulaşırsa onun için bir nezirdir, uyarıcıdır.”²⁷⁰ Âlusî de aynı rivayeti tefsirinde nakleder.²⁷¹

3. *“Hani Biz bir vakit cinlerden bir kısmını Kur'an dinlemeleri için sana göndermiştik. Kur'an'ı işitip dinleyecek yere gelince birbirlerine: ‘Susun, dinleyin!’ dediler. Okuma tamamlanınca kendi toplumlarına birer uyarıcı olarak döndüler. ‘Ey milletimiz!’ dediler, ‘Biz Musa’dan sonra gönderilen, kendisinden önceki vahiyleri tasdik eden, gerçeğe ve dosdoğru yola götüren bir kitap dinledik. Ey milletimiz! Allah yoluna davet eden bu elçinin çağrısını kabul ve ona iman edin ki Allah da sizin günahlarınızı affetsin ve gayet acı bir azaptan sizi kurtarsın.”*²⁷²

²⁶⁸ İsra 17/ 88.

²⁶⁹ En'am 6/19.

²⁷⁰ Kurtubî, *el- Câmî'u li Ahkâmi'l- Kur'an*, VII, 337.

²⁷¹ Âlusî, *Ruhu'l-Me'anî*, VII, 119.

²⁷² Ahkaf 46/ 29-31.

4. “De ki: Bana vahyolunduğuna göre, bir cin cemaati Kur’an’ı dinledikten sonra şöyle dediler: Biz gerçekten, doğru yolu gösteren harikulade bir Kur’an dinledik. Bundan böyle Rabbimize asla bir ortak tanımayacağız.”²⁷³

5. “İşte bunun içindir ki ey Resulüm, Biz seni bütün âlemler için sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik.”²⁷⁴

Bu son ayette geçen “للعالمين” lafzı risaletinin umumiyetini gösterir. Nitekim Taberî bu çerçevede İbn Abbas’ın şu sözünü nakleder: “Allah Hz. Muhammed’i (sas) bütün âlemlere rahmet olarak göndermiştir.”²⁷⁵ İmam Suyutî de Ebu Umâme’nin şu rivayetine yer verir: “Allah beni âlemlere rahmet ve müttakîlere hidayet kaynağı olarak gönderdi.”²⁷⁶

6. “Hayır ve bereketi ne muazzamdır o Zatın ki bütün âlemleri uyarsın diye o has kuluna doğruyu eğriden ayıran Furkan’ı indirdi.”²⁷⁷

Bu ayette de geçen “للعالمين” lafzı yine Hz. Muhammed’in (sas) risaletinin şümulünü gösterir. Bununla alakalı olarak Elmalılı şu ifadelerde bulunur: “Fatiha’da tafsil olduğu üzere âlem kelimesi, Allah Teâla’nın zat ve sıfatı dışındaher şey için kullanılır, çoğul kullanılması da bütün her şeyi kapsadığını ifade eder. Onun için burada bazı müfessirler, “رحمة للعالمين” sözünü Hazret-i Peygamber’in bütün mahlûkatagönderildiğinedair delil olarak göstermişlerdir. Lakin akli olmayanları uyarmanın hikmet ve faidesi anlaşılabilir. Binaenaleyh burada Fatiha’daki gibi geneli kapsadığına işaret yoktur. Burada ‘Âlemîn’ kelimesi zahirî manayla akıl sahipleri için kullanılabilir. Cumhuriyetin kavli, budur. Akıl sahipleriâlemleri ise ins-ü cin ve melaikedir. Alûsî, tefsirinde der ki: “Allah Resulü’nüninse ve cinnegönderildiği, dinde bizzarure malumdur. Bunu inkâr edenkâfir olur. Sübkî gibi bir grup tahkik ehli meleklerle dahi gönderildiğini söylemişler ve bazıları bu ayeti delil olarak göstermişlerdir. Masum olanlara gönderilmesinin ifadesi de, davetine ittiba ile şerefine hizmettir.”²⁷⁸

²⁷³ Cin 72/ 1-2.

²⁷⁴ Enbiya 21/ 107.

²⁷⁵ Taberî, *Câmiu’l-Beyan*, XVI, 441.

²⁷⁶ Suyutî, Abdurrahman b. Ebibekir Celaluddin (v.911), *ed-Durru’l-Mensûrfî’t-Tefsiri bi’l-Me’sûr*, I-XVII, Merkezü Hicr li’l-Buhûs ve’d-Dirasâti’l-Arabiyyeti ve’l-İslamiyye, 1. Baskı, Kahire 2003, X, 405. Ayrıca bkz.Elmalılı, *Hak Dîni Kur’an Dili*, V, 495.

²⁷⁷ Furkan 25/ 1.

²⁷⁸ Elmalılı, a.g.e, VI, 77.

7. *“Bu, olsa olsa bütün âlemlere bir öğüttür, bir uyarıdır!”*²⁷⁹

Müslümanlardan hiç kimse Hz. Muhammed’in bütün cinlere ve insanlara gönderildiğine dair ihtilaf etmedi. Buna delil ise Sahihayn’da geçen şu hadistir: “Cabir b. Abdillah Allah Resulü’nden şöyle rivayet eder: *“Daha önce hiçbir peygambere verilmeyen beş şey bana verildi.....önceki peygamberler hassaten kendi kavimlerine gönderildi, ben ise bütün insanlara gönderildim.”*²⁸⁰ İbnAkîl bu ibarede geçen “الناس” lafzıyla ilgili şunları der: “‘Nas’ sözcüğü lügat manada ‘cin’ sözcüğünü içinde barındırabilir. Ragıb da: “‘Nas’ sözcüğü bütün fikir ve görüş sahibi canlıları kapsar. Cinlerin de fikir ve görüşleri vardır.”²⁸¹

F. Razî Cin suresinin başında geçen “قل” lafzıyla ilgili şunları ifade eder: “Allah’ın cin hadisesi hakkında kendisine vahyettiği şeyleri, ashabına açıklamasını emreden bir ifadedir ve bunda şu faydalar vardır: Ashap bu sayede, Hz. Peygamber’in (sas) insanlara peygamber olarak gönderildiği, cinlere de peygamber olarak gönderildiğini bilip anlamış olacak.”²⁸²

Nursî de bu yorumları özetleyici şekilde Hz. Muhammed’in (sas) neshedilmeyen bir şeriat ve bütün cin ve insanları kapsayan bir davet sahibi olduğunu ifade eder.²⁸³

5. Cinlerin Kur’an’ı İştihalleri ve Hz. Peygamber’in (sas) Cinleri İrşadı:

Kur’an-ı Kerim’de cinlerin Allah Resulü’nü (sas) dinlediklerini gösteren, anlamı gayet açık ayet-i kerimeler vardır. Şimdi bu ayetleri ve onlarla alakalı yorumları arz etmeye çalışacağız.

Ahkaf suresinde Allah-u Teâlâ cinlerin Kur’an’ı işittiklerinden bahsetmektedir. Mealen şöyle buyrulmaktadır: *“Hani Biz bir vakit cinlerden bir takımını Kur’an dinlemeleri için sana göndermiştik.”*²⁸⁴ “- Biz hakiki hayranlık veren bir Kur’an dinledik ki o, Hakk’a ve doğruya götürüyor. Bundan dolayı biz de ona iman ettik. Rabbimize (bundan sonra) hiçbir şeyi asla ortak tutmayacağız..”²⁸⁵

Razî birinci ayetle ilgili olarak iki görüş nakletmektedir. Said b. Cübeyr’den naklettiği birinci görüşe göre, cinler, göklerin taşlanmak suretiyle korunmasını ve

²⁷⁹ Sâd 38/ 87; Kalem 68/ 52; Tekvîr 81/ 27.

²⁸⁰ Buharî, Teyemmüm, 335; Müslim, Kitabu’l-Mesacid, 520.

²⁸¹ Şiblî, *Akâmu’l-Mercân*, s.46.

²⁸² Razî, *Mefâtihu’l-Gayb*, XXII, 174.

²⁸³ Nursî, Bediüzzaman Said, *Mektubat*, Işık yay. İzmir 2004, s.200.

²⁸⁴ Ahkaf 46/29.

²⁸⁵ Cin 72/1-2.

gözetilmesini gerektiren sebebi araştırmak için gezinirken, Taif dönüşü Batn-ı Nahle’de Allah Resulü (sas) sabah namazını kılarken onunla karşılaşmışlardır. Diğer görüşe göre ise; Allah, Peygamberine cinleri de uyarmasını onları kendisine davet etmesini ve onlara Kur’an okumasını emretmişti. Böylece Allah, peygamberden Kur’an’ı dinlesinler de kavimlerini uyarınlar diye, bir grup cinni O’na göndermişti.²⁸⁶

Cinler, Ahkaf suresinde anlatılan şekliyle uyarıcılar (Münzirîn) olarak kendi kavimlerine gittikten sonra, aşağıda da sıralanacağı gibi heyetler halinde tekrar Allah Resul’üne gelerek O’nu dinledikleri ve Allah Resul’ünün de cinleri irşad ettiği rivayet edilmektedir. Şimdi hadis külliyyatında yer alan rivayetlere yer vereceğiz.

1. Alkame’den: *“İbn-i Mesud (R.A)’a dedim ki; sizden kimse cin gecesinde Allah Rasulü’ne (s.a.s) refakat etti mi? ‘Hayır’, dedi, bizden kimse ona refakat etmedi. Ancak bir gece Onunla (s.a.s) beraberdik. Bir ara onu kaybettik. Kendisini vadilerde ve dağ yollarında aradık. Bulamayınca: ‘ yoksa uçurulmuş veya kaçırılmış olmasın?’ dedik. Böylece, geçirilmesi mümkün en kötü bir gece geçirdik. Sabah olunca bir de baktık hira tarafından geliyor. ‘Ey Allah’ın Resulü (s.a.s), biz seni kaybettik, çok aradık ve bulamadık. Bu sebeple geçirilmesi mümkün en fena bir gece geçirdik.’ dedik. ‘Bana cinlerin davetçisi geldi. Beraber gittik. Onlara Kur’an-ı Kerim okudum’ buyurdular. Sonra bizleri götürerek cinlerin izlerini ateşlerinin kalıntılarını bizlere gösterdi. Cinler kendisine yiyeceklerini sormuşlar, O’da: ‘elinize geçen, üzerine Allah’ın ismi zikredilmiş her kemik, olabildiği kadar bol etli olarak sizindir. Her deve ve et tersi de hayvanlarınızın yemidir.’ buyurmuşlar. Sonra Allah Resulü (s.a.s) bize şu tenbihte bulundu: ‘Sakin bu iki şeyle (kemik ve hayvan tersi) istinca etmeyin, çünkü onlar (cinni olan) din kardeşlerinizin yiyeceğidir.’”²⁸⁷*

2. Ebu Hureyre’den (r.a): Allah Resulü ona hitaben şöyle demişti: *“Bana Nasibîn cinlerinin bir heyeti gelmişti, ama ne iyi cinlerdi benden yiyecekleri olması için azık istediler, ben de kendileri için, rastladıkları her kemik ve hayvan dışkısında yiyecek bulmaları için Allah’a dua ettim.”*²⁸⁸

3. Allah Resulü (sas), Rahman suresini önce cin taifesine, sonra da gelip kendi ashabına okumuştur. Ashab, onu sessiz bir şekilde dinledikleri hâlde cinler, *“Rabbimizin*

²⁸⁶ Razî, a.g.e, XX, 50-51.

²⁸⁷ Buharî, Kitabu Menakıbı’l-Ensar, 32; Müslim, Salat 450; Tirmizî, Tefsir, Ahkâf,3254;Ebu Davut, Taharet 85.

²⁸⁸ Buharî, KitabuMenakıbı’l-Ensar, 1580.

hangi nimetini yalanlıyorsunuz?” âyetini işitince: “Rabbimizin hiçbir nimetini inkâr etmiyoruz. Hamd Sanadır yâ Rab!” hitabıyla karşılık vermiş ve Allah Resul’ünün (sas) takdirine mazhar olmuşlardır. O, cinlerin bu hâlini ashaba örnek gösterip ve: “Rabbimizin hangi nimetlerini inkâr ediyorsunuz?” ayeti okunduğunda sizler hiçbir şey demediniz; oysaki onlar: “Rabbimizin hiçbir ayetini inkâr etmiyoruz. Hamd Sanadır ya Rab!” karşılığını vermişlerdi, diyerek cinlerden övgüyle bahsetmişlerdi.²⁸⁹

4. Yine İbn Mesud (ra) şu vakayı rivayet etmiştir: “Allah Resulü (sas) elimden tuttu, beni dağların arka tarafına götürdü. Bulduğumuz yer tepelerin çok gerisinde kalmıştı. Allah Resulü (sas), etrafıma bir çizgi çizerek, ‘Bunun içinde dur ve ben gelinceye kadar ayrılma.’ dedi ve uzaklaştı. Zayıf bir rivayet de, şöyledir: “Ben dağlardan aşağıya koşuyor gibi, birçok karaltının O’nun etrafında hızla bir hâle meydana getirdiğini gördüm. Bir aralık “acaba Allah Resulü, Havazin’in hücumuna mı uğradı? Hiç olmazsa kılıcımı çekip onlarla savaşayım.” diye düşündüm. Fakat O’nun bana yerimden ayrılmamamı söylediğinden ötürü yerimde kaldım. Şafak sökünceye kadar da orada bekledim. Etrafta gürültüler, tarrakalar oluyordu... sanki ben başka bir alemde gibiydim. Allah Resulü geri geldiğinde beni dimdik ayakta gördü ve ‘Hala bekliyor musun?’ buyurdu. Ben de: ‘Ya Rasulallah, üç ay daha beklemem gerekseydi senin için yine beklerdim.’ deyince ‘Eğer bir lahza yerinden ayrılısaydın kıyamete kadar bir daha beni bulamazdın.’ buyurdu.”²⁹⁰

5. Yine İbn Mesud Hazretleri, Medine’de cereyan eden bir başka vak’ayı da şöyle nakleder: “Ashab-ı Suffa olarak bizler mescidin suffasında, halk tarafından yemeğe götürülmeyi bekliyorduk. Evrâd ü ezkârla meşgul olduğum için, herkes götürülmüş, ben unutulmuştum. Allah Resulü, yanımdan geçerken beni gördü ve ‘Kimsin sen?’ dedi. Ben de ‘İbn Mesud, yâ Resûlallah!’ dedim. ‘Gel benimle, galiba seni unuttular!’ ferman etti ve beni aldı, Ümmü Seleme’nin evine götürdü. Kapıya varınca bana: ‘Burada bekle, varsa sana bir şeyler hazırlayayım.’ buyurdular. Bir hayli zaman geçmiş olmasına rağmen dışarıya çıkmadı. Neden sonra hizmetçi bir kadın! ‘Resûl-i Ekrem evde bir şey bulamadı ve senin tekrar mescide gitmeni istedi.’ emrini getirince, ben de dönüp mescide geldim. Tam evrâd ü ezkâra yeniden başlamıştım ki, bir sahabi gelip, Allah Resulü’nün, tekrar beni istediğini haber verdi. Yanına girdiğimde Allah Resulü, elindeki

²⁸⁹ Hakim, Müstedrek, II, 515; Beyhakî, Ebubekir Ahmed b. Hüseyin (v.458) el-Câmiu li Şuabi’l-İman, I-VIII, Daru’l-Kutubi’l-İlmiyye, Beyrut 1410, IV, 101.

²⁹⁰ İbn-i Kesir, Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim, VII, 274-285; Kurtubi, el- Câmi’u li Ahkâmi’l- Kur’an, VI, 212.

hurma salkımı ile göğsüme dokunarak: ‘Bu gece benimle beraber geleceksin!’ dedi. Beraberce Medine’nin ‘Baki-i Gargad’ mezarlığına gittik. Bana ‘Sen burada kal!’ deyip benden uzaklaştı. O anda yine karaltıların sağdan-soldan Allah Resûlü’nün etrafını sardığını gördüm. Başları sanki bulutlarla bütünleşmiş uzun boylu, beyaz elbiseler içindeki bu siyah varlıklar, âdeta heyulalar gibi gözlerimin önünden geçiyordu. (Belki de kendi keyfiyetleri ile zuhur ediyorlardı.) Ve Allah Resûlü sabaha kadar, etrafını saran bu garib mahlûklara Kur’an okudu. Sonra da yanıma geldi ve Medine’ye döndük.”²⁹¹

6. Bir başka hâdiseyi yine İbn Mesud şöyle nakleder: “Allah Resûlü ile beraber bulunuyordum. Yanımızda birdenbire iki şekil belirdi ve O’na bunların kim olduğunu sordum. Efendimiz: ‘Cin tıfesi namaz kıldı. Bu ikisi ise, ille de senin arkanda namaz kılacağız diye beklediler.’ dedi. Ve bana ‘Yanında abdest almaya yetecek kadar su var mı?’ diye sordu. Ben de ‘Üzüm veya hurma usaresi var.’ dedim. ‘Temizdir.’ buyurdular. Ve ondan abdest alıp arkasındaki iki gölgeye namaz kıldırdı.”²⁹²

7. Hz. Enes’ten: “Bir ihtiyar, değneğine dayanmış olarak geldiğinde, ben Allah’ın Resulü ile beraber Mekke dağlarındaydım. Bunun üzerine Allah Resulü (sas), “Cinnî yürüyüşü ve nağmesi mi?” dedi. O ihtiyar da, “Evet” dedi. Müteakiben Allah Resulü, “Hangi cinlerdensin?” deyince o, “Ben, Hâme ibn Heym ibn Lakıs ibn İblis’im.” diye cevap verdi. Hz. Peygamber, “Seninle İblis arasında, ancak iki atanın geçmiş olduğunu görmekteyim. Binaenaleyh, senin üzerinden ne kadar yıl geçti?” deyince, bu cin, “Pek azı müstesna, dünyanın ömrünü yedim (yaşadım). Ben, Kabil Habil’i öldürürken, tepeler arasında geziyordum.” dedi ve gelip geçmiş olaylar hakkında pek çok şeyler anlattı.

Anlattıkları arasında şu da vardı: “Bana, İsa İbn Meryem, “Eğer Muhammed’le karşılaşırsan, benden ona selam söyle.” dedi. Ben de onun selamını şu anda sana tebliğ ettim ve sana da iman ettim.” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sas), “İsa’ya selam olsun. Ey Hâme, sana da selam olsun. İhtiyacın nedir?” deyince, o, “Musa bana, Tevrat’ı, İsa da bana, İncili öğretti. O halde sen de bana Kur’an’ı öğret.” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sas) ona, on sure öğretti. Hz. Peygamber (sas) ahirete göçtüğünde, bu cin yaşamaya devam ediyordu. Zira vefat haberini Hz. Peygamber (sas)

²⁹¹ İbn Kesir, a.g.e, VII, 283-284; Kurtubî, a.g.e, XVI, 210-213.

²⁹² Beyhakî, Ebubekir Ahmed b. Hüseyin (v.458), es-Sünenü’l-Kübra, I-XI, Daru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 3. Baskı, Beyrut 2003, I, 14.

bildirmemiştir. Ömer İbnu'l-Hattab da, "Ben onun hala yaşadığını sanıyorum." demiştir."²⁹³

Yukarıda zikrettiğimiz hadiseler Hz. Muhammed'in (sas) cinlere de peygamber olarak gönderildiğini ortaya koyar ki, cinlerle birden fazla olan bu görüşmeler, O'nun her seferinde cinlere ahkâmı belirttiğini de gösterir.

Allah Resulü'nün cinlerle birden fazla görüştüğüne ve cinlerin sayısına dair genel bir değerlendirme bâbında Elmalılı şunları ifade eder: "Allah-u Teâla'nın "*Cinlerden bir takımını Kur'an dinlemek üzere sana sevk etmiştik.*" (Ahkaf 46/29) buyurduğu cin neferinin kaç adet olduğu hakkında ehl-i tevil ihtilaf etmişlerdir. Bazısı yedi nefer idi dedi: Ezcümle İbn Abbas'tan İkrime demiştir ki: "Nusaybîn ahalisinden yedi nefer idiler. Rasulullah, onları kavimlerine Resul yaptı." Diğer bazıları da, "Dokuz idi." dediler. Ezcümle Zirr İbn Hubeyş demiştir ki: "Hazret-i Peygamber (sas) Batn-ı Nahle'de iken, "حضره ف لهما" ".....ona hazır oldular..."(Ahkaf 46/29) ayeti indi. Dokuz idiler. Birisi, Zevbea idi. "حضره ف لهما" ".....ona hazır oldular..."(Ahkaf 46/29) sözü, yani Allah'ın Resulü'ne yönlendirdiği cin neferleri, Peygamberin huzuruna vardıklarında demektir." Alûsî de şunları kaydetmiştir: "İbn Ebi Hatim'in Mücahid'den tahririne göre, yedi idiler. Üçü Harran'dan, dördü Nusaybîn'den. İsimleri de; Hasâ, Mesâ, Şasır, Masır, el-Erdevanyan, Serme, el-Ahkam yahud el-Ahkab idi." Taberânî, 'Evsat'ta ve İbn Merduye, cinnin, Allah Resulüne iki kere gönderildiğini nakletmişlerdir. Şihab-ı Hafacî de, Kazî haşiyesinde, Cin suresinde zikrelemiştir ki: 'Hadisler, cinnin gönderilmesi altı kere vuku bulduğuna delalet etmektedir. Rivayetlerde gerek adet ve gerek diğer hususta görülen ihtilaf da, bununla bağdaştırılmış olur.' Nitekim Ebu Nuaym, tahrir etmiştir ki: Nusaybîn'den dokuz nefer Batn-ı Nahle'den gittiler. Bunlar, fulan ve fulan ve fulan ve el-Erdevanyan ve el-Ahkab kavimlerine münzir olarak vardılar. Sonra da çıktılar. Allah Resulü'ne kavimleri tarafından elçi olarak geldiler. Üç yüz idiler. Hacun'a kadar geldiler. el-Ahkab geldi. Allah Resulü'ne (sas) selam verdi ve: "Kavmimiz sana kavuşmak üzere Hacun'da hazır bulunuyorlar." dedi. Allah Resulü de Hacun'da gecedan bir saatesöz verdi."İbn Ebi Hatim de İkrime'den, bu ayette (Ahkaf 46/39) onların Musul ceziresinden on iki bin oldukları tahrir eylemiştir. Bu adedi Keşşaf'ta da hikâye eder. Allah Resulü'nün onlara okuduğu sure Alak suresi idi." Bununla beraber Bahir'de İbn Ömer ve Cabir İbn

²⁹³el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, VI, 164.

Abdillah'dan (r.anhuma) nakletmiştir ki, Allah Resulü (sas) onlara, Rahman suresi okudu. “*Şimdi Rabbinizin hangi eltafına dersiniz yalan?*” (Rahman, 55/57) dedikçe, “Hayır, Rabbimizin âyâtından hiçbir şey tekzib etmeyiz. Ey Rabbimiz sana hamd olsun.” derlerdi.” Bir de Ebu Nuaym, “Delail”de, Allah Resulü’ne cinnin gelişi, nübüvvetin on birinci senesinde olduğunu tahrir eylemiştir. Bu kıssa (Ahkaf suresinde geçen), hicretten üç sene evvel idi. Denilen de bu manadadır.”²⁹⁴

6. Cinlerde Sahabilik

İslam âlimlerince benimsenen genel kabule göre sahabî, mü'min olarak Hz. Muhammed'i (sas) görüp O'nun sohbetinde bulunan kimsedir.²⁹⁵

Bu çerçevede İbn-i Hacer İsabe'sinde Sahabî'yi şöyle tanımlar: “Mümin olarak Hz. Muhammed'i (sas) uzun veya kısa, bir şekilde görüp, sohbetinde bulunan ve İslam üzere ölen kimsedir. Ondaki bir hadis rivayet etsin veya etmesin; onunla bir savaşa çıksın veya çıkmasın; onu sadece görüp de onunla oturmasın veya onunla oturup körlük gibi bir durumdan dolayı Onu göremesin (yine de sahabidir.)” İbn-i Hacer vermiş olduğu tarifte geçen ‘mümin’ ifadesinin bütün inanmış insan ve cinler için söz konusu olduğunu söyler.²⁹⁶ İbni Hacer'in bu ifadelerinden Allah Resulünü gören cinlerin de sahabe kavramı içine girdiğini anlamış oluyoruz.

Aliyyü'l-Kari(v.1014) de bu minvalde Sehavî'den şu ifadeleri nakleder: “بِه مؤمنا” ifadesine Onu gören ve Ona iman eden cinler de girer. Çünkü Allah Resulü (sas) hiç şüphe yok ki onlara da gönderilmiştir. Onlar da mükelleftirler, asileri ve itaat edenleri vardır. İbn-i Hazm Akdiye'sinde Kur'an'ı dinlemeye gelen cinlerin, sahabenin en faziletliyelerinden olduğunu söyler.²⁹⁷

Hâsılı bir kısım ulema tarafından mümin olarak Allah Resulünü (sas) görüp onun sohbetinde bulunan kimselerin “sahabî” kabul edilmesi gibi, onu gören her cin de “sahabî” kabul edilmiş ve aralarında hiçbir fark gözetilmemiştir.

²⁹⁴ Elmalılı, *Hak Dîni Kur'an Dili*, VII, 103-104.

²⁹⁵ Şakir, Ahmed Muhammed, *el-Bâisü'l-Hasîs Şerhu İhtisari Ulumi'l-Hadis li'l Hafız İbn Kesir*, Mektebetü'l-Mearif, Riyad 1415, s.163.

²⁹⁶ el-Askalanî, Ahmed b. Ali İbn-i Hacer (v.852), *el-İsabe fî Temyîzi's-Sahabe*, I-IX, Daru'l-Kutub bi'l-Ezher, Kahire 1853, I, 4-5.

²⁹⁷ el-Kari, Nureddin Ebu'l-Hasan Ali b. Sultan Muhammed (v.1014), *Şerhu Şerhi Nuhbetü'l-Fiker*, thk. (Abdulfettah Ebu Gudde), Daru'l-Erkam, Beyrut tsz., s.575; Ayrıca bkz. Çapan Ergün, *Kur'an-ı Kerim'de Sahabe*, Işık Yayınları, İstanbul 2004, s. 34.

Cinlerin Kur'an'ı dinleme anının tablolaştırıldığı Ahkâf suresinin tefsirlerinde, Kur'an'ı dinleyen cinlerin isimleri de verilmektedir. Sıralarsak; Hasâ, Mesâ, Şasır, Masır, el-Efhar, Zevbea, Saraka, Amr b. Cabir, el-Erdevanyan, Serme, el-Ahkamyahud el-Ahkab'tır.²⁹⁸

Sahabelerin hayatından bahseden Usdu'l-Gabe ve İsabe gibi eserlerde bazı cin sahabî isimleri verilmiştir. Onları nakledelim: Zevbea el-Cinnî, Allah Resulü (sas) tarafından ismi sonradan Abdullah diye değiştirilen Semhec el-Cinnî, Amr b. Cabir el-Cinnî, Amr ibn Tarık el-Cinnî, Amr b. Talak el-Cinnî²⁹⁹, Malik b. Malik el-Cinnî³⁰⁰, Verdân el-Cinnî, Ukbe b. Malik el-Cinnî bunlar Usdu'l-Gabe'de geçen isimlerdir.³⁰¹

Ebyad el-Cinnî (bu cinnin aynı zamanda Hâme ibn Heym ibn Lakıs ibn İblîs olduğu rivayet edilmektedir.)³⁰², el-Edres el-Cinnî, el-Erkam el-Cinnî, Hasâ el-Cinnî, Mesâ el-Cinnî, Hasır el-Cinnî, Hassan el-Cinnî, Hadır (خاضر) el-Cinnî, Zel'ab el-Cinnî, Suleyt veya Salît el-Cinnî, Şessar el-Cinnî, Abdunnur el-Cinnî, Useym veya Asîm el-Cinnî, Urfeta b. Semrâh veya Simrâh el-Cinnî, Lahkam el-Cinnî, Dessâr da denilen Malik b. Mûhelhel b. Eyyar el-Cinnî³⁰³, MâMerra el-Cinnî, Mutekid b. Mûhelhel b. Dessâr el-Cinnî, Mûnsee el-Cinnî, Faria el-Cinniye bunlar ise el-İsâbe'de geçen isimlerdir.³⁰⁴

Yukarıda sayılan cinlerin hayatı veya hayatından kesitler, zikredilen eserlerde anlatılmaktadır.

7. Müşahedelerde Cinler

İnsanlarla aynı dünyayı paylaşan cinlerin insanlara Allah'ın izni ve müsaadesiyle farklı şekillerde görülebileceğini evvelki başlıklar altında ele almaya çalışmıştık. Şimdi cinlerin müşahede edilebileceğine dair vuku bulmuş hadiselerle yer vereceğiz. Bunları da geçmişte vuku bulmuş ve günümüzde cereyan edenler olarak iki grup halinde ele alacağız.

²⁹⁸ Kurtubî, *el-Câmî'u li Ahkâmi'l-Kur'an*, XVI, 215; İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*, VII, 289; Yazır, *Hak Dîni Kur'an Dili*, VII, 103-104.

²⁹⁹ İbn Esir, İzzuddin Ebi'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Cezerî (v.630), *Usdu'l-Gabe fi Marifeti's-Sahabe*, I-VII, Daru'l-Fikr, Beyrut 1989, III, 740.

³⁰⁰ İbn Esir, a.g.e, IV, 271; el-Askalanî, *İsabe*, VI, 33.

³⁰¹ Bu isimler Usdu'l-Gabe'de farklı farklı yerlerde bulunduğundan ötürü bütün hepsine dipnot veremedik. Misal teşkil etmesi hasebiyle iki örnekle yetindik. Gerisini Usdu'l-Gabe'ye havele ediyoruz.

³⁰² el-Askalanî, a.g.e, I, 15.

³⁰³ el-Askalanî, a.g.e, VI, 35.

³⁰⁴ Bu isimler İsabe'de farklı farklı yerlerde bulunduğundan ötürü bütün hepsine dipnot veremedik. Misal teşkil etmesi hasebiyle iki örnekle yetindik. Gerisini İsabe'ye havele ediyoruz.

Geçmişte yaşanmış müşahedelerin bir kısmına sahabilerden başlamak istiyoruz.

1. Ebû Hüreyre (ra) anlatıyor: *“Ben zekât mallarını bekliyordum. Bir gece, birinin gelip bu malları karıştırdığını gördüm ve onu yakaladım. Ona, ‘Seni Resûlallah’a götüreceğim.’ dedim. O ise kendisinin, ihtiyaç sahibi olup aile fertlerine başka bakan kimsenin olmadığını, bundan dolayı da kendisini serbest bırakmamı istedi. Ben de bu hâline acıyıp onu serbest bıraktım. Ertesi gün Allah Resûlü’nün (sas) yanına geldim. Ben daha bir şey söylemeden Allah Resûlü (sas): ‘Yâ Ebâ Hüreyre! Dünkü esiri ne yaptın?’ diye bana o geceki macerayı sordu. Ben de ‘Yâ Resûlallah! Onu size getirecektim; ancak kendisinin fakir olduğunu ve ailesine bakacak kimsenin olmadığını söyleyince ben de vazgeçtim.’ deyince, Allah Resûlü, ‘Yalan söylüyor, o yine gelecektir.’ buyurdular. O akşam ben yine nöbet tuttum. Aynı şahıs yine geldi ama bu sefer kararım kesindi; ne kadar yalvarıp dil dökse de dinlemeyecek, onu tutup Allah Resûlü’ne götürecektim. O da, bu kararlı tavrımı görünce: ‘Şimdiye kadar söylediklerimin hepsi yalandı. Eğer beni bırakırsan sana, okuduğun zaman ben ve emsalimin şerrinden korunabileceğin bir dua öğretirim.’ diyerek kendisinin yalancı olduğunu itirafla Allah Resûlü’nü tasdik etmişti. Ben ise söyleyeceği duanın ne olduğunu merakla onu hemen bırakıverip dinlemeye başladım. Bunun üzerine o bana, ‘Ayetü’l-Kürsi’yi okumaya devam ettiğin müddetçe, bütün insî ve cinnî şeytanların şerrinden emin olursun.’ dedi. Ben de sabah Allah Resûlü’nün huzuruna geldim ve Allah Resûlü yine: ‘Esirine ne yaptın?’ diye sordu. Ben de olup-bitenleri anlattım. Sözümü bitirince de: ‘Yalancı ama sana doğruyu söylemiş.’ buyurdular. Ardından: ‘Onun kim olduğunu biliyor musun?’ diye sordu. Ben, ‘Hayır, yâ Resûlallah!’ dedim. Bana, onun şeytan olduğunu haber verdi.”³⁰⁵*

2. Hz. Âişe anlatıyor: *“Bilmeyerek, evde dolaşan bir canlıyı (muhtemelen bir yılanı kastediyor) öldürmüştüm. O gece rüyamda beni yüksek bir mahkemeye çağırdılar ve benim cinayet işlediğimi söylediler. ‘Hayır, ben kimseyi öldürmedim...’ dediysem de, ısrarlarından gündüz öldürdüğüm canlıyı kastettiklerini anlamıştım. Meğer o bir cinnî imiş. Kendimi müdafaa için: ‘O niçin eve gelip beni gözetliyor?’ deyince: ‘Hayır, o asla sana bakmak için gelmezdi. Hele saçın-başın açıkken, kat’iyen odana girmezdi. Fakat o, bir Kur’an aşığı idi. Resûlullah’tan ilk dinlediği Kur’an zevki, onu o kadar sarmıştı ki, Allah Resûlü’nden sonra o mânevî zevki, hep senin Kur’an’ında arardı. Evine gelişi de*

³⁰⁵ Buhârî, vekâlet 10; Tirmizî, Sevabu’l-Kur’an 3; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, V, 423.

işte bu sebepleydi...’ dediler.” Hz. Âişe diyor ki: “Uyandıgımda rüyanın dehşetinden kan ter içinde kalmıştım. Hatamı affettirmek için de, sadaka dağıtıp, bazı köleleri hürriyete kavuşturdum...”³⁰⁶

3. Süheylî, Ömer b. Abdülaziz’le alâkalı bir vak’ayı anlatıyor: “Ömer b. Abdülaziz, bir gün kırdı dolaşırken, ölü bir yılan görür. Atından iner ve mendiline sararak o ölüyü toprağa defnedir. O esnada etraftan bir ses: “Saraka öldü, Saraka öldü...” diye etraftı çınlatır. Ömer b. Abdülaziz, bu ses sahibinin kim olduğunu sorar. Bu soru üzerine o ses: “ ‘Bir zaman cinlerden bir topluluğu, Kur’ân dinlemek üzere sana yöneltmiştik...’³⁰⁷ âyetinde anlatılan cinlerden biriyim.” der ve sözlerine şöyle devam eder: “O gün Allah Resûlü’nü dinleyip kavmine ‘uyarıcı’ olarak dönenlerden hayatta sadece Saraka ile ben kalmıştım. Bugün kâfirlerle harp ederken, Saraka da şehit oldu. Şu anda, sadece ben varım..sana müjdelersun ey Müminlerin emiri! Zira biz Allah Resûlü’nün huzurunda iken, bir aralık dönüp: ‘Sizlerden Saraka bir yerde şehit olacak. Onu ümmetimin en hayırlılarından biri kefenleyip defnedecek.’ buyurdular. İşte o haber bugün aynen cereyan etti. Ne mutlu sana ki, sen O’nun müjdelediği o hayırlı insansın!”³⁰⁸

4. Halid b. Velid başından geçen bir vakıyı şöyle anlatır, Uzza denilen put kırıldığı vakit, siyah bir kadın şeklinde, içinden bir cinnîye çıktığını görmüş ve bir kılıç darbesiyle onu öldürmüştü. Daha sonra o bu hadiseyi Allah Rasûlü’ne (sas) anlatmıştı. Daha sonra da Allah Resûlü (sas) bu hadise hakkında şöyle buyurmuştu: “Uzza putu içinde ona (cinnîyeye) ibadet ediliyordu, daha ona ibadet edilmez.”³⁰⁹

5. Ebû Bekir el-Kureşî anlatıyor: Abbas b. Mirdas (ra), halim, selim bir insandı. Allah Resûlü’ne Müslüman olduğunu bildirip teslim olan bu sahâbi, başından geçen bir hâdiseyi bize şöyle nakletmişti: “Bir öğle vaktiydi. Kapımın önünde duruyordum. Birdenbire karşımda devekuşu gibi bir şey belirdi. Evet, karşımda üzerinde bembeyaz elbiseler içinde birisi vardı. Bana: ‘Galip b. Fihr evlâdından biri, Mekke’de önemli bir misyonla zuhur etti!’ dedi. Bu söz üzerine ben âdeta şaşkına dönmüştüm. Moralim altüst olmuştu. Hemen kabilemizin putu olan ‘Dimar’ın karşısına varıp, yüzünü-gözünü öptüm ve ona gerekli tazimi gösterdim. O anda bir çığlık duydum. Sanki bu çığlık karşımdaki

³⁰⁶ Kurtubî, *el-Câmi’u li Ahkâmi’l-Kur’an*, XVI, 214-215.

³⁰⁷ Ahkaf 46/29.

³⁰⁸ Aynı yer.

³⁰⁹ en-Nesaî, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Şuayb (v. 303), *Kitabu Süneni’l-Kübra*, I-XII, Müessesetü’r-Risale, 1. Baskı, Beyrut 2001, X, 279; el-Vâkıdî, Muhammed b. Ömer (v.207), *Kitabu’l-Meğazî*, I-III, Âlemü’l-Kütüb, Beyrut 1984. III, 874; Beyhakî, Ebubekir Ahmed b. Hüseyin (v.458), *Delailü’n-Nübüvve*, I-VII, Daru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 1. Baskı, Beyrut 1988, V, 77.

puttan geliyor gibiydi. Kulağımı dolduran sesin içinden şunları seçebildim: ‘Dimar helâk oldu! Bundan sonra Dimar yoktur! Mescit ehli, Dimar’a galebe çaldı...’ Ben iyice yıkılmışım. Oradan ayrılarak bitkin bir vaziyette kavmimin yanına geldim. Neden sonra anladım ki, artık Dimar’ın söyleyecek sözü kalmamıştı. Bu mülâhazayla kaviminden bazı insanlarla bineklerimize binip Medine’ye doğru yola koyulduk. Geldiğimizde Allah Resûlü’nün mescitte olduğunu öğrendik. Ve mescide vardığımızda O’nu kapının önünde bulduk.. O, bize tebessüm ediyordu. Bana ismimle hitap ederek: ‘Yâ Abbas, başından geçenleri bize de anlatır mısın?’ dedi. Olanları Allah Resûlü’ne ve ashabına birer birer anlattım.”³¹⁰

6. İbn Ebi’-d-Dünya naklediyor: “Urve b. Zübeyr (ra) diyor ki: “Bahçemde oturuyordum. Derken çardağın etrafını bazı karartıların sardığını gördüm. Çardağın üstünden bir ses yükseliyordu. Bu Ses: ‘Urve’nin hakkından gelecek kimse yok mu?’ diyordu. İçlerinden biri ileri atıldı ve ‘Ben varım, ben onun hakkından gelirim!’ dedi. Biraz sonra mahzun, mükedder, boynu bükük geri döndü. Ona niçin bir şey yapamadığını sordular. Cevap verdi: ‘Sabah-akşam okuduğu dua ona yaklaşmama mâni oldu...’”³¹¹

Urve b. Zübeyr (ra), sabah-akşam şu duayı okuyordu: “وك فرت العظيم يا الله أمنت” “Azîm olan Allah’a inandım. Ne kadar sanem ve put varsa hepsini inkâr ettim. Ve ben, kopmayan ipe (Kur’an’a) sarıldım. Allah her şeyi işitir, bilir.”³¹²

7. İbn Kesir ve Taberî naklediyor: “Hz. Ömer zamanında Sasanilerle yapılan savaşta komutan olarak gönderilen Ebû Ubeyd (ra), ordusuyla Sasanilerin üzerine yürüdü ve çok zorlu bir savaş oldu. Bir ara kumandan atından düştü ve fillerin ayakları altında kaldı. Filler, onu çiğneyip geçerken o bütün gücüyle ric’at içindeki askerlerine şöyle sesleniyordu: “Askerlerim, gitmeyin, ben buradayım, ben buradayım.!” Ve onları belli ölçüde de olsa geri çevirmeye muvaffak oluyordu. Ebû Ubeyd, orada şehit düşmüştü. Diğer taraftan Halife, Medine’de Ebû Ubeyd’den haber bekliyordu. Nihayet Taif tarafından birisi geldi ve Halifeye şu haberi getirdi: “Bir vadiden geçiyordum.

³¹⁰Heysemî, Nureddin Ebu’l-Hasen Ali (v.1405), *Mecmeu’z-Zevaid ve Menbau’l-Fevâid*, Darü’l-Kutubu’l-Arabî, I-X, Beyrut tsz, VIII, 246-247; el-Esbehânî, İsmail b. Muhammed b. el-Fadl et-Teymî (v.535), *Delâilu’n-Nübüvve*, Dâru Tîbe, Riyad 1409, I, 139.

³¹¹el-Münzirî, Abdülazim b. Abdülkavîy Ebu Muhammed (v.656), et-*Tergîb ve’t-Terhîb*, I-IV, Darü’l-Kütübî’l-İlmiyye, Beyrut 1417, I, 262-263.

³¹²el-Münzirî, a.g.e, I, 262-263

*Kadın-erkek, genç-ihthiyar toplanmış feryat içinde ağlıyorlar ve şöyle diyorlardı: 'Kahramanca savaştılar. Cansiperane kavga verdiler. Allah için öldüler ve niyetlerine göre de Cenâb-ı Hakk'ın huzuruna ulaştılar!' Sözlerinin sonunda da, her bir ağızdan: 'Vah Ebû Ubeyd, vah Ebû Ubeyd.!' çığlıkları yükseliyordu." Hz. Ömer (ra), işi anlamıştı. Vadiyi dolduran ve feryat ile ağlayan, Müslüman cinlerdi. İslâm ordusu için gözyaşı döküyor ve şanlı kumandan için ağıt yakıyorlardı. Nitekim birkaç gün sonra bir ulak geldi. Ve olanları bir bir halifeye nakletti. Ebû Ubeyd, fillerin ayakları altında can vererek şehit olmuştu."*³¹³

8. Ebû Musa el-Eş'arî (ra) anlatıyor: "Hz. Ömer devrinde Basra'da vali olarak bulunuyordum. Aylar geçip gitmiş olmasına rağmen halifeden en küçük bir haber alamamıştım. Onun durumunu merak ediyordum. Cin işleriyle uğraşan birisine gittim. Cinleri vasıtasıyla bana halifeden bir haber getirmesini istedim. (Bu, gaybı bilmek değildir. Cinler gayet süratli varlıklar oldukları için, çok uzak mesafelere çok kısa zamanda gidip gelebilirler ve gittikleri yerlere ait bazı haberleri normal olarak getirebilirler. Bu açıdan da buna dense dense cinleri haber toplamada kullanma denebilir.) Cinin Yemen'de olduğunu ve biraz sonra geleceğini söyledi. Derken cin geldi. Ona Ömer hakkında malumat istediğimi tekrar ettim. 'Acaba şimdi nerededir ve ne yapıyordur?' dedim. Cin, biraz düşündükten sonra şu cevabı verdi: 'Vallahi biz, Ömer'in yanına sokulamaz, ondan bir haber alamayız. Çünkü o, nasiyesinde Ruhü'l-Kudüs'ten bir nur taşıyor. Onu gören şeytan dahi olsa emrine râm olur ve Ömer'e itaat eder hâle gelir. Cin bunları söyledi ve Ömer'den herhangi bir haber getirmesinin mümkün olmadığını gayet açık bir dille itiraf etti..."³¹⁴

9. İslamî ilimlere vukufiyeti ile bilinen meşhur Abdulvehhap Şaranî (v.973) başından geçen bir hadiseyi bizzat kendisi bir eserinde bize nakletmektedir. O kendisine bir grup cinnin gelip 80 tane soru sorduklarını anlatmaktadır. O Hicrî 26 Recep Çarşamba gecesi 955 yılında sorulan bu soruları ve verilen cevapları "Keşfü'l-

³¹³ et-Taberî, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir (v.310), *Tarihü't-Taberî*, I-V, Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1407, II, s.366-368; İbn Kesir, Ebu'l-Fidâ İsmail ibn Ömer ed-Dimaşkî (v.774), *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, I-XIV, Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1988, VII, 28.

³¹⁴ Şiblî, *Akâmu'l-Mercân*, s.166. Hz. Ömer'in cinlerin ve şeytanların şerrinden korunduğuna dair şu rivayet naklolunmaktadır: "Canım elinde olan Allah'a yemin olsun ki, şeytan, bir caddede seninle karşılaşsa mutlaka senin girdiğin caddeden başka bir caddeye geçer." (Buharî, Kitabu Fedaili Ashabi'n-Nebiy 1531; Müslim, Kitabu Fedaili's-Sahabe 2396.)

Hicâb ve'r-Rân an Vechi Es'ileti'l-Cân"³¹⁵ ismiyle kitaplaştırmıştır. Sorulan sorular genelde Kelam ve Tasavvuf ile ilgili sorulardır. Müşahedelerini ele alan bu kitaptan şimdi ona yöneltilen bazı soruları aktarmaya çalışacağız.

1. Deliller getirilmesine rağmen niçin Allah'ı idrak edemiyoruz?
2. Cisim, ruhla kaim ve ruh her şeyden çok cisme yakın olmasına rağmen neden ruhu göremez?
3. Kudsî hadiste ifade edilen "*O'nun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum.*" sözü ne manaya gelir?
4. Allah zatıyla hiçbir şeye benzetilemeyeceği halde insanların aklına Allah'ın zatını bir şeye benzetme düşüncesi nereden geliyor?
5. Hud ve diğer surelerde Allah Resul'ünün (sas) saçlarına ak düşüren şey neydi? Allah'ın O'nu aldatmayacağı ve O'nun ismet sıfatıyla korunmasına rağmen saçlarına ak düşüren korku nasıl hâsıl oldu?
6. "*İyi dikkat et! Allah'a ortak koşarsan yaptığın bütün makbul işler boşa gider ve sen ahirette kaybedenlerden olursun.*" (Zümer 39/65) ve "*Eğer sana sebat vermeseydik neredeyse azıcık da olsa onlara meylededecektin.*" (İsra 17/74) Ayetleri hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu ayetlerden maksat Allah Resulü (sas) mi, ümmeti mi? Eğer O ise ismet sıfatı nerede?
7. Allah'ın kendini bildiği gibi kimse O'nu bilebilir mi?
8. "*Onların ekserisi şirk koşmaksızın Allah'a iman etmezler.*" (Yusuf 12/106) ayetine göre Allah'a şirk ile beraber iman nasıl olur?
9. Allah bize şah damarımızdan yakın olduğu halde O'nu bu dünyada görmemizi engelleyen sebep nedir?
10. Bize bu kadar yakın olmasına rağmen O'nu neden işitemiyoruz?
11. Hadis-i Kudsî'de geçen "*Mümin kulumun kalbi beni kuşattı.*" ne manaya gelir? Buradaki "vüs'at" ne anlam ifade eder?
12. Kulun yaptığı iyi ve kötü bütün ameller Allah'tan ise kulun şekaveti nereden geliyor?
13. Sadık rüyalar vahyin kısımlarından mıdır?
14. Allah'a ulaştırın en yakın yol hangisidir?

³¹⁵ Şaranî, Muhammed b. Abdulvehhab (v.973), *Kitabu Keşfi'l-Hicâb ve'r-Rân an Vechi Es'ileti'l-Cân*, 1. Baskı, Daru İbn Zeydûn, Beyrut tsz.

15. “Hayâ imandan bir şubedir.” hadisinde kastedilen hayâ mutlak mı mukayyed mi?

16. Sıddikiyet ile Nübüvvet arasında makam var mı? Varsa kimin makamıdır?

Bir bilgi verme niyetiyle biz Seksen sorudan bunları seçtik. Gerek diğer soruları ve gerekse bunlara verilen cevapları Şaranî'nin ilgili eserine havale ediyoruz. Cevaplar uzun ve mufassal olduğu için onları aktaramadık.

Şimdi de ‘müşahedeler’ başlığı altında günümüzde yaşanmış bir olayı Mehmet Şeker isimli yazarımızın anlattıklarına bırakıyoruz.

10. Mehmet Şeker eserinde şunları naklediyor: “Yakınım sayılabilecek bir bayan, cinlerin tasallutuna maruz kalmıştı. Bulunduğu yere yakın bir yerde yaşayan, cinleri kontrolünde tutan dindar, ehl-i tarik bir zat, bu bayanın şifaya mazhar olmasına vesile olmuştu. Gerçekten de o zatın okuması, kendine göre bazı işler yapması ile o yakınım, eski garip hal ve konuşmalarından vazgeçti ve düzeldi. O zatı, bulunduğu yere götürürken bir saat kadar beraber olma, ona bazı sorular sorma imkânı oldu. Bu şahıs, katiyen bu işi kötüye kullanan kötü niyetli cinci kelimesinin çağrıştırdığı insanlardan değildir. Benim sorduğum onun da bazen üstü kapalı söylediği hususlar şunlardır.

Soru- Cinleri görebiliyor musunuz?

Cevap- Onları, devamlı etrafımda görüyorum.

S- Onlarla olan münasebetlerinizde bazen farklı konuşma veya davranışlarınız oluyor mu? Ve bunlar başkaları tarafından yanlış anlaşılıyor mu?

C- Bazen olabiliyor. İnsanlar sizi kendi kendinize konuşuyor zannediyorlar, ama siz aslında onlarla konuşuyorsunuz. Genelde kısık sesle konuştuğunuz için çok problem olmuyor.

S- Bu işe, merak sardığınızdan ötürü mü başladınız?

C- Hayır, ben hiç merak etmedim. Dedem, bu işi yapıyordu. Bana kendisinden sonra bu işi benim yapmamı vasiyet, aslında biraz da mecbur etti.

S- Bu cinler gerçekten de kötü amaçlarla kullanılabilir mi?

C- Evet, fakat ben hiç yapmadım. Sadece bir defasında, bizim kasada dinsiz bir hâkim vardı. İslam aleyhinde devamlı konuşuyordu. Ona bu işi yapmamasını defalarca söyledim. Cinlere inanmıyordu, beni de dinlemedi. Ona, “Bak, senin dilini bağlarım, bir daha konuşamazsın.” dedim. Umursamadı, bununla da kalmayıp saygısızca ileri geri konuştu. Yine İslam aleyhine konuşacağı bir programda mikrofonun karşısına geçince,

ağzından bir kelime bile çıkaramadı. Ne kadar kendini zorladıysa beceremedi. Aynı günün akşamında evde yemek yerken, kapı çalındı. Baktım, o zat geldi, ağladı, özür diledi, bir daha yapmayacağına dair söz verdi, tövbe etti. Ben de ağzındaki düğümü çözdüm.

S- Bazen sizi de rahatsız ediyorlar mı?

C- Evet, mesela sizin akraba ile uğraşırken, “bize karışma” der, gibi beni rahatsız ettiler. İşleri bozulduğu için, bozani rahatsız ederler.

S- Siz istesenez, bu işi artık yapmayabilir misiniz?

C- Yok. Bir defa başladınız mı artık ölene kadar bırakamazsınız.

S- Dedenizin bazı hatıraları var mı?

C- Dedem, tarlaya çalışmaya gidermiş. Tabi su testisi yanında. Suyu bitince “Keşke şu testi dolsa.” dermiş. Arkasını dönüp tekrar baktığımda testinin suyla dolu olduğunu görürmüş.

S- Hz. Süleyman (as) gibi, onları kullanma imkânı yok mu?

C- Var tabii ki. Dedemler, bir defasında harmanı onlara kaldırtmışlar. Cinler, seneye bu işi yine bize yaptıracak diye, tarlayı zamanından önce harmanlamış, bütün ekini berbat etmişler.

S- Bu işi kötüye kullananlar olabilir mi?

C- Tabii ki. Yakın köyde oturan birisi vardı. Bu işi, büyü işlerinde kullanırdı. Kaç defa kendisini ikaz ettim. Vazgeçmedi. Yaptığı kötülükler kendi kızına isabet etti. Kızın karnı şişti, feci şekilde vefat etti.

S- Bu varlıkların, bazı gizli istihbarat örgütleri tarafından kullanıldıklarını duyuyoruz. Bunların aslı var mıdır? Mesela bir dosyayı bir yerden başka bir yere taşıyabilirler mi?

C- Evet mümkündür. Dediklerini yapabilirler.

S- Bu işi başkalarına tavsiye ediyor musunuz?

C- Katiyen tavsiye etmiyorum. Hiç bulaşmasınlar.”³¹⁶

Günümüzdeki müşahede olayları sadece bunlarla sınırlı değildir. Bugün yaşadığımız çağda bile cin çağırma seansları yapılmaktadır.

³¹⁶ Şeker, Mehmet, *Metafizik Âlemin Sakinleri Melekler ve Cinler*, s.109-111.

8. Cinlerin İnsanlar Gibi Muhtelif Fırkalara Ayrılması

Cin suresindeki bir ayetin delaletiyle –iman ve küfür açısından hayat tarzları insanlar gibi olan- cinlerin düşünce ve fikir açısından insanlarla paralellik içerisinde olduğunu söyleyebiliriz.

İlgili ayet Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde geçmektedir: “ وَأَنَا مِنَّا الصَّالِحُونَ وَمِمَّا دُونَ ذَلِكَ كُنَّا “*طَرَائِقَ قَدَدًا*“*Bize gelince, bizden iyiler de var, böyle olmayanlar da. Biz çeşitli yollara ayrıldık.*”³¹⁷

Ayet-i kerimede geçen “قَدَدًا” kelimesi, “قَدَّ” filinden olup, tıpkı “قَطَعَ” kelimesinin “قَطَعَ” fiilinden olması gibidir. Bölünmeye parça parça olmaya delalet ettiği, “طَرَائِقَ” (tarikler, yollar) kelimesi, “قَدَدًا” (çeşit çeşit) kelimesiyle tavsif edilmiştir. “*Çeşit çeşit yollara ayrıldık*” ifadesi hakkında şu yorumlar yapılmıştır: Birincisi: “Süddî”den nakledilen, ‘her zaman cinler içinde de, tıpkı insanlarda olduğu gibi, Kaderî, Mürcî, Rafizî ve Haricî görüş sahipleri vardır.’ İkincisi: Bu, “Biz, hallerimizin farklı farklı oluşundan dolayı, sanki farklı farklı yollar gibi olduk.” demektir. Üçüncüsü: Bu, “Bizim yollarımız farklı farklı oldu.” demektir. Bu manaya göre, burada muzaf olan bir başka “طَرَائِقَ” kelimesi hafzedilmiş ve muzafun ileyh durumunda olan zamir, onun yerini almıştır.”³¹⁸

Kurtubî ise bu ayet ile alakalı olarak tabiin imamlarının görüşlerini bize şöyle nakleder. Dahhâk “قَدَدًا” kelimesi için farklı dinler; Katade farklı farklı eğilimler, dine aykırı düşünceler; Müseyyeb ise “Müslümanlar, Yahudi, Hıristiyan ve Mecusîler” anlamını vermişlerdir.³¹⁹

Elmalılı da aynı düşünceleri şöyle ifade eder: “Biz tarikat tarikat, yol yol, ‘قَدَدًا’ kıdde kıdde, sınımlar gibi dilim dilim, fırka fırka olmuşuz. Yani hepimiz bir yolda müttefik değiliz ki, hakkımızda mutlak anlamda hayır veya şer diye bir hüküm verilebilsin.”³²⁰

Yukarıdaki düşünceleri göz önünde bulundurduğumuzda cinlerin insanlar gibi fırka fırka, düşünce düşünce..ayrılıklara düştüklerini görürüz.

³¹⁷ Cin 72/11.

³¹⁸ Razi, *Mefâtîhu'l-Gayb*, XXII, 183-184; Zemahşeri, *el-Keşşâf*, VI, 227

³¹⁹ Kurtubî, *el- Câmi'u li Ahkâmi'l- Kur'an*, XIX, s.15.

³²⁰ Elmalılı, *Hak Dîni Kur'an Dili*, VIII, 292. Ayrıca bkz. Lîzûl, *el-Cinnu ve's-Sihru fi'l-Manzuri'l-İslâmiyyi*, s.81

9. Hz Süleyman'ın Cinleri İstihdamı Ve Düşündürdükleri

Zaman ve mekân boyutları birbirinden farklı olan cinler ve insanlar arasında ciddi bir farklılığın olduğu bir gerçektir. Bu farklılıklardan biri de insanların elinin ulaşamadığı, gücünün yetmediği şeylere cinlerin ulaşabilmesi ve güç yetirebilmesidir.

Cinler (şeytanlar) insanın güç yetiremeyeceği şeyleri yapmaya muktedirler mi? Ve insanlar cinleri kullanabilirler mi? Bu türden sorulara cevap olarak İmam Eş'arî şöyle demiştir: "Ulema bu konuda ihtilaf etmiştir. Bazıları bunu caiz görürken, Cübbâî gibi bazı zevat da bunu peygamberlik delillerine hâlel getireceği düşüncesiyle inkâr etmiştir."³²¹ Ne var ki Cübbâî öyle bir iddiada bulunsa da Kur'an-ı Kerim'in bu konudaki ayetleri gayet açıktır.

Nitekim bu husus Hz. Süleyman'ın şahsında, ayetlerde gayet açık bir şekilde dile getirilmiştir.

*"Kendisi için dalgıçlık ve daha başka bir takım işler yapan bazı cinleri (şeytanları) da onun emrine verdik. Biz onları gözetim altında tutardık."*³²²

*"Cinlerden mağrur ve iddiacı bir ifrit: 'Ben,' dedi, 'sen makamından kalkmadan, onu sana getiririm. Benim onu taşımaya gücüm yeter, hem de zayi etmeden güvenilir tarzda getirecek emin bir kimseyim."*³²³

*"Rabbinin izniyle cinlerden bir kısmı, onun önünde çalışırlardı. Onlardan kim emrimizden saparsa, ona ateş azabı tattırdık. O cinler ona kaleler, heykeller, havuz büyüklüğünde çanak ve leğenler, sabit kazanlar gibi istediği şeyleri yaparlardı."*³²⁴

*"Bina yapan, dalgıçlık yapan her şeytani, bukağılarla bağlı olan başkalarını da onun hizmetine verdik."*³²⁵

Her ne kadar Hz. Süleyman (as) ile alakası olmasa da cinlerin gökten haber çalmaları³²⁶ da yine onların olağanüstü güçlerini gösterir.

Ayetleri incelediğimizde Hz. Süleyman'a râm olan cinlerin dalgıçlık, mimarlık, sanatkârlık ve çok uzak yerlerden çok kısa sürede ayetin ifadesi ile taht gibi ağır şeyleri

³²¹ Eş'arî, *Makâlâtu'l-İslâmiyyîn*, s.325.

³²² Enbiya 21/82.

³²³ Neml 27/39.

³²⁴ Sebe' 34/12-13.

³²⁵ Sâd 38/37-38.

³²⁶ Hicr 15/16-18;Şuara 26/210-212, 221-223; Sâffât 37/6-10; Cin 72/ 8-9.

kolaylıkla getirebilme gibi işlerde kullanıldığını ve aynı zamanda onların söz çalma veya taşıma gibi güçlerinin olduğunu anlıyoruz.

Elmalılı, Hz. Süleyman'a çalışan cinleri şu şekilde sınıflandırır: “Burada, bu şeytanların hem bir takım sanat dehalarına dahi şümûlünü ve hem üç merteye üzere teşekküllerini anlatan şöyle bir bedel bir îzah edilmesi ne kadar şâyân-ı dikkattir. “كَلِّبْنَا” Her bir benna, her türlü yapıcı, bina yapmak sanatı onların her türlü, her türlü bina yapanlar ve yapıcıların her türlü, mimarı, ustası, kalfası. Corci Zeydan, “الاحرار الذين بين و العام الماصودة تاريخ” namındaki masonluk genel tarihinde ‘benna’, kelimesini ‘mason’, ‘Fran mason’ kelimesini de ‘benna-i hürr’ diye tercüme etmiştir. “غواص” Ve gavvas, dalgıç, denizlerin diplerine dalmakta mahir olanları “آخرين” Ve daha diğerlerini ki, gizlilik mertebesinde bulunan bunlar, diğer sanatkârlara şamil olmakla beraber İns şeytanlarından, cin şeytanlarına kadar varmaktadır.”³²⁷

Ayetlerde anlatılan şekliyle cinlerin hepsi mi Hz. Süleyman'a (as) çalışıyorlardı yoksa bir kısmı mı?

Bu soruya da Elmalılı şöyle cevap verir: “ ‘Cinden’ denilmekle anlaşılıyor ki, hepsi değil bazı cin Rabbinin izniyle, yoksa cin, inse çalışmaz.”³²⁸

İnsanların cinleri kullanması ile ilgili olarak da bir deneyimini anlatan Âlusî der ki; “Bu ayetin (Sad 38/35) tefsirini yazdığım zamanlar cinleri istihdam ettiğini iddia eden Musullu bir adamla bir araya geldim, iddiasını doğrulamak için büyük bir mahfilde onu imtihan ettim, yaptı ve müthiş bir şey getirdi. Hilekârlık ve benzeri şeylerin ihtimali olmadığı bir yerde bunu yaptı.”³²⁹

Cinlerin istihdam edilebileceğine dair Velîzâr b. Şâhzeddin ise şunu ifade eder; “Cinlerin insanlar tarafından istihdam edilmesi haktır ve olağan şeydir. Özellikle de kâfir cinlerin kötü işlerde kullanılması. Bu, asırların geçmesine rağmen âlimlerin söylediği bir sözdür.”³³⁰

Cinlerin Kur'an-ı Kerim'de anlatıldığı şekliyle olağanüstü güçlere sahip olması, Hz. Süleyman'ın (as) onları istihdam etmesi acaba biz insanlara kazandırdığı veya kazandıracığı bir şey var mı ki, Kur'an'da bu konu üzerinde birçok yerde durulmuştur.

³²⁷ Elmalılı, *Hak Dîni Kur'an Dili*, VI, 480.

³²⁸ Elmalılı, a.g.e, VI, 368.

³²⁹ Âlusî, *Ruhu'l-Me'anî*, XXIII, 202.

³³⁰ Velîzâr, *el-Cinn fî'l-Kur'an ve's-Sünne*, s.185.

Nursî bu çerçevede şöyle der; “Hem meselâ: Yine Hazret-i Süleyman (as), cin ve şeytanları ve kötü ruhları teshir edip, şerlerini men’ ve faydalı işlerde çalıştırmayı ifade eden şu âyetler: وَيَعْمَلُونَ لَهُ يَغُوصُونَ مِنَ الشَّيَاطِينِ وَمِنْ... الْأَصْفَادِ فِي مُقَرَّنِينَ (Sad 38/38) ilâ âhir... ذَلِكَ دُونَ عَمَلًا (Enbiya 21/82) ilâ âhir... âyetiyle diyor ki: Yerin, insandan sonra, şuur sahibi olarak en mühim sekencesi olan cin, insana hizmetkâr olabilir. Onlarla temas edilebilir. Şeytanlar da düşmanlığı bırakmaya mecbur olup, ister istemez hizmet edebilirler ki, Cenâb-ı Hakk'ın emirlerine müsahhar olan bir kuluna, onları müsahhar etmiştir. Cenâb-ı Hak manen şu ayetin işaret lisanıyla der ki: "Ey insan! Bana itaat eden bir kuluma cin ve şeytanları ve şerirlerini itaat ettiriyorum. Sen de benim emrime müsahhar olsan, birçok varlık, hattâ cin ve şeytan dahi sana müsahhar olabilirler. İşte beşerin, san'at ve fennin imtizacından süzülen, maddî ve manevî fevkalâde hassasiyetinden ortaya çıkan ispartizma gibi ruh çağırma ve cinlerle haberleşmenin şu ayet, en son sınırını çiziyor ve en faydalı suretlerini tayin ediyor ve ona yolu dahi açıyor. Fakat şimdiki gibi; bazen kendine ölü namını veren cinlere ve şeytanlara ve kötü ruhlara müsahhar ve maskara olup oyuncak olmak değil, belki Kur'an'ın tılsımları ile onları teshir etmektir, şerlerinden kurtulmaktır.”³³¹

Günümüzde bilim adamları uzayda yaşamının hayalini kurar ve bunun için neredeyse ömürlerini tüketirler. Ancak Allah-u Teâlâ ayet-i kerimelerle bizlere gavvas (dalgıç) cinlerle deniz altlarını işaret ediyor olabilir. Yani cinler eliyle biz deniz altında kalma, orada şehirler kurma imkânı sağlayabiliriz. Yine ayetler ışığında öğrendiğimiz cinlerin gökten haber çalmaları veya haber taşımaları özellikle devletlerarası haberleşme alanında cinleri kullanma olabilir. Özellikle en güvenilir, en sağlam şifrelerin bile çok rahatlıkla kırıldığı veya çözüldüğü günümüzde, cinler, güvenilir bir ulak olabilir. Yine, “*Rabbinin izniyle cinlerden bir kısmı, onun önünde çalışırlardı. Onlardan kim emrimizden saparsa, ona ateş azabı tattırdık. O cinler ona kaleler, heykeller, havuz büyüklüğünde çanak ve leğenler, sabit kazanlar gibi istediği şeyleri yaparlardı.*”³³² ayetinin ifadesi ile güzel sanatlar dalında hiçbir insanın aklına gelmeyecek binalar dikebilir, bu binaların inşasında çalıştırılabilir. Bu ayet-i kerimenin tefsirinde Elmalılı şu noktaya değinir: “Burada Cinlerin, sanat sırlarına sahip

³³¹ Nursî, Bediüzzaman Said, *Sözler*, Şahdamar Yay. İstanbul 2010, s.274.

³³² Sebe’ 34/12-13.

san'atkârlar olduğu da şundan anlaşılıyor: 'يٰۤاَيُّهَا مٰلِكُ ۙ بِعَمَلِ لَوْنٍ' *Onlar, O'na ne isterse yaparlardı.*"³³³

Cinlerin, Belkıs'ın tahtını uzak yerden sağlam bir şekilde ve çok kısa bir zamanda getirebilmeye güçlerinin yetmesi³³⁴ de güvenilir bir şekilde nakliyat işlerinde onların kullanılabilmesine dair işaret olabilir.

Burada akla şu sorular gelebilir. Gerek haberleşmede olsun gerek diğer işlerde olsun cinlere nasıl güvenebiliriz? İkincisi, yaratılışları farklı olmasına rağmen insan ve cin sırt sırta verip beraber çalışabilirler mi?

Birinci soruya cevap mahiyetinde Kur'an-ı Kerim şöyle buyurur: "*Biz onları onun emrinde tutuyorduk.*"³³⁵ Yani onlar, isteseler de Hz. Süleyman (as) emrinden dışarı çıkamıyor ve ona ihanet edemiyorlardı. Emrinden dışarı çıkmak ve ihanet etmek isteyenlerin halini yine Kur'an-ı Kerim: "*Rabbinin izniyle cinlerden bir kısmı, onun önünde çalışırlardı. Onlardan kim emrimizden saparsa, ona ateş azabı tattırdık.*"³³⁶ ayetiyle açıklamaktadır. Demek ki onları elde tutacak, itaate kodlayacak bir şey vardı. Bu peygamberde mucizedir. Bizde maharet olabilir.

İkinci soruya da yine cevap Kur'an-ı Kerim'den gelmektedir. Allah-u Teâlâ: "*De ki: "Yemin ederim! Eğer insanlar ve cinler, bu Kur'an'ın benzerini yapmak için bir araya toplansalar, hatta birbirlerine destek olup güçlerini birleştirseler bile, yine de onun gibi bir kitap meydana getiremezler.*"³³⁷ buyurmaktadır. Bu ayet bize insanların ve cinlerin sırt sırta verebileceklerini göstermektedir. Nitekim Hz. Peygamber'in hicretten önce öldürülmesiyle ilgili olarak Darü'n-Nedve'de bir araya gelenler içerisinde şeytanın da bulunduğu göz önünde bulundurulursa, insanlarla cinlerin birbirlerine sırt sırta verip çalışabileceklerini çok uzak görmemek gerekir.

10. Cinlerin Sultası

Cinlerin insanlara musallat olup-olmamaları mevzuu tarihte İslam âlimleri tarafından münakaşası yapılan bir mesele olmuştur.

İmam Eşarî *Makalatu'l-İslamiyyin* adlı eserinde söz konusu ihtilafı şu şekilde ifade eder: "Cinlerin insanların içine nüfuzu konusunda insanlar ihtilaf etmişlerdir. Ve ortaya

³³³ Elmalılı, *Hak Dîni Kur'an Dili*, VI, 368.

³³⁴ Neml 27/39.

³³⁵ Enbiya 21/82.

³³⁶ Sebe' 34/12-13.

³³⁷ İsra 17/88.

şu iki sonuç çıkmıştır: Birincisi: Cinlerin insan vücuduna girmeleri muhaldir. İmkânsızdır. İkincisi: Cinlerin insan vücuduna girmesi caizdir (mümkündür). Çünkü cinlerin cisimleri şeffaftır (rakik). Bundan dolayı, cinlerin cisminden daha kesif olan su ve yemeğin veya yine onların cisminden daha kesif olan ceninin karna girmesi gibi, onların da insan vücuduna girmesi inkâr edilemez.”³³⁸

Cinler, maddeye nüfuz edebilecek mahiyette varlıklardır. “Cin şudur” diyemiyorsak da, her hâlükârda cinlerin latîf, görülmeyen, tesir ve nüfuz kabiliyetine sahip varlıklar olduğu açıktır. En basit misaliyle, röntgen ışınları insan bedeninde rahatlıkla yol alabiliyor ve belli ışın çeşitleri maddeyi eritip yapısını değiştirebiliyorsa, bu ışıklardan daha latîf olan cinler, insan bedenine neden nüfuz edemesin ki!. Cinler, insanın fizyolojik yapısına tesir edip, çeşitli zararlara yol açabilir; damarlara ve beynin merkezî noktalarına müdahale edebilirler.

Ebu’l-Hasan el-Eşarî cinlerin insanı etkisi altına almasıyla alakalı üç görüşün ortaya çıktığını belirtir: Birincisi: Cinler, insanı etkisi altına alamaz ve ona zarar veremez. İkincisi: Cinler, insanı etkisi altına alır, ona zarar verir; onların etkisi altına giren bu insanlar, onları görür ve onların sesini işitir. Üçüncüsü: Cinler, insanı etkisi altına alır, ona zarar verir. Ancak onların etkisi altında kalan insan onları ne görür ne de işitir.”³³⁹

Cinlerin insana nüfuz etmesi ile ilgili olarak öne sürülen görüşleri, delilleriyle beraber ele alan Fahrüddin Razî şöyle der: “Meşhur olan görüş, cinlerin insan içine nüfuz etme kudretlerinin olduğudur. Mutezilenin çoğu bunu kabul etmemiştir. Cinlerin insanın içine nüfuz etme kabiliyetlerinin olduğunu söyleyenler birçok delil getirmişlerdir. Birinci delil: Şayet cinler, ne cisim ne de cisim olma özelliklerini taşımayan varlıklardan ibaret olursa, bu durumda onun insanın içine girmeye kadir olmasının manası, insanın içinde tasarrufa muktedir olması olurdu ki, bu da uzak bir ihtimal değildir. Eğer yukarıda anlattığımız gibi, nüfuz etme kabiliyetleri olan saydam, hava gibi canlılardan ibaret olursa, nefes ve benzeri şeylere kıyasla, onun insanın içine nüfuz etmesi imkânsız değildir. İkinci delil: Cenab-ı Hakk’ın “*Riba yiyenler kendilerini şeytan çarpmış (birer mecnun) dan başka bir halde (kabirlerinden) kalkmazlar* (Bakara 2/275). Üçüncü delil: Hz. Peygamber’in “*Şeytan insanoğlunun vücudunda, damarlardaki kan gibi akar.*”³⁴⁰

³³⁸ Eş’arî, *Makâlâtü’l-İslâmiyyîn*, s.323.

³³⁹ Aynı yer.

³⁴⁰ Razî, *Mefâtihu’l-Gayb*, I, 112.

Cinnin insanın içine nüfuz etmesini kabul etmeyenlerin delillerini ise Fahrüddin Razî şu şekilde sıralar: Birinci delil: Cenab-ı Hakk'ın (Mel'ûn) İblis'ten naklettiği şu sözdür: “*Zaten benim, sizin üzerinizde hiçbir hükmüm, nüfûzum da yoktu. Yalnız ben sizi çağırdım, siz de bana hemen icabet ettiniz.*” (İbrahim 14/22). İblis, batıla çağırmak ve vesvese vermek gibi hususlar hariç, insanlar üzerinde herhangi bir hükümlürlüğünün olmadığını sarahaten ifade etmiştir. İkinci delil: Şüphe yok ki peygamberler ve gerçek âlimler, insanları şeytana lanet etmeye ve ondan uzaklaşmaya çağırırlar. Binaenaleyh, şeytanlarla onlar arasındaki düşmanlığın, düşmanlık türlerinin en büyüğü olması gerekirdi. Şayet şeytanların, insanın içine nüfuz etmeye ve onlara belaları ve kötülükleri ulaştırmaya güçleri olsalardı, peygamberlerin ve ulemanın onlardan görmüş olduğu zararın herkesin gördüğünden daha büyük olması gerekirdi. Durum böyle olmadığına göre, onların, insana hükmetme iddialarının geçersiz olduğunu anlamış oluruz.”³⁴¹

Mevzuyla alakalı İbn Teymiyye'nin mülâhazası şöyledir: “Cinlerin insanları sultası altına alması şu üç sebepten olur. Birincisi: Cin, sultası altına almak istediği kişiyi sever ve ondan faydalanmak ister. Bu cinlerin en hafif etkileme yoludur. İkincisi: İnsanın cinlerin üzerine bevletmesi veya sıcak su dökmesi gibi onlara eziyet vermesi veya onlardan birinin ölümüne sebep olmasının neticesinde, cinlerin de o kimseyi öldürmesidir ki bu onların en kötü etkileme yoludur. Üçüncüsü ise; cinlerin -bazı sefihlerin avare kimselerle alay etmesi gibi- insanlarla alay etmesi.”³⁴²

Yine İbn Teymiyye Ahmet b. Hanbel ve oğlu Abdullah arasında geçen cinlerle alakalı bir konuşmayı bize şu şekilde nakleder: “Abdullah babası Ahmet b. Hanbel'e bazı insanların 'cinlerin, etkisi altına aldığı kimselerin vücuduna giremeyeceği' şeklinde görüş beyan ettiklerini sorar. Babası da böyle diyenlerin yalan konuştuklarını ifade ettikten sonra şunu ilave eder, “Bu (insanı etkisi altına alan cin), etkisi altına aldığı insanın diliyle konuşur.”³⁴³

Bu paralelde Said Nursî de önemli bir hatırlatmada bulunarak şöyle der: “İblis'in en mühim bir desisesi kendini, kendine tâbi' olanlara inkâr ettirmektir.”³⁴⁴

Maturidî kelamcısı Ebu Muin en-Neseffî; ‘Zahirî ve batınî olarak cinlerin insan üzerinde etkisinin varlığına dikkat çektikten sonra şöyle der: “Batınî etkileri olduğuna

³⁴¹ Aynı yer.

³⁴² İbn Teymiyye, *Mecmû'l-Fetâvâ*, XIII, 82.

³⁴³ İbn Teymiyye, a.g.e, XXIV, 277; Şiblî, *Akâmu'l-Mercân*, s.119; Suyutî, *Lukatu'l-Mercân*, s.89.

³⁴⁴ Nursî, Bediüzzaman Said, *Lemalar*, Şahdamar Yay., İstanbul 2007, s. 103.

dair, Allah Resulü (sas) der ki, “*Şeytan âdemoğlunda kanın ulaştığı her yere ulaşır. Kanın aktığı kanalları açıklık ve susuzlukla daraltın.*” Bu hadis, batınî olarak cinnin insanla beraberliğini, insana vesvese vermesini ve onu şerre çağırmasını gösterir. Zahirî etkileri ise, kulların kalbinde günahları süslemesidir. Buna delil “*Şeytan onlara amellerini süsledi.*” (Neml 27/24) ayetidir.³⁴⁵

Cinlerin insanları etkiledikleri bir diğer yol da manevî yoldur. Bu yolla insanları etkisi altına alan cinler, Kur’an’ın ifadesiyle, insanları saptırır, bir takım temennîlerle oyalar, davarların kulaklarını yarmalarını emreder, Allah’ın yarattığını değiştirir³⁴⁶, içki içirtir, kumar oynatır, fal okları çektirir, bütün bu sayılanlarla insanlar arasına düşmanlık tohumları eker³⁴⁷, insanların yapmış olduğu kötülükleri güzel gösterir³⁴⁸ ve insanı aldatarak önce Allah’ı inkâr ettirir ardından da kendisinden uzak olduğunu söyler ve onu da inkârında tek başına bırakır.³⁴⁹

Hâsılı cinler ve şeytanlar, tesir altına aldıkları insanları kötülöklere yönlendirebilir ve bu yönlendirmeyi yaparken de suret-i haktan görünüp insanları bu şeylerin güzelliğine ikna edebilirler.

Zira şeytanın nefis üzerindeki etkisi mikrobun beden üzerindeki etkisi gibidir. Vücudun zayıf düşme anını bekleyen mikrop, bu fırsatı yakalayınca ona hücum eder ve onu yok eder. Bedenin mikrobun etkisinden kurtulması ancak ona karşı iyi korunma ve bağışıklıkla olur. İyi korunma, bağışıklık mikrobun beden üzerindeki etkisini iptal eder. Mikrobun beden üzerindeki etkisini bitirir. Şeytan da böyledir. Nefsin zayıf düştüğü ve hastalandığı anı bekler. O anı yakaladığında ona hücum eder ve sonunda onu ifsad eder. Şeytandan kurtuluş ise ancak hastalıklardan kurtulmuş, sağlam bir nefis ile olur ki bu da şeytanın girebileceği menfezleri kapatır.³⁵⁰

11. Korunma Yolları

Cinlerin ve şeytanların sultasından korunmanın en önemli yolu manevi donanım içinde olmak ve çeşitli varlıkların şerrinden Allah’a sığınmaktır.

³⁴⁵ en-Nesefî, *Bahru’l-Kelam*, s.200.

³⁴⁶ Nisa 4/118.

³⁴⁷ Maide 5/90.

³⁴⁸ Enam 6/43.

³⁴⁹ Haşr 59/16.

³⁵⁰ Sabık, Seyyid, *el-Akâidu’l-İslamiyye*, s.155.

Ömer Süleyman el-Eşkar ‘*Alemu’l-Cinni ve’ş-Şeyâtîn*’adlı eserinde cinlerden ve şeytanlardan korunma yollarını şu maddeler içerisinde sıralar:

Birincisi: Ona karşı devamlı teyakkuzda olmak. Hasan Basrî’ye sormuşlar, ‘Şeytan uyur mu?’ diye. Cevap vermiş: ‘Uyusaydı rahat ederdik.’

İkincisi: Allah’ın kitabına ve Allah Resulü’nün (sas) sünnetine sımsıkı yapışmak. Şeytandan korunmanın en büyük yolu, ilim ve amel cihetiyle, kitaba ve sünnete sımsıkı yapışmaktır.

Üçüncüsü: Allah’a iltica etmek ve O’nun himayesine girmek. Şeytan ve ordusuna karşı en hayırlı sığınma yolu Allah’a sığınma ve O’na iltica etmektir. A’raf suresinde Allah-u Teâlâ mealen şöyle buyurur: “*Her ne zaman şeytandan sana bir vesvese gelecek olursa, hemen Allah’a sığın!*” (A’raf 7/200)Nitekim Allah, Resulü’ne şeytanın vesveselerinden Allah’a sığınmasını emretmiştir. Muminun suresinde de mealen şöyle buyrulur: “*Sen de ki: Ya Rabbi! Şeytanların vesveselerinden, onların yanımdaya bulunmasından sana sığınırım.*”(Muminun 23/97-98)

Dördüncüsü: Allah’ı zikir ile meşgul olmak. Allah’ı zikir, kulu şeytandan kurtaracak en büyük vesilelerdendir.

Beşincisi: İslamî kolektif şuur içinde olmak. Tirmizi’inin naklettiğine göre Allah Resulü (sas) buyuruyor ki; “*Kim cennetin ortasını isterse, Müslüman topluluğuyla bulunsun. Şeytan tek başına kalan kişiyle beraberdir. İki kişi olunca şeytan uzaklaşır.*” (Tirmizî, Lüzumu’l-Cemaa 7. bab, 2165).

Altıncısı: Şeytanın adımlarını ve av yöntemini keşfetmek: Bütün Müslümanların şeytanın aldatma yollarını bilmesi gerekir. İcap eder ki gerek Kur’an’da gerek Allah Resulü’nün (sas) beyanlarında bunlar bize bildirilmiştir.

Yedincisi: Şeytana muhalif hareket etmek. Şeytan insana zahiren onun hayrını isteyen biri olarak yaklaşır. Burada kişiye düşen şeytanın dediğinin tersini yapmaktır.

Sekizincisi: Sürekli tövbe ve istiğfar içinde olmak. Şeytanın ağına düşen kişi hemen Allah’a yönelmelidir. Nitekim Araf suresinde şöyle buyrulur: “*Allah’a karşı gelmekten sakınanlara şeytandan bir hayal ilişince, hemen düşünüp kendilerini toplarlar, basiretlerine tam sahip olurlar.*”(A’raf 7/201)

Dokuzuncusu: Şeytanın, nefis üzerinden ortaya atacağı şüpheleri gidermek.”³⁵¹

³⁵¹el-Eşkar, *Alemu’l-Cinni ve’ş-Şeyâtîn*, s.115-137.

Muhammed Emin Dannavî de *Tahsînu'l-İnsan mine's-Sihr ve'l-Cinn ve's-Şeytan* isimli kitabında şeytanın ve cinlerin sultasına karşı şunlara dikkat çekmektedir: Kitap ve sünnete sımsıkı bağlı kalma, şeytana karşı Allah'a sığınma. Bu cümleden olmak üzere Bakara suresi, Ayetü'l-kürsî, Bakaranın ilk on ayeti, bakaranın son iki ayeti, Felak-Nas surelerini devamlı okumak.³⁵² Yazarın hatırlattığı bu meselelere Kur'an'da ve hadiste açık bir şekilde dikkat çekilmiştir.³⁵³

Nitekim korunmaya vesile olacak ayetlerle alakalı olarak Abdurrahman b. Ebî Leylâ babasından nakletmektedir ki; “*Bir gün Allah Resulü'nün (sas) yanında otururken bir bedevî gelip, “benim hasta olan bir kardeşim var.” dedi. Allah Resulü (sas) neyi var diye sorunca, bedevî cinnet geçirmiş olduğunu söyledi. Bunun üzerine Allah Resulü (sas) kardeşini huzuruna getirmelerini istedi. Kardeşini getirip Allah Resulü'nün (sas) önüne oturtunca, işittim ki Allah Resulü (sas) Fatiha, Bakara'dan ilk dört ayet, ortasından iki ayet, Ayete'l-kürsî ve sonraki üç ayet, Al-i İmrandan bir ayet, Araf suresinden bir ayet, Müminîn suresinden bir ayet, Cin suresinden bir ayet, Saffat suresinin ilk on ayetini, Haşr suresinin son üç ayetini ve Felak-Nas surelerini okudu. Ve o zat hiçbir sıkıntısı kalmayacak şekilde iyileşti, dedi.*”³⁵⁴

Bu rivayette zikredilen ayetleri şu şekilde sıralayabiliriz; Fatiha suresi, Bakara suresi 1-5, 163-164, 255-257 arası, Al-i İmran suresi 18-19, A'raf suresi 54-56 arası, Muminun suresi 115-118 arası, Saffat suresi 1-10 arası, Haşr suresi 21-24 arası, Cin suresi 1-9 arası ayetler, Felak ve Nas sureleri.

Bu paralelde Elmalılı Hamdi Yazır'ın Cin suresinde yer alan bir ayetle ilgili yaptığı yoruma yer vermek istiyoruz: “Onlara (cinlere) verilen kuvve, insan idrakine verilen kuvveden yüksek değildir. Ve hepsi Kudret-i İlahiye önünde hiçtir. Onun için *يُؤْمِنُ فَمَنْ رَهَقًا وَلَا بَخْسًا يَخَافُ فَلَا يَرِيهِ* (Her kim O Rabbine iman ederse artık ne hakkı yenmek ne de istila olunmak korkusu kalmaz) (Cin 72/13) buyrulduğu üzere Allah'a cidden iman edenler onlardan korkmaz ve onların istilalarına uğramazlar, Kur'an'ın nuru onları yakar.”³⁵⁵

Konuyu yine bu meseleyle alakalı kitap telif eden Mehmet Şeker'in ‘*Metafizik Âlemin Sakinleri Melekler ve Cinler*’adlı kitabındaki özetleyici değerlendirmelerle

³⁵² ed-Dannâvî, *Tahsînu'l-İnsan mine's-Sihr ve'l-Cinn ve's-Şeytan*, s.89-109.

³⁵³ İlgili ayet ve hadisler için bkz. İbn Mâce, Kitabu't-Tıb 3549.

³⁵⁴ İbn Mâce, Kitabu't-Tıb 3549.

³⁵⁵ Elmalılı, *Hak Dîni Kur'an Dili*, VIII, 282.

bitirmek istiyoruz: “Cin ve şeytanların sultasından korunmanın tek çaresi, mânevî donanım ve iç-dış bütünlüğüne ermektir. Böyle bir donanımı gerçekleştiremeyen ve böyle bir bütünlüğe eremeyenlerin bir yanları mutlaka şeytanların hâkimiyeti altındadır ve o insan eksiktir. Dış ve iç bütünlüğünün mânâsı, bir anlamda kalb ve davranış birliği ile çok ciddî alâkalıdır. İnsan, inandığını tam yaşadığı zaman bu vahdete kavuşmuş olur. Zaten Vâhid ve Ehad olan Allah’a kulluk da, böyle bir vahdeti gerektirmektedir. Tevhid-i kible ve teveccüh-ü tâm ile O’na yönelenler, cin ve şeytanların sultasına karşı kesinlikle muhafaza altına alınmış sayılırlar. Dual yaşayan ikiyüzlüler ise, böyle bir garantiden mahrumdurlar. Cin ve şeytanların sultasından korunmak için, dilden dua eksik edilmemelidir. Kalb, Rabb’in zikriyle itminana ulaştırılırken, kafa da, hep ilâhî cilve ve tecellîleri düşünmeli.. girdaba düşmekten kaçınmalı.. ve insanın tek emeli, “başkalarını kurtarmak” olmalı..olmalı ve hep taze gül kokulu bir iklim ve bir atmosfer meydana getirmelidir. “Gül, gül içinde biter.” felsefesiyle hareket edip, ferdî mânâda da daima “istiaze” süllemiyle (merdiveniyle) Yüceler Yücesi’nin sığınağına ulaşma gayreti içinde bulunmalıdır. Çünkü şeytan ve habis cinler oraya giremez ve o kudsî otağa ulaşamazlar. “Eûzü”, Allah’a karşı bir yönelme ve bir dehalettir. Evet, o, her şeyi, yine onun seviyesine göre terbiye eden Âlemlerin Rabbi’ne bir iltica ve bir sığınma demektir, zira O, Rab’dır, her şeyin hakkından geldiği gibi, şerir cin ve şeytanların hakkından da gelir. Şeytanlar, sığınılması gereken her şeyden *مِنَ النَّامَاتِ اللهُ بِكَلِمَاتٍ أُعُوذُ* “Mahlûkatının şerrinden Allah’ın tastamam kelimelerine sığınırım.” diyerek Rabb’e sığınan insana ulaşamaz ve ona zarar veremezler. Bu, Allah Resûlü’nün bir duasıdır ve o, sığınılması gereken her şeyden, kendi kerem ve cömertliğine şâyeste şekilde kendisini koruması ve muhafaza etmesi için Rabb’ine böyle yalvarmıştır.³⁵⁶

Bu mevzuda diğer bir düstur da Âyetü’l-Kürsî’yi okumayı âdet edinmektir. O da ilâhî bir kalkandır ve insanı cinlerin, şeytanların şerrine karşı korur ve muhafaza eder. Aslında, bu âyette anlatılan vasıflarla muttasıf o Rabb-i Rahîm’e yönelme, insanın his ve duygularını tatmin eder ve teminat altına alır..alır da, artık onun gözlerine yabancı hayaller giremeyeceği gibi kalbini ve gönlünü de şeytan işgal edemez. Yeter ki o, iradesinin hakkını versin ve elinden geldiğince istikamet içinde yaşamaya gayret etsin.

Ne var ki insan, her zaman bu gerilimini muhafaza edemez. Bazen geçici de olsa ufkunu gaflet bulutları sarabilir. Bu gibi durumlarda onu uyku basar ve âdeta iradesi

³⁵⁶ Şeker, Mehmet, *Metafizik Âlemin Sakinleri Melekler ve Cinler*, s.127-128.

devreden çıkar. İşte o zaman insan da, uyumayan ve asla uyuklamayan Allah'a yönelir, O'na sığınır..sığınır da, artık şeytan, onun ruhuna yol bulup giremez. Zira Âyetü'l-Kürsî, koruyucu bir atmosfer gibi onun ruhunu sarmıştır ki, böyle bir mahfuz yere cin, şeytan giremez.

Ne dediğini duyarak ve sürekli içine doğru derinleşerek; derinleşip bütün beşerî hislerini aşarak Âyetü'l-Kürsî'yi vird ediniş Allah'a iltica etmek, bir bakıma, “Ey Rabbim! Ben kendimi Sana emanet ediyorum.” demektir ki, böyle bir iltica, dua ve yalvarış Arş-ı Rahmet'e ulaşınca gök ehli o kişinin etrafını sarıp âdeta onun çevresinde pervane kesilir. Hangi şeytan ve şerir cinnin haddine ki, böyle bir nur hâlesini aşabilsin ve ışık hüzmeleriyle sarılı bulunan nezih ruhlara dokunup onları soldurabilsin? Hayır, bu mümkün değildir. Zira onu, artık emri her şeye galip olan Rabb'i himaye etmektedir ve o, Âyetü'l-Kürsî'nin okunduğu eve cin ve şeytanın girmesine müsaade etmeyecektir.”³⁵⁷

³⁵⁷Şeker, a.g.e, s.127-128.

SONUÇ

İçinde yaşadığımız kâinat bir nizam ve intizam içinde rengârenk donatılmış, hakîm olan Allah tarafından hikmetlerle yaratılmıştır. İnsanoğluna görünen kısmıyla her şey muntazamdır. Varlığın fiziki boyutu, insan merkezli olup onun da bu hayata müdahalesi söz konusudur. Bu fiziki boyut gibi bir de varlığın metafizik boyutu da bulunmakta olup orası da melek ve cinlerle doldurulmuştur.

Aslî hüviyetleri itibariyle idrak alanımızın dışında kalan cinlerin varlığı bizzat Kur'an'ın beyanıyla sabit olan bir husustur. Yani cinlerin varlığına inanmak 'Kitaba iman'ın bir gereğidir. Bu noktada cinlerin varlığını inkâr anlamına gelebilecek bir yaklaşım serdetmek doğrudan Kur'an'la çatışmak anlamına gelecektir.

Varlığın metafizik boyutunun sakinlerinden olan cinler –insanlar gibi- hayat sürer, yer-içer, evlenip çoğalır, vakti geldiğinde ölürlür. Onlar da birer sorumlu varlık olmaları hasebiyle kendilerine peygamber gönderilmiş ve ona itaat etmekle emrolunmuşlardır. İmtihan sebebiyle gönderildiğimiz şu âleme aynı sebeple gönderilmiş ve Kur'an'da savrulan tehditlerden veya rahmet esintili müjde ayetlerinden onlar da nasiplerini almışlardır.

Kur'ân-ı Kerim, insanı ele aldığı hemen her yerde, arkadan, bir ümmet, bir millet olarak cin taifesinin yaratılışını da anlatmaktadır. Meselâ, insanın “fahhar” gibi “salsal”dan yaratıldığını anlattıktan sonra cin taifesinin üzerinde durur ve onların da ‘maric’ ve ‘nar’dan yaratıldığını belirtir. Bir çeşit ateşten yaratılmış ama bu ateş, ne bir ışın, ne parıldayıp yanan bir ateş, ne de sadece kömür gibi siyah bir dumandır. Kur'an-ı Kerim'de cinlerin mahiyeti ile alakalı olarak bu kadarlık sınırlı bir malumat verilmektedir.

Latîf bir madde ve şuurlu bir ruha sahip olan cinler, bu iki hususun bir araya gelmesiyle hâsıl olan ayrı bir buuda ulaşır ve bu buudlarının hususiyetine göre temessül ederler. Nitekim peygamberler dâhil, sahabe-i kiram ve ehl-i keşfin cinlerle görüşmeleri büyük ölçüde onların temessülleriyle olmuştur.

Cinlerin aslî hüviyetlerini olmasa bile, temessül etmiş halleriyle görülebilmeleri mümkün ve de vâkidir. Şu kadar ki onlar alıcının (insanın) ruh aynasına onun istidat ve kabiliyetine göre akseder

Latif bir cisme sahip olduklarından çok seri hareket etme kabiliyetine sahiptirler. Bu kabiliyetleri sebebiyle çok uzun mesafeleri çok kısa bir zamanda aşabilirler. Bu yönüyle insanlar için sonradan malum olacak şeyleri insanlardan önce öğrenirler. Onların seri hareketleri vesilesiyle öğrenmiş oldukları bu bilgiler gayba muttali oldukları manasına gelmemektedir.

Cinler de insanlar gibi kullukla mükellef olan varlıklardır. Bu itibarla onlar için de ceza ve mükâfat söz konusudur.

Hız. Süleyman'ın sebepler dünyasında cinleri istihdamından hareketle belli bir ölçüde başkalarının da buna Allah'ın izniyle muvaffak olabileceğini söyleyebiliriz.

İnsanlar gibi cinlerin de inanmayanları bulunmakta ve bunlara genel manada 'şeytan' denilir. Bunlar insanları kötülüğe sevk etmeye çalışır ve insanları hayırlı şeylerden mahrum bırakmak için uğraşırlar.

Cinlerin madden insanları etkileyip etkileyemeyeceği hususu tarih boyunca tartışılan meselelerden biri olmuştur. Bu cümleden olmak üzere kimileri bunu kabul etmiş, kimileri de reddetmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

ABDULBAKÎ, Muhammed Fuad, *el- Mu'cemu'l-Müfehres li Elfâzi'l-Kur'an'il-Kerim*, Daru'l-Hadis, Kahire 1994.

AKÇAM, Haluk, *Batı İnançlarında Cinler ve Cincilik*, 1996(Basım yeri yok.)

ÂLUSÎ, Ebu'l-Fadl Şihabuddin es-Seyyid Mahmud (v. 1270), *Ruhu'l-Me'anî fi Tefsîri'l-Kur'ani'l-Azîm ve's-Seb'i'l-Mesânî*, I-XXX, Daru İhyai't-Turâsi'l-Arabiyyi, Beyrut tsz.

ATEŞ, Ali Osman, *Kur'an ve Hadislere Göre Cinler ve Büyü*, Beyan yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2003.

ATİYYETULLAH, Ahmed, *el-Kâmûsu'l-İslâmiyye*, Mektebetü'n-Nehdatü'l-Mısriyye, Kahire 1963.

BEYDÂVÎ, Nasiruddin Ebi'l-Hayr Abdullah b. Ömer b. Muhammed (v.691), *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vîl*, I-V, Daru İhyai't-Turâsi'l-Arabiyyi, 1. Baskı, Beyrut tsz.

BEYHAKÎ, Ebubekir Ahmed b. Hüseyin (v.458), *el-Câmiu li Şuabi'l-İman*, I-VIII, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1410.

.....*Delailü'n-Nübüvve*, I-VII, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1. Baskı, Beyrut 1988.

.....*es-Sünenü'l-Kübra*, I-XI, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 3. Baskı, Beyrut 2003.

BUHARÎ, Ebu Abdillâh Muhammed bin İsmail (v.256); *Sahihu'l-Buharî*, I-VIII, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, 1979.

CANAN, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte*, I-XVIII, Akçağ Yayınevi.

CÜVEYNÎ, İmamu'l-Harameyn Ebu'l-Meâlî (v.478), *eş-Şâmil fi Usuli'd-Dîn*, thk. (Ali Sami en-Neşşar), Münşaatü'l-Mearif, İskenderiyye 1969.

ÇAPAN, Ergün, *Kur'an-ı Kerim'de Sahabe*, Işık Yayınları, İstanbul 2004.

ÇELEBÎ, İlyas, *Kur'an-ı Kerim'de İnsan-Cin Münasebeti*, MÜİFD, sy. 13-14-15-16, y. 1995-96-97, İstanbul 1997.

DAHHAĞ, Ebu'l-Kasım b. Muzahim el-Belhî el-Hilâlî el-Horasanî (v. 105), *Tefsiru'l-Dahhak*, I-II, Daru's-Selam, thk. (Muhammed Şükri Ahmed ez-Zavitî), 1. Baskı, Kahire 1999.

DANNÂVÎ, Muhammed Emin, *Tahsînu'l-İnsan mine's-Sihr ve'l-Cinn ve's-Şeytan bi'l-Ezkâr ve'l-Evrâd ve'l-Kur'an*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2. Baskı, Beyrut 2003.

DÖLEK, Âdem, Hadis Tetkikleri Dergisi, '*Mikroplar Cinlerin Bir Nev'i mi?: Bir Hadisle ilgili İki Yorumun Eleştirisi*', c.3, sy. 1, İstanbul 2005.

EBÛ DÂVÛD, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (v.275); *es-Sünen*, [Tahkik: Muhammed Muhsin Abdulhamîd], I-IV, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, tsz.

ESBEHÂNÎ, İsmail bin Muhammed b. el-Fadl et-Teymî (v.535), *Delâilu'n-Nübüvve*, Dâru Tîbe, Riyad 1409.

EŞ'ARÎ, Ebu'l-Hasan Ali b. İsmail (v.330), *Makâlâtu'l-İslâmiyyîn ve İhtilâfu'l-Musallîn*, el-Mektebetü'l-Asriyye, 1. Baskı, Beyrut 2005.

EŞKAR, Ömer Süleyman, *Alemu'l-Cinni ve's-Şeyâtîn*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2. Baskı, Beyrut 1985.

GÖLCÜK, Şerafettin-Toprak, Süleyman, *Kelam, Tarih-Ekoller-Problemler*, Tekin Kitabevi, 5. Baskı, Konya 2001.

HÂKİM, Ebu Abdillah Muhammed b. Abdillah en-Neysâbûrî (v.405), *el-Müstedrek ale's-Sahihayn*, I-V, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1990.

HEYSEMÎ, Nureddin Ebu'l-Hasen Ali (v.1405), *Mecmeu'z-Zevaid ve Menbau'l-Fevâid*, Daru'l-Kutubu'l-Arabî, I-X, Beyrut tsz.

HİCAZÎ, Muhammed Mahmud, *et-Tefsîru'l-Vâdih fî Ehadîsu't-Tefsîr*, I-III, Daru'l-Ceyl, 4. Baskı, Beyrut 1968.

HULUSÎ, Ahmet, *Ruh İnsan Cin*, Kitsan, 11. Baskı, İstanbul 1994.

İBN ÂŞÛR, et-Tahir, *Tefsîru't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, I-XXX, ed-Daru't-Tunusiyye, Tunus 1984.

İBN ESİR, İzzuddin Ebi'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Cezerî (v.630), *Usdu'l-Gabe fi Marifeti's-Sahabe*, I-VII, Daru'l-Fikr, Beyrut 1989.

İBN-İ HACER, Ahmed b. Ali el-Askalanî (v.852), *Fethu'l-Bârî Şerhu Sahihi'l-Buhari*, I-XIII, Daru'l-Marife, Beyrut 1379.

.....*el-İsabe fî Temyîzi's-Sahabe*, I-IX, Daru'l-Kutub bi'l-Ezher, Kahire 1853.

İBN KESİR, Ebu'l-Fidâ İsmail ibn Ömer ed-Dimaşkî (v.774), *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, I-XIV, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1988.

.....*Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*, I-XV, Müessesetu Kurtuba, 1. Baskı, Kahire, 2000.

İBN MANZUR, Ebü'l-Fadl Cemaleddin Muhammed b. Mükerrerem b. Ali b. Ahmed el-Ensari (v. 711 h.); *Lisanü'l-Arab*, I-IV, Daru sadir, Beyrut, 1990.

İBN-İ TEYMİYYE, Ahmed, *Mecmuu Fetâvâ*, I-XXXVII, Mucemmei'l-Melik Fahd, Medine-i Münevvere 2004.

İSFEHÂNÎ, Ebu'l-Kasım, Hüseyin bin Muhammed bin Mufaddal Rağıb (v.425) *el- Müfredât fî Garîbi'l-Kur'an*, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1986.

KARÎ, Nureddin Ebu'l-Hasan Ali b. Sultan Muhammed (v.1014), *Şerhu Şerhi Nuhbetu'l-Fiker*, thk. (Abdulfettah Ebu Gudde), Daru'l-Erkam, Beyrut tsz.

.....*Şerhu's-Şifa li'l-Kâdı İyâz*, I-II, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut tsz.

KÂSİMÎ, Muhammed Cemaluddin (v.1914), *Mehâsinu't-Te'vîl*, Daru İhyai'l-Kutubi'l-Arabiyye, 1. Baskı, 1957.

KILAVUZ, Saim, *Ana hatlarıyla İslam Akaidi ve Kelam'a Giriş*, Ensar Neşriyat, 14. Baskı, İstanbul 2009.

KOCAER, Abdullah Feyzi, *Sahih-i Buhari Muhtasarı*, Hüner Yay. Konya 2005.

.....*Sahih-i Müslim Muhtasarı*, I-II, Hüner Yay. Konya 2005.

KURTUBÎ, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî (v. 671), *el- Câmî'u li Ahkâmî'l- Kur'an*, I-X, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1. Baskı, Beyrut 1988.

KUTUB, Seyyid İbrahim Hüseyin eş-Şaribî (v.1966), *Fî Zilâli'l-Kur'an*, I-VI, Daru's-Şurûk, Mısır 1988.

LÎZÛL, Reşid, *el-Cinnu ve's-Sihru fi'l-Manzuri'l-İslâmiyyi*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut tsz.

MACDONALD, D.B., *İslâm Ansiklopedisi "Cin" Maddesi*, III. Cild, MEB. Yayını, İstanbul 1977.

MATURÎDÎ, Ebu Mansur Muhammed b. Muhammed b. Mahmud (v.333), *Te'vîlâtü Ehli's-Sünne Tefsîru'l-Maturîdî*, I-X, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1. Baskı, Beyrut 2005.

MÛNZİRÎ, Abdülazim bin Abdülkavîy Ebu Muhammed (v.656), *et-Tergîb ve't-Terhîb*, I-IV, Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1417.

MÜSLİM, Ebu'l-Hüseyin el-Haccac en-Neysâbü'rî (v.261); *Sahihu Müslim*, I-V, Dâru ihyâi't-türâsi'l-arabî, Beyrut, tsz.

MÜTTAKÎ, Alauddin Ali b. Husamiddin el-Hindî (v.975), *Kenzü'l-Ummâl fî Süneni'l-Akvâl ve'l-Ef'al*, I-XVIII, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1985.

NAİM, Babanzade Ahmet- Miras, Kamil, *Sahih-i Buharî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi*, I-XII, DİB Yay., 7. Baskı, Ankara 1983.

NESAÎ, Ebû Abdirrahman Ahmed bin Şuayb (v.303); es-Sünen, [Tahkîk: Abdülfettah Ebû Gudde], I-VIII, Mektebetü'l-matbûâti'l- İslâmiyye, Halep, 1406/1986.

.....*Kitabu Süneni'l-Kübra*, I-XII, Müessesetü'r-Risale, 1. Baskı, Beyrut 2001.

NESEFÎ, Ebi Muin Meymun b. Muhammed (v. 508), *Bahru'l-Kelam*, Daru'l-Farfür, 2. Baskı, Dimaşk 2000.

NEVEVÎ, Ebu Zekerriyya Yahya b. Şeref (v.676), *Sahihu Müslim bi Şerhu'n-Nevevî*, I-XVIII, el- Matbaatu'l-Mısriyye bi'l-Ezher, 1. Baskı, Kahire 1929.

NURSÎ, Bediüzzaman Said (v.1960), *İşârâtü'l-İ'caz*, trc. (Abdülmeccid Nursî), Şahdamar Yay., İstanbul 2007.

.....*Lemalar*, Şahdamar Yay., İstanbul 2007.

.....*Mektubat*, Işık Yay. İzmir 2004.

.....*Mesnevî-i Nuriye*, trc. (Abdülmeccid Nursî), Şahdamar Yay., İstanbul 2007.

.....*Sözler*, Şahdamar Yay., İstanbul 2010.

RAZÎ, Fahrüddîn ibn el-Allame Diyaidin Ömer (v.604), *Tefsîr-i Kebîr Mefâtîhu'l-Gayb*, XXIII, Huzur Yayınevi, 1. Baskı, Ankara 1988.

RIZA, Reşit, *Tefsiru'l-Menar*, I-XII, 2. Baskı, Kahire 1947.

SÂBIK, es-Seyyid, *el-Akâidu'l-İslamiyye*, Daru'l-Fikir, Beyrut 1998.

SABUNÎ, Nureddin Ahmed b. Mahmud b. Ebibekir (v.580), *Mâtürîdiyye Akaidi*, trc. (Bekir Topaloğlu), DİB Yay., Ankara 2005.

SUYUTÎ, Abdurrahman b. Ebibekir Celaluddin (v.911), *ed-Durru'l-Mensûr fî't-Tefsiri bi'l-Me'sûr*, I-XVII, Merkezü Hicr li'l-Buhûs ve'd-Dirasâti'l-Arabîyyeti ve'l-İslamiyye, 1. Baskı, Kahire 2003.

.....*Lukatu'l-Mercan fî Ahkâmi'l-Cann*, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1. Baskı, Beyrut 1986.

ŞAKİR, Ahmed Muhammed, *el-Bâisü'l-Hasîs Şerhu İhtisari Ulumi'l-Hadis li'l-Hafız İbn Kesir*, Mektebetü'l-Mearif, Riyad 1415.

ŞARANÎ, Muhammed b. Abdulvehhab (v.973), *Kitabu Keşfi'l-Hicâb ve'r-Rân an Vechi Es'ileti'l-Cân*, 1. Baskı, Daru İbn Zeydûn, Beyrut tsz.

ŞEKER, Mehmet, *Metafizik Âlemin Sakinleri Melekler ve Cinler*, Işık yay., İstanbul 2007.

ŞEVKANÎ, Muhammed b. Ali, *Neylü'l-Evtar Min Esrari Müntekâ'l-Ahbâr*, I-XVI, Daru İbnu'l-Cevzî, 1. Baskı, Riyad 1427 h.

ŞİBLÎ, Bedruddin Ebi Abdillâh Muhammed b. Abdillâh el-Hanefî (v.769), *Akâmu'l-Mercân fî Garâibi'l-Ahbâr ve Ahkâmu'l-Cânn*, Müessesetu'l-Kutubi's-Sekafiyye, 2. Baskı.

TABERÎ, Ebu Cafer Muhammed bin Cerir (v.310), *Câmiu'l-Beyan an Te'vîlu'l-Kur'an*, I-XVI, tah. (Mahmud Muhammed Şakir), Mektebetu İbn Teymiyye, Kahire tsz.

.....*Tarîhu't-Taberî*, I-V, Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1407.

TAFTAZANÎ, Saduddin, Mesut b. Ömer (v.793), *Şerhu'l-Makasid*, I-IV, Alemu'l-Kütüb, Beyrut, 1989.

TİRMİZÎ, Ebu İsa Muhammed bin İsa (v.279); *el-Câmiü's-Sahih*, I-V, Dâru İhyâi't-türâsi'l-arabî, Beyrut, tsz.

ÜNAL, Ali, *Kur'an'da Temel Kavramlar*, Nil Yayınları, İzmir 1999.

VÂKIDÎ, Muhammed bin Ömer, *Kitabu'l-Meğazî*, I-III, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut 1984.

VECDÎ, Muhammed, Ferit, *Dâiratu Meârifî'l-Karni'l-İşrîn*, Daru'l-Marife, 3. Baskı, Beyrut 1971.

VEHBÎ, Konyalı Mehmed (v.1949), *Hulasâtü'l-Beyan fî Tefsîri'l-Kur'an*, I-XV, Üçdal Neşriyât, İstanbul, 1966.

VELİZÂR, İbn Şâhzeddin, *el-Cinn fi'l-Kur'an ve's-Sünne*, Daru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1. Baskı, Beyrut 1996.

YAZIR, Elmalılı Muhammed Hamdi (v.1942), *Hak Dîni Kur'an Dili*, I-X, Yenda Yayınları, İstanbul 2001.

YILDIRIM, Suat, *Kur'an-ı Kerim'in Açıklamalı Meali*, Işık Yay. İstanbul 2005.

ZEMAHŞERÎ, Ebu'l-Kasım Mahmud b. Ömer (v.538), *el-Keşşâf an Hakâiki Gavâmisi't-Tenzil ve Uyûnu'l-Ekâvîl fî Vücûhu't-Te'vîl*, I-VI, Mektebetü'l-Abîkân, 1. Baskı, Riyad 1998.

.....*Rabû'l-Ebrar*, I-II, Mektebetü's-Şâmile 3.32.